1 SOIHTU
1974 Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu · 38. vuosikerta

Chile

''Marxilainen sosialidemokratia''

Tutkinnonuudistus

''Energiakriisi''

SOIHTU

Perustettu v. 1931

Julkaisija
Sosialistinen Opiskelijaliitto

Toimitus

Kari Toikka (vastaava)
Raimo Lovio (toimitussihteeri)
Juhani Artto
Jukka Heiskanen
Ilpo Koskikallio
Pekka Kosonen
Timo Kyntäjä
Jukka-Pekka Takala
Matti Viikari

Toimituksen osoite
Talous, tilaukset, ilmoitukset

Soihtu
3. linja 7 B 37
00530 Helsinki 53
puh. 736 112
postisiirtotili 762 69-4

Irtonumero- ja tilaushinnat
Irtonumerohinta 3 mk
Vuosikertatilaus (6 numeroa)
— ulkomaille 20 mk
— kotimaahan 15 mk

Tilaukset kesken vuoden mistä numerosta tahansa alkaen vuoden loppuun 2.50 mk/numero

Kirjapaino
Sanan Tie
Takojankatu 2
33540 Tampere 54

Lukijoittemme lehden sisältöä koskevat kannanotot ja toivomukset, osoitteenmuutosilmoitukset sekä lehden postitusta ja mahdollisia painoteknillisiä puutteita koskevat huomautukset pyydetään lähettämään toimituksen osoitteeseen.

1 SOIHTU

1974 tammi-helmikuu

Lukijalle

11. syyskuuta 1973 merkitsi käännettä Chilen vallankumousprosessissa. Imperialismin politiikka kykeni luomaan voimasuhteen, joka äärimmäiseen aggressiivisuuteen yhdistyneenä loi edellytykset vastavallankumouksen onnistumiselle ja demokraattisen liikkeen väliaikaiselle tappiolle. Väliaikaiselle, sillä fasistijuntta on katastrofipolitiikallaan eristymässä Chilen oikeistovoimistakin puhumattakaan muodostumassa olevasta, Kansan Yhtenäisyysrintamaakin laajemmasta antifasistisesta kansanrintamasta. Voimasuhteen muuttumista kansan eduksi ei pidemmällä tähtäimellä voi estää. Vapautuessaan pidäkkeistään "historian lokomotiivi" syöksähtää entistä rajummin eteenpäin.

Kansainvälisen solidaarisuusliikkeen, suurimman koko rauhanliikkeen historiassa, tehtävänä on välittää kansainvälisen rauhankehityksen vaikutus Chilen sisälle, kansan eduksi, juntan tappioksi. Tämä edellyttää oikeaa toimintalinjaa, linjaa joka kehittää sen laajuuden ja voiman äärimmilleen. Ideologisten erimielisyyksien on väistyttävä humaanin, fasisminvastaisen yhteistahdon ja -toiminnan tieltä.

Reijo Miettisen kirjoituksessa selvitetään konkreettisesti vastavallankumouksen taktiikka. Samalla torjutaan äärivasemmistolais-reformistiset, solidaarisuustyön voimistamista haittaavat virhenäkemykset tapahtumien kulusta.

Juhani Lehto analysoi sos.dem. nuorisoliikkeen ideologista uutuutta "marxilaista sosialidemokratiaa". Korkeakoulukamppailun ajankohtaisia, tutkintojen sisällöstä käytävän taistelun tehtäviä selvittävät Yrjö Engeström, Matti Reinikainen ja Yrjö Eronen. Julkaisemme myös raportin oikeistovoimien "energiakriisiin" verhotusta hyökkäyksestä.

Vastavallankumous Chilessä

Reijo Miettinen

Syyskuun toisella viikolla 1973 saapui USA:n sotalaivoja "sotaharjoituksiin" Chilen ulkopuolelle. Valparaison tukikohdasta "harjoituksiin" osallistuneet chileläisalukset palasivat satamaan syyskuun 11. päivän aamuna kansillaan demokraattisten upseerien ruumiita. Kello 6 alkoi Valparaisossa fasistinen kaappaus. Laivaston esimerkkiä seurasivat äärioikeistolaisten komentajiensa johdolla myös muut aselajit. Santiagon Buinin rykmentti ja aliupseerikoulu kieltäytyivät kapinasta ja ne kukistettiin verisesti.

Kenraali Pinochetin johtama juntta vaati presidentti Allendea antautumaan ja lupasi vapaan maasta pääsyn. Allende torjui tarjouksen. Monedan palatsin puolustus lento-, panssari- ja tykistöhyökkäystä vastaan tulee jäämään historiaan vallankumouksellisen rohkeuden ja tinkimättömyyden tekona.

Alkoi vangitsemisten, murhien ja kidutusten aalto: imperialismin viimeinen keino vallankumousprosessin tukahduttamiseksi. Keskitysleirien ja kidutuskammioiden politiikan toisena puolena on kansan taloudellinen kurjistaminen, suurpääoman vallan palauttaminen, USA:n monopolien paluu jo menetetyille saalistusmailleen.

Seuraavassa tarkastellaan konkreettisesti oikeistovoimien kaappaukseen johtanutta taktiikkaa, ennen muuta sen kahta välitöntä osaa: kuorma-autonomistajien työsulkua ja armeijan sisällä suoritettua puhdistusta. Vastavallankumouksen pitkäjänteisen pääelementin: USA:n imperialismin taloudellis-poliittisen roolin tarkasteluun palataan myöhemmin. Artikkelin poliittis-taloudelliset taustatiedot on esitetty aiemmissa laajoissa analyyseissamme: Reijo Miettinen — Jukka-Pekka Takala: Chile — oligarkiaa ja imperialismia vastaan (Soihtu 3/71) ja Reijo Miettinen: Chile — vallankumousprosessi etenee (Soihtu 5/72).

Ideologinen arviointi ja kritiikki on mukana siinä määrin kuin se on välttämätöntä äärivasemmistolais-reformististen, myös SDP:n ja SKDL:n sisällä esiintyvien, solidaarisuustyötä jarruttavien virhenäkemysten torjumiseksi. Näiden rinnalla käy ilmi marxilais-leniniläisen linjan, Chilen sisällä mahdollisimman laajan antifasistisen kansanrintaman ja kaikkialla maailmassa mahdollisimman laajan solidaarisuusrintaman kokoamiseen tähtäävän politiikan pätevyys. Chilen kansa tulee voittamaan! — Toimitus.

I. KAAPPAUKSEN POLITIIKKA

29. kesäkuuta 1973 hyökkäsivät Santiagon 2. panssarirykmentin hyökkäysvaunut ja panssariautot everstiluutnantti Souperin johdolla Chilen presidentin palatsia Monedaa vastaan. Eri puolilla Santiagoa ja Chilen maakuntia oli toimintavalmiina äärioikeiston Patria y Libertadin, Kansallispuolueen ja sitä tukevien voimien iskuryhmiä, joiden oli määrä yhtyä kapinaan mm. katkaisemalla sähkö, veden saanti sekä tuhoamalla hallitukselle myötämieliset radio- ja televisioasemat.

Yritys kuitenkin epäonnistui: hallitukselle lojaalien kenraalien nopea toiminta armeijan komentajan kenraali Carlos Pratsin johdolla ja kansanjoukkojen erittäin nopea mobilisaatio[1] aiheutti sen, etteivät Patria y Libertadin fasistit joitakin poikkeuksia lukuunottamatta uskaltaneet lainkaan lähteä liikkeelle. Brasilian, Columbian, Ecuadorin ja Paraguayn lähetystöt täyttyivät pelkurimaisesti paenneista Patria y Libertadin johtajista, jotka tällä teolla tunnustivat olevansa kaappausyrityksen takana.

Tämä varsin pitkään valmisteltu yritys oli käännekohta Chilen fasistien ja suurpääoman taktiikassa. Sen täydellinen epäonnistuminen osoitti taantumukselle, että työtätekevien joukkojen järjestäytyneisyyden ja valppauden kasvaessa ainoastaan armeijan saaminen kaappauksen taakse tekisi mahdolliseksi Kansan Hallituksen kukistumisen. Tämän vuoksi taantumus ryhtyi luomaan olosuhteita, joissa armeijan johdosta voitaisiin syrjäyttää hallitukselle ja perustuslaille uskolliset kenraalit ja puhdistaa Kansan Yhtenäisyysrintamaan myönteisesti suhtautuvat voimat. Opposition eri sektoreiden: kristillisdemokraattien, kansallispuolueen ja fasistijärjestöjen politiikka suuntautui aikaisempaa huomattavasti koordinoidummin tämän tavoitteen toteuttamiseen. Armeijan äärioikeistoyhteydet poliittisen opposition kanssa vakiintuivat entisestään.

---

1. Heti kaappausyrityksen aamuna ottivat työläiset presidentin kehotuksesta valvontaansa 25.000—30.000 teollisuuslaitosta ja työpaikkaa. Ks. Salvador Allende: Elämme vaaran hetkiä, puhe 25. 7. 73. Venceremos — me voitamme, Suomi-Chile-Seura, Helsinki 1973.

Oikeiston taktiikka: maa kaaokseen

Yksi taantumuksen politiikan pääelementeistä oli pyrkimys taloudellisen kaaoksen luomiseen aloittamalla keskellä Chilen talvea, 25. heinäkuuta kuorma-autonomistajien työsulku. 90 % Chilen kuljetuksista tapahtuu maanteitse ja 70 % koko maan kuljetuksista on yksityisten käsissä. Siksi nimenomaan kuorma-auton omistajien työsulku oli erittäin tehokas keino tavattomien taloudellisten vaikeuksien luomiseksi.

Seuraukset näkyivät nopeasti. Syntyi elintarvikepula, ja mustan pörssin kauppa kiihtyi entisestään. Polttoaineen, erityisesti parafiinin puute oli talviaikaan omiaan luomaan paniikkimielialaa erityisesti lasten ja vanhusten keskuudessa sairaaloiden, koulujen ja lastenkotien toiminnan joutuessa vaaravyöhykkeeseen. Elintarvikkeiden ja polttoaineen jakelu saatiin auttavasti toimimaan vapaaehtoisen joukkomobilisaation avulla, tehokkaimmin siellä missä JAP:it, hintojen ja elintarvikkeiden valvontakomiteat toimivat — siis työläiskaupunginosissa. Pulan vaikutuksen voidaan näin arvioida voimakkaimmin tuntuneen järjestäytymättömien, horjuvien väestökerrosten kohdalla.

Työsulun aiheuttamat kansantaloudelliset tappiot olivat jo 31. 8. mennessä valtavat: 50 % vihannessadosta menetettiin (arvo 52 milj. escudoa); 3 miljoonaa hehtaaria sokerijuurikkaita, 100 miljoonan tonnin sato menetettiin (400 milj. escudoa); 50 % maidontuotosta menetetty (115 milj. escudoa): 10 000 lammasta, 500 nautaa ja 350 000 kanaa kuollut rehunpuutteeseen; 50 000 hehtaaria viljaa jäi kylvämättä ja 17 % lannoitteita toimittamatta(vientiarvo 70 milj. dollaria). Teollisuudessa erityisesti nahka- ja kumi-, sokeri-, juoma-, rakennus-, puunjalostus-, kevyessä metalli- ja sähköteollisuudessa jouduttiin raaka-aineen puutteesta johtuen tuotantoa olennaisesti supistamaan ja lomauttamaan 470.000 työläistä.[2]

Työsulku suuntautui alun alkaen, nimenomaan ja ainoastaan Kansan Hallituksen kaatamiseen. Kuorma-autonomistajien kansallisen liiton neuvottelijat tekivät pilkkaa hallituksen vakavista yrityksistä päästä ratkaisuun.[3] Kuorma-auton omistajien liiton puheenjohtaja, Kansallispuolueeseen kuuluva Leon Villarin ilmoittikin elokuun 28. eräällä lehdistövastaanotolla, että työsulun tavoite on hallituksen kaataminen. Sulun johtajat olivat tunnettuja hallituksen leppymättöminä vihamiehinä ja työväenluokan luopioina, joiden avulla kuljetusalan liitot saatiin äärioikeiston

---

2. Siglo (CKP:n päivälehti) 31. 8. 1973.

3. 20. 8. 1973 nimitetty uusi liikenneministeri kenraali Humberto Magliochetti totesi loputtomien neuvotteluyritysten jälkeen 16. 8. tehtävänsä mahdottomuuden: "Jos lakko olisi ammatillinen, löytyisi ratkaisu, mutta se ei ole sitä. Se on poliittinen lakko." (Ultima Hora, CSP:n päivälehti, 27. 8. 1973).

pyrkimyksien välineeksi.[4] Kun Patria y Libertadin johtaja Roberto Thieme saatiin vangituksi 27. elokuuta hän tunnusti, että Villarin ja Patria y Libertadin johto olivat koordinoineet toimintansa hallituksen kaatamiseksi. Niinpä Patria y Libertadin terrori suuntautui ennen muuta energianvälityksen ja kuljetuksen kannalta keskeisiin kohteisiin täydentäen täten työsulun vaikutuksia.[5] Tämän "täydentävän taktiikan" olennainen osa olivat myös murhat. 19. 8. ampuivat fasistit MOPAREN, Isänmaallisten Kuorma-autoilijoiden Ammatillisen Uudistusliikkeen puheenjohtajan Oscar Balboan, joka johti hallitukselle lojaalien kuorma-auton omistajien ja kuljettajien toimintaa. Useimmat terroriteot suuntautuivatkin juuri työtään jatkavia kuorma-autonkuljettajia vastaan. Villarin käytti fasistien iskuryhmiä hyväkseen myös kurin ylläpitämiseksi leireillä, jonne kuorma-autot työsulun alussa koottiin: omistajat, jotka työsulun fasististen siteiden paljastuessa halusivat lähteä leireiltä pakotettiin väkivalloin jäämään. Yhdysvallat ja chileläiset monopolit kustansivat runsaskätisesti kuorma-autonomistajille työsulun tuottamia vaivoja. Lokakuussa 1972 nk. "porvariston lakon" aikana dollarivirta maahan oli niin voimakas, että dollarin hinta Chilen mustassa pörssissä laski 350:stä 250:een escudoon. Täsmälleen samansuuntainen ilmiö oli havaittavissa myöskin elokuussa 1973.[6]

21. elokuuta ryhtyivät "myötätuntolakkoon" myös pikkukauppiaat, lääkärit ja joukko muita toimihenkilöryhmiä kuten lakimiehet ja lentäjät. Toimihenkilöliittojen lakon luonteesta voidaan todeta sama kuin kuorma-autonomistajien työsulusta. Esim. lääkäriliiton äärioikeistolainen johto oli yhteydessä Villariin ja fasisteihin, ja nämä toimihenkilöliitot olivat ensimmäisinä vaatimassa

---

4. Leon Villarin kuului "näkymättömään johtoryhmään", Patria y Libertadin taustavoimana toimivaan fasistien johtoelimeen, jossa olivat edustettuina Chilen finanssioligarkia ja äärioikeisto. Elokuun alussa "lakkoon" yhtyivät myös taksiautoilijat ja linja-autojen omistajat. Taksiautoilijoiden kansallisen liiton puheenjohtaja Juan Jara Cruz oli vuosina 1958—1961 toiminut rautatieläisten ammattiliiton rahastonhoitajana ja osallistui tuolloin 44.000 escudon kavaltamiseen, ja hänet erotettiin liitosta. Varastettuaan näin rahaa tovereiltaan Jara osti 11 autoa ja perusti autovuokraamon. (Ultima Hora 20. 8. 1973).

5. ODEPLANIN, Chilen valtion suunnittelutoimiston mukaan jo 15. 8. mennessä suoritettiin 250 terroritekoa, jotka jakautuivat seuraavasti: 71 työtä jatkavia kuorma-autoilijoita vastaan; 80 linja-autoja vastaan, jotka kuljettivat työläisiä työpaikoilleen; 40 rautateitä vastaan; 10 rautatie- ja maantiesiltoja vastaan; 6 kaasu- ja öljyjohtoja vastaan; 31 tehtaita, kauppoja jne. vastaan. Monet näistä terroriteoista aiheuttivat huomattavia taloudellisia ja inhimillisiä tappioita. Kun fasistit 5. elokuuta räjäyttivät Curicossa valtion öljy-yhtiön öljyjohdon, kuoli viereisessä kylässä kaksi ihmistä ja 12 haavoittui. Öljyä menetettiin 100.000 litraa. 28. elokuuta mennessä oli 8 ihmistä menettänyt henkensä fasistien attentaateissa. (Siglo 31. 8. 1973).

6. 10. elokuuta Chilen linja-autojen kuljettajaliiton puheenjohtaja Odel Cortes paljasti liittonsa kokouksessa, että Kansallispuolue oli tarjonnut hänelle 320.000 escudoa mikäli hän saisi liittonsa liittymään "lakkoon". (Siglo 11. 8. 1973).

Allenden eroa sekä myöhemmin ensimmäisten joukossa tunnustamassa Pinochetin juntan. Oppositio käytti työsulun ja terrorin luomaa ilmapiiriä hysterian ja kaappaukselle myötämielisen asenteen lietsomiseen chileläisten keskuudessa.[7]

Kaappaus armeijan sisällä

Toinen osa taantumuksen taktiikassa oli työsulun luomaa epäjärjestystä ja siihen liittyviä poliittisia kiistoja hyväksikäyttäen saada armeija kaappauksen taakse. Tämä edellytti puhdistusta armeijan sisällä.

Jo keväällä 1973 oppositiolehdistö ja parlamentin enemmistö oli aloittanut ennennäkemättömän kampanjan demokraattisten, perustuslaillisuuden kannalla olevia kenraaleja erityisesti armeijan komentajaa Carlos Pratsia vastaan. Tämä kampanja kiihtyi huomattavasti heinä-elokuun aikana.

Kun 10. elokuuta nimitettiin nk. "kansallisen turvallisuuden hallitus", käynnistivät niin oikeisto kuin kristillisdemokraatitkin armottoman alatason parjauksen hallitukseen nimitettyjä kolmen aselajin ja poliisivoimien komentajia vastaan.[8] Tämä siitä huo-

---

7. Havainnollinen näyttö tästä on sitaatti kristillisdemokraattisen puolueen äänenkannattajan La Prensan numerosta 4. elokuuta 1973:

"Maa on edennyt historiansa syvimpään kriisiin. Kansallinen yhtenäisyys on rikottu, tuotantokalusto on tuhottu ja poliittista järjestelmäämme uhkaa sortuminen.

Huomaamme olevamme tekemisissä moraalimattoman hallituksen kanssa, joka ei salli itseään arvosteltavan vallan käytöstä ja joka haluaa alistaa chileläisten enemmistön yhteiselämään, joka inhoaa demokratiaa ja vapautta."

8. Kansallisen turvallisuuden hallitukseen nimitettiin talousministeriksi amiraali Raul Montero, puolustusministeriksi kenraali Carlos Prats, yleisten töitten ministeriksi kenraali Cezar Ruiz ja maa- ja kolonisaatioministeriksi kenraali José Mario Sepuelveda.

Kansallisen puolueen pää-äänenkannattaja "Tribuna" kirjoitti heistä mm. seuraavalla tavalla:

"Herra Sepuelvedalla ei ole — kuten hyvin tiedämme — mitään muita ansioita kuin vapaamuurariveljeys Allenden kanssa ja teknisenä valmiutena voidaan mainita erittäin kalliiksi tullut kurssi Euroopassa poliisiautojen rakentamisessa."

"Kaikkein mielenkintoisemmalta tuntuu teknisen johdon uusin kokoonpano: sijoitetaan tietyille paikoille herroja joilla ei ole koskaan ollut mitään tekemistä paikkojen edellyttämien tehtävien kanssa. Enpä ole koskaan kuullut lentäjän rakentavan siltoja kuten esim. Cezar Ruizin tulisi tehdä tai merimiehen laskevan verotuloja opettajien palkkaamiseksi kuten pikku amiraali Monteron tulisi tehdä." "Herra Carlos Pratz ei poliittisesti ansaitse demokraattisten sektorien luottamusta."

Kristillisdemokraatit Frein johdolla osallistuivat tähän kampanjaan. Hyökkäys Carlos Pratsia vastaan armeijan sisällä "huipentui" elokuussa, kun joukko ylempien upseerien vaimoja tunkeutui Pratsin kotiin esittämään herjauksia. Tämän jälkeen Tribuna kirjoitti: (Prats) "on osoittanut, että häneltä puuttuu psyykkistä tasapainoa ja riittävää itsekuria kyetäkseen hoitamaan tehtäväänsä."

limatta, että esim. kristillisdemokraatit olivat koko kuorma-auton omistajien työsulun ajan vaatineet upseereja hallitukseen.

Kun kenraali Prats jätti 23. elokuuta armeijan sisällä tapahtuneen oikeistovoimien voimakkaan painostuksen seurauksena erokirjeensä niin armeijan komentajan kuin ministerinkin paikalta, hän paljasti tässä kirjeessään äärioikeistolaisten upseerien jo valmistelevan kaappausta.[9] Ennen ja jälkeen Pratsin erosivat hallituksesta ja aselajien komentajien paikoilta myös amiraali Montero, kenraali Sepuelveda ja kenraali Ruiz sekä joukko muita hallitukselle lojaaleja ylempiä upseereja. Aselajien komentajiksi heidän tilalleen astuivat nykyisen fasistijuntan kenraalit. Edellytykset kaappaukselle armeijan ylimmän johdon osalta oli luotu. Saman aikaisesti hallitukselle lojaalien kenraalien syrjäyttämisoperaation kanssa käynnistyi armeijan sisällä demokraattisten voimien puhdistus. 12. elokuuta panivat oikeistolaiset upseerit toimeen Valparaison ja Tulcahuanan laivastotukikohdissa sadan sotilaan ja aliupseerin vangitsemiset, jota seurasivat kidutukset. Fasististen aineksien saatua yliotteen armeijan johdossa syyskuun alkupäivinä suoritettiin demokraattien laajat puhdistukset kaikissa aselajeissa.

Oikeiston asteittain saavuttama yliote armeijassa heijastui myös tavassa, jolla se sovelsi nk. "aseiden kontrollilakia". Tämä laki, joka kieltää aseiden hallussapidon, oli alunperin UP:n aloite fasistien aseistariisumiseksi, mutta oppositio ajoi sen lävitse keväällä 1973. Armeija käytti tätä lakia elokuun kuluessa lisääntyvässä määrin työläisiä vastaan suorittaen etsinnät 200:ssa teollisuuslaitoksessa, valtion yrityksessä ja ammattiliittojen toimitiloissa ja takavarikoiden aseet, joita työläiset olivat hankkineet puolustautuakseen fasisteja vastaan. Etsinnät olivat usein väkivaltaisia. Sen sijaan tehokkaisiin toimenpiteisiin fasistiterroristien aseistariisumiseksi ei ryhdytty.

Samalla kun fasistiset ainekset vahvistivat asemiaan opposition tuella armeijan sisällä,[10] Kansallispuolue ja kristillisdemokraatit tekivät kaikkensa helpottaakseen armeijan kaappauspäätöksen syntyä. Keskeinen keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi oli Kansan Hallituksen julistaminen perustuslain vastaiseksi. Äärioikeiston käsissä oleva korkein oikeus julisti jo toukokuussa 1973, että hallitus ei riko ainoastaan lakeja vaan myös perustuslakia. Valtion ylin tilintarkastusviranomainen, Controlaria general menetteli samoin 2. heinäkuuta. Tässä suhteessa merkittävin oli

---

9) Erokirjeessään Prats toteaa: "Arvioidessani viime päivinä että niiden, jotka ovat hyökänneet minua vastaan, on onnistunut horjuttamaan armeijan upseeriston erään osan perusnäkemyksiä tässä suhteessa, olen katsonut velvollisuudekseni sotilaana, jolla on horjumattomat periaatteet, estää se, että minusta tulisi tekijä, joka rikkoo armeijan perustuslaillista kuria tai järkyttää oikeusvaltion perusteita tai joka palvelisi tekosyynä niille, jotka pyrkivät perustuslaillisesti valitun hallituksen kumoamiseen." (Ultima Hora 24. 8. 1973).

10. Varsin seikkaperäinen kuvaus armeijan sisäisestä kehityksestä: New Times 40/ 1973.

kuitenkin Chilen edustajahuoneen enemmistön 22. elokuuta kristillisdemokraattien aloitteesta hyväksymä ponsi, jossa ei ainoastaan julisteta hallituksen toimintaa perustuslain vastaiseksi, vaan suoranaisesti kehoitetaan armeijaa ja poliisivoimia ryhtymään toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

El Mercurio, Chilen monopoliporvariston äänitorvi korosti taantumuksen pyrkimyksiä havainnollistaen edustajahuoneen ponnen merkitystä numerossaan 23. 8. seuraavasti: "Merkittävää tässä ponnessa on, että parlamentin vakavien argumenttien jälkeen presidentti ei voi enää soveltaa asevoimien tottelevaisuusvelvoitetta vaatiakseen armeijaa toimimaan yhteistyössä ohjelmansa toteuttamiseksi."[11]

Sotilasjuntta on myöhemmin kaappausta perustellessaan vedonnut nimenomaan näihin päätöksiin.[12]

Kristillisdemokraattien historiallinen petturuus

Kristillisdemokraattien johdon rooli ei näissä tapahtumissa rajoittunut ainoastaan riittävien toiminta- ja äärioikeiston kontrollimahdollisuuksien riistämiseen Kansan Hallitukselta, vaan puolueen johto Eduardo Frei etunenässä otti aktiivisesti osaa kaappauksen edellytysten luomiseen. Varaukseton tuki rikolliselle kuorma-autonomistajien työsululle, fasistien suojelu ja demokraattisten voimien kanssa sisällissodan välttämiseksi käytävän keskustelun hylkääminen ovat tästä esimerkkejä.

Chilen arkkipiispa Luis Henriquez vetosi kaikkiin kansalaispiireihin keskustelun aikaansaamiseksi ja julisti fasistien terroriteot ja murhat rikoksiksi, joiden passiivinen sietäminen ei mitenkään ole hyväksyttävissä. Eduardo Frei vastasi arkkipiispalle paljastaen rikoskumppanuutensa fasismin suunnitelmiin kaikessa alastomuudessaan: "Ongelma ei ole siinä että toiset haluavat kunnioitusta perustuslaille ja toiset kaappausta. Ongelma on siinä, että missään maailman maassa ei ole voitu kestää sellaista taloudellista tuhoa ilman että yhteiskunnan tasapaino ja rauha olisi järkkynyt."

---

11. Allende toteaa vastauksessaan edustajahuoneelle 23. 8.: "Toissa päivänä edustajahuoneen oppositiossa olevat jäsenet kehottivat avoimesti armeijaa ja poliisivoimia omaksumaan neuvottelevan asenteen toimeenpanevaan valtaan, rikkomaan tottelemisvelvollisuutensa maan hallitukselle ja osoittamaan kurittomuutta valtion siviilivirkavaltaa vastaan, jonka alaisuuteen perustuslaki ne on määrännyt sekä omaksumaan poliittisen tehtävän, joka vastaa kongressin enemmistön perustuslain vastaisia mielipiteitä. Se, että lakiasäätävä elin kutsuu armeijaa puuttumaan demokraattisesti valitun hallituksen toimintaan merkitsee kansallisen itsenäisyyden ja poliittisen edustavuuden alistamista armeijalle." (Ultima Hora 25. 8. 1973).

12. Libro Blanco del cambio de govierno en Chile, 11 de Septiembre de 1973, Secretario General de Govierno de Chile. (Juntan "valkoinen kirja", jossa käydään lävitse hallituksen "rikokset".)

II. ARVIOINNIN JA KRITIIKIN ROOLI TÄNÄÄN

On aivan selvä, että Chilen tapahtumista ja Kansan Yhtenäisyysrintaman kokemuksista on opittava kaikki mahdollinen. Alustavia arvioita sotilasvallankaappaukseen johtaneesta kehityksestä ja toteutetusta politiikasta onkin jo esitetty.[13]

Kuitenkaan tällä hetkellä on välttämätöntä asettaa tehtäville arvioille selvät rajat. Tällä hetkellä demokraattisten voimien tehtävänä ei ole keskittyä Kansan Yhtenäisyysrintaman ja sen yksityisten puolueiden tekemien virheiden erittelyyn. Chilen Kommunistinen Puolue esittää 11. lokakuuta ilmestyneessä ensimmäisessä lentolehtisessään tilannearvionsa ohella myös perusteet tälle näkemykselle:

"Tulee olemaan välttämätöntä ja väistämätöntä tarkastella kriittisesti ja itsekriittisesti Kansan Hallituksen lähes kolmea vuotta. Tänä ajanjaksona teimme suuria ja merkittäviä asioita mutta teimme myös vakavia virheitä.

Erittäin suurta haittaa aiheuttivat äärivasemmiston asenteet ja toiminta samoinkuin ne reformistiset tendenssit jotka ilmenivät eri aikoina itse Kansan Yhtenäisyysrintaman hallituksen toiminnassa. Kommunistinen puolue on ehdottoman varma että sen toiminta Kansan Hallituksen tinkimättömäksi puolustamiseksi, sen ponnistelut yhteisymmärrykseen pääsemiseksi toisten demokraattisten voimien kanssa — pääasiassa joukkojen tasolla — sen herkeämättömät ponnistelut yhteiskunnan keskikerrostumien aseman turvaamiseksi, sen johdonmukainen toiminta, joka keskittyi suuntaamaan tulen päävastustajia: imperialismia ja ääritaantumusta vastaan, sen hellittämätön pyrkimys vahvistaa kommunistien ja sosialistien yhtenäisyyttä, työväenluokan yhtenäisyyttä ja ymmärtämystä UP:n puolueiden kesken, sen pyrkimys lisätä tuotantoa ja tuottavuutta, saada valtion sektorin yritykset itsetuottoiseksi ja pyrkimys mahdollisimman hyvään työkuoriin muodostavat kiistatta oikean poliittisen päälinjan. Epäilemättä puolue ei välttynyt heikkouksilta ja virheiltä toiminnassaan.

Toisaalta puolue arvioi, että tämä hetki ei ole oikea keskustelulle hallituksen ja UP:n kokonaisuudessaan ja sen eri poliittisten sektoreiden tekemistä virheistä. Kullekin asialle on oikea aikansa. Painon asettaminen tälle keskustelulle juuri nyt voisi vaikeuttaa kansainvaltaisten puolueiden toimintayhtenäisyyttä hetkellä, jona olennaista on nimenomaan säilyttää ja kehittää tätä yhtenäisyyttä sotilasdiktatuuria vastaan ja luoda yhtenäisyyden henki niiden uusien tehtävien suorittamiseksi, joita työväenluokalla ja kansalla on edessään."

---

13. Volodia Teitelbaum: Mietteitä Chilen tapahtumista, Sosialismin teoria ja käytäntö 45/73. Chilen kommunistisen puolueen julistus lokakuun 11. pnä, Sosialismin teoria ja käytäntö 47/73. Chilen kommunistisen puolueen julkilausuma 24. 12. 1973, Neues Deutschland 24. 12. 1973.

Tämä välttämättömyys yhtenäisyyden saavuttamiseksi taistelussa fasismia vastaan onkin saanut ilmaisunsa UP:n puolueiden joulukuussa 1973 antamassa yhteisjulistuksessa (allekirjoittajana myös MIR), jossa todetaan että kansa "on rakentamassa yhtenäistä liikettä, jonka päämääränä on mobilisoida maanmiestemme suuri enemmistö".[14]

Ennenkuin Chilen Kansanrintaman puolueet ja UP itse ovat esittäneet arvion maansa kehityksestä on varsin luonnollista, että muuallakin maailmassa pidättäydytään UP:n ja sen eri puolueiden taktisten erimielisyyksien ja toteutetun politiikan repostelulta. Tälle on olemassa myös toinen syy: demokraattisten voimien päätehtävä on tällä hetkellä koota kaikkien fasismia vastustavien demokraattisten voimien laaja rintama niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla, mahdollisimman tehokkaan tuen antamiseksi Chilen kansan taistelulle. Tämä tavoite alistaa tällä hetkellä kaikki muut näkökohdat.

Suomalainenkin äärivasemmisto kuitenkin vaatii "ideologisen debatin" vetämistä mukaan solidaarisuustyöhön: "Tähän toimintaan olisi pitänyt yhdistää laaja tiedotuskampanja Chilen poliittisyhteiskunnallisen taistelun kehityksestä, siihen vaikuttaneista erilaisista voimista ja vastavoimista, tappion syistä ja aseellisen taistelun järjestämisestä ja sen vaihtoehtoisista päämääristä."[15]

Mikään ei olisi varmempi keino solidaarisuustyön laajapohjaisuuden ja tuloksellisuuden hajottamiseksi kuin edellä esitetty, maolaisten vararikon kokeneesta Vietnamliike-taktiikasta tuttu näkemys. Samantyyppisiä käsityksiä esiintyi myös Chile-solidaarisuustyön käynnistämiseen liittyneessä keskustelussa jo ennen syyskuun vallankaappausta. Tuolloin nykyistä "Allende-seuraa" perustamassa olleet sosialidemokraatit ja eräät kansandemokraatit esittivät näkemyksen, että seuran pitäisi olla foorumi "vasemmiston sisäiselle keskustelulle Chilen kokemuksien pohjalta". Tämä sai myös organisatorisen ilmauksensa siinä, että seura perustettiin suppealle henkilöpohjalle jäsenien ollessa lähinnä SDP:sta ja SKDL:sta. Myöhemmin — epäonnistuttuaan Suomi-Chile-seuran hajotuspyrkimyksissään — "Allende-seura" ilmoitti ettei se olekaan solidaarisuustyötä tekevä organisaatio vaan nimenomaan keskustelukerho.

Chilen Kansan Yhtenäisyysrintaman ja Chilen demokraattisten joukkojärjestöjen edustajat ovat toistuvasti eri yhteyksissä esittäneet toiveenaan mahdollisimman laajojen kansalaispiirien osallistumisen solidaarisuustyön organisointiin. Suomessa ainoastaan Suomi-Chile-seuran työ on johdonmukaisesti lähtenyt tältä pohjalta pyrkien yhtenäisyyteen ja laajapohjaisuuteen.

---

14. Julkaistu Tiedonantajassa 21. 12. 1973.
15. "Chile, taistelu jatkuu", ilmeisesti trotskilaisen "Punikkiryhmän" moniste.

III. ÄÄRIVASEMMISTON JA OIKEISTON LIITTOLAISUUS

Suomalaisen äärivasemmiston ensi reaktiot Chilen fasistikaappauksen jälkeen yhtyivät hämmästyttävällä mutta ei yllättävällä tavalla niihin voitonriemuisiin johtopäätöksiin, joita taantumus teki:

- ”Tapahtuupa jatkossa mitä tahansa, yksi asia on auttamattomasti mennyt Allenden myötä: rauhanomainen marssi sosialismiin” (Helsingin Sanomat 13. 9. 1973: ”Erään marssin loppu”.)
- ”Kenraalien pommit ja kranaatit tuhosivat samalla presidentin palatsin että legendan Chilen rauhanomaisesta tiestä sosialismiin” (”Punikkiryhmä” -moniste).
- ”UP:n tappio oli tappio rauhanomaiseen sosialistiseen tiehen toivonsa panneelle nykyajan revisionismille” (maolaisten ryhmien lehti Lokakuu 26. 9. 1973).

Suomen Sosialidemokraattikin esitti samansuuntaisia johtopäätöksiä:

- ”Kaappaus osoitti, että maanosan kehittämiselle tuskin löytyy mitään rauhanomaista tietä. Vaihtoehtona on väkivalta” (Suomen Sosialidemokraatin pääkirjoitus 13. 9. 1973).

Kapitalismin yleismaailmallisen kriisin kärjistyessä, imperialismin brutaalisuuden tullessa yhä selvemmin näkyviin ja yhä useampien väestökerroksien etujen ja elinolosuhteiden joutuessa ristiriitaan monopolien vallan kanssa, imperialismi ja taantumus pyrkii Chilen tapahtumia hyväksikäyttäen samastamaan väkivallan ja sosialismin. Tällä se pyrkii sumentamaan monopolien sortamien ei-proletaaristen väestökerrostumien tietoisuutta ja asettamaan esteitä näiden voimien yhteistyölle kommunistien ja sosialistien kanssa, estämään monopolien vastaisen rintaman muotoutumisen, sekä viime kädessä oikeuttamaan taantumuksen raaimmankin väkivallan kansaa vastaan. Tässä ideologisessa taistelussa se löytää jälleen kerran liittolaisen. Äärivasemmisto, vääntäessään mielivaltaisesti Chilen tapahtumia omien dogmiensa tueksi, asettuu ruokkimaan niitä ennakkoluuloja, joita imperialismi valtansa säilyttämiseksi kylvää.

Kun näissä kyhäelmissä vielä asetutaan syyttämään fasismin valtaantulosta ja työläisten teloituksista suoranaisia valheitakaan välttämättä Kansan Yhtenäisyysrintamaa ja erityisesti Chilen Kommunistista Puoluetta, on syytä tarkastella joitakin äärivasemmiston keskeisiä väittämiä.

Aluksi on jälleen kerran aihetta toistaa marxilais-leniniläinen kanta rauhanomaisesta tiestä sosialismiin. Käsitteellä rauhanomainen, ”väkivaltaisen” vastakohtana, ei ole mitään tekemistä kansainvälisen kommunistisen liikkeen rauhanomaista tietä koskevien asettamusten kanssa. Se on äärivasemmiston ja oikeistorevisionistien yhteinen dogmi, jota kumpikin väittää kommunistien

kannaksi — puolustaakseen omia virheellisiä käsityksiään. Kansainvälisen kommunistisen liikkeen strategiassa rauhanomainen tie on luokkien kansainvälisestä ja kansallisesta voimasuhteesta, luokkavoimien kulloisestakin konkreettisesta tilasta riippuva mahdollisuus välttää kansalaissota. Kansainvälisen voimasuhteen kehitys, sosialistisen maailmanjärjestelmän ja muiden vallankumousvoimien eteneminen on lisännyt rauhanomaisen tien mahdollisuutta yleisesti ottaen, mutta viime kädessä sen ratkaisee kansallisten luokkavoimien suhteen konkreettinen analyysi. Sen sijaan väkivallatonta vallankumousprosessia ei voi olla olemassakaan: porvaristo on aina alistettava pakolla.

Volodia Teitelbaum, Chilen Kommunistisen Puolueen poliittisen toimikunnan jäsen viittaa edellä mainitussa artikkelissaan tähän kysymykseen. Hän toteaa, että Chilen kommunistit ovat ”lähteneet siitä, että absoluuttista rauhanomaista tietä ei ole olemassa, sillä jokaisessa vallankumousprosessissa esiintyy niitä tai näitä väkivallan muotoja. (...) Asetimme kysymyksen toisin. Pyrimme tekemään kaikkemme, jotta vallankumouksellinen väkivalta ei olisi kehittynyt kansalaissodaksi, piirtäen siten tarkan ja täsmällisen rajan väkivallalle.”

Kysymys on siis siitä, minkälaisia muotoja luokkataistelu kärjistyessään saa. Aina kenraali Schneiderin murhasta lähtien lokakuusta 1970 lähtien esiintyi Chilessä äärioikeiston ja fasistien toimeenpanemaa väkivaltaa joka huipentui elokuun 1973 terroriaaltoon. Kuitenkin kysymystä kansalaissodan kiertämättömyydestä ei voida tarkastella ”yleisenä” kysymyksenä — vetoamalla kansalaissodan ”välttämättömyyteen” kuten maolaiset ym. tai sen ”mahdottomuuteen” kuten oikeistorevisionistit — irrallaan kunkin vallankumouksellisen prosessin erityisistä ja konkreettisista ehdoista. On kiinnitettävä erityinen huomio Chilen luokkien voimasuhteisiin ja vallankumouksellisen joukkoliikkeen voimaan ja kykyyn puolustaa saavutuksiaan.

”Parlamentaarinen siirtyminen sosialismiin” vai joukkoliike

Keskeinen äärivasemmiston väite on, että Kansan Yhtenäisyysrintama ja sen hallitus suuntautui ”joukkoliikettä vastaan” ja piti tavoitteenaan ”porvarillisen parlamentarismin puitteissa tapahtuvaa sosialismiin siirtymistä”. Tai vielä mauttomammin: ”Todellisuudessa UP:n päämääränä oli kuitenkin vain joukko ylhäältä päin annettavia reformeja, joita piti toteuttaa yhteistyössä Chilen ’kansallisen porvariston’ kanssa eli työläisten ’kansallisten’ riistäjien kanssa. Siksi joukkojen aktiivisuus synnytti todellisia paniikkitunnelmia UP:n johdossa (Radikaalit + Allende + CKP).”[16]

---

16. Lokakuu, ”Punikkiryhmä”: emt.

Jokainen joka vähänkin tuntee Kansan Yhtenäisyysrintaman poliittista käytäntöä, voi todeta nämä väitteet älyttömiksi. UP:n politiikan peruskivi oli työtätekevien joukkoliikkeen toiminnan ja Kansan Hallituksen ponnistelujen yhdistäminen Kansan Yhtenäisyysrintaman ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Tämä joukkoliike sai seuraavia muotoja:

(1) Työläisten joukkojärjestöt, CUT ja ammattijärjestöt panivat toimeen hallituksen kansallistamispäätökset ottamalla tuotantolaitokset välittömästi haltuunsa, estämällä koneiden ja laitteiston tuhoamisen sekä huolehtivat niin tuotannon jatkuvuudesta kuin sen kehittämisestäkin. Ilman ay-liikkeen aktiivista toimintaa ei yksikään kansallistamistoimenpide olisi ollut mahdollinen.

(2) Kansan Yhtenäisyysrintaman hinta-, palkka- ja tulonjakopolitiikan samoinkuin myöhemmin porvariston sabotaasia ja mustan pörssin kauppaa vastaan käytävän kamppailun eräs välttämätön tukipilari oli JAP-järjestelmä, elintarvike- ja hinnansäännöstelykomiteoiden muodostaminen kaikkialle maahan. Näillä komiteoilla oli myös olennainen osuutensa jakelun järjestämisessä kuorma-autonomistajien työsulun kaltaisissa kriisitilanteissa.

(3) Lokakuun 72 porvariston lakon aikana muodostettiin tehtaiden, koulujen, virastojen, voima- ja vesilaitoksien ja kaupunginosien itsepuolustus- ja valvontakomiteoita, jotka osaltaan estivät maan talouden raunioittamista torjumalla fasistien attentaattitoimintaa.

(4) Porvariston lakkojen luomassa kriisitilanteessa vapaaehtoisprikaatien valtion jakeluyritysten kanssa tekemä työ kykeni estämään katastrofin elintarvikkeiden jakelun kohdalla. Tämä työ oli massiivista. Lokakuussa 1972 päivittäin vapaaehtoista työtä teki yksin UP:n nuorisojärjestöjen jäsenistä 20—25000. 26. 7. —18. 8. 73 vapaaehtoiset lastasivat ja purkivat yhteistyössä kahden valtion jakeluyrityksen (DINAC ja ECA) kanssa 175 017 tonnia elintarvikkeita toimitettaviksi kansalle.

(5) Niin 18. syyskuuta 1972 kuin 29. kesäkuuta 1973 tapahtuneet Patria y Libertadin ja armeijan fasistisektoreiden kaappausyritykset valuivat tyhjiin osaltaan juuri työläisten ja demokraattisten voimien järjestäytyneen joukkoliikkeen nopeuden ja päättäväisyyden ansioista, kuten aiemmin todettiin.

Kansan Hallitus kykeni toteuttamaan ohjelmansa tavoitteita vain työtätekevien joukkoliikkeen avulla eikä olisi ilman tämän tukea voinut pysyä vallassa kauaakaan. Juuri tämä tietenkin merkitsee myös sitä, että joukkoliikkeen kehittämisen ongelmat ovat eräitä keskeisistä kysymyksistä, joita myöhemmin tulee Chilen kokemuksien pohjalta tarkastella. Volodia Teitelbsum toteaa:

”Nämä kokemukset opettavat, että kaikkien luokkataisteluiden lopputuloksen tulee pohjautua joukkojen toimintaan ja että joukkojen voiman tulee ilmetä ei ainoastaan määrällisinä vaan myös

ennen muuta laadullisina osoittimina, joukkojen kykynä varmistaa valtauksensa ja muuttaa vallankumousprosessi peruuttamattomaksi."

Cordones Industriales, teollisuusketjut

Äärivasemmisto tuo Chilen kokemuksista keskusteltaessa korostetusti esiin Cordones Industriales'it, teollisuusketjut esimerkkinä "suorasta työväenvallasta", jota "vastaan sekä hallitus että erityisesti kommunistit suuntautuivat". Siksi on syytä tarkastella hieman näiden ketjujen luonnetta.

CUT:n, Chilen ammatillisen keskusjärjestön ja Kansan Yhtenäisyysrintaman aloitteesta perustettiin lokakuun 72 porvariston lakon aikana teollisuusketjuja koordinoimaan tietyn alueen ammattiosastojen ja niiden työläisten toimintaa tuotantolaitoksien puolustuksen järjestämiseksi. Samalla käynnistyi keskustelu siitä, olisiko mahdollista kehittää teollisuusketjuja CUT:n perusosastoina.

MIR sen sijaan pyrki alusta alkaen tekemään CUT:n rinnakkaisorganisaatioita, hallituksen vastaisen politiikan välineitä ja alistamaan ne omalle poliittiselle linjalleen.

MIR ja muu äärivasemmisto perusti teollisuusketjuja haalimalla kokoon alueen äärivasemmistolaisia opiskelijoita ja myöskin jäseniään teollisuusketjun toiminta-alueen ulkopuolelta. Samoilla menetelmillä se pyrki saamaan teollisuusketjujen johdon käsiinsä. Esim. Santiagon keskustassa äärivasemmisto perusti elokuun alussa 1972 rinnakkaisteollisuusketjun ammattiyhdistysten aikaisemmin perustamalle teollisuusketjulle, jonka puheenjohtajana toimi sosialistiseen puolueeseen kuuluva ammattiyhdistysaktivisti. Tämän rinnakkaisteollisuusketjun puheenjohtajaksi nimitettiin Victor Toro, henkilö, joka ei asu keskustan sektorilla eikä kuulu yhteenkään sektorin ammattiyhdistykseen.

Yleensäkin alkoi esiintyä näkemyksiä teollisuusketjuista työväenluokan itsenäistä politiikkaa toteuttavina "etujoukkoina", jotka toimivat Kansan Hallituksesta, UP:n puolueista ja ammattiyhdistysliikkeestä "riippumatta".[17]

Tällaisten näkemyksien mukainen politiikka oli äärimmäisen vaarallista tilanteessa, jossa taantumus, saadakseen voimasuhteen

17. Santiagon Cerillos-teollisuusketjun Sosialistiseen puolueeseen kuuluva puheenjohtaja Hernan Ortega totesi puheessaan 31. 7. 1973 O'Higgins-teollisuusketjun kokouksessa: Poliittisten puolueiden "olisi lähennyttävä teollisuusketjuja, etujoukkoa, jota työväenluokka on luomassa (...) Poliittiset puolueet voivat saada etujoukkoaseman poliittisen ohjauksen alueella siinä määrin kuin ne lähestyvät ketjuja ja juuri työväenluokan etujoukon taistelussa saavuttaa asemansa." Ortega ilmoitti myös, että teollisuusketjut ovat luvanneet puolustaa kansan hallitusta "siinä määrin kuin se on välttämätöntä työväenluokan etujen kannalta". Edelleen hän totesi että "teollisuusketjut ovat ilmoittaneet mitä selvimmin, että niiden tavoitteena on vallan täydellinen valtaaminen työväenluokalle". (Ultima Hora 1. 8. 1973).

itselleen edulliseksi, pyrki kaikin voimin eristämään työväenluokan muista edistyksellisistä väestökerroksista ja hyökkäsi kaikin mahdollisin keinoin Kansan Hallitusta vastaan.

Jorge Inzunza, Chilen kommunistisen puolueen poliittisen toimikunnan jäsen totesi tästä poliittisessa tilannekatsauksessaan 29. elokuuta 1972: ”Tällä hetkellä kun kaappausta suunnitteleva oikeisto suuntaa kaikki voimansa Kansan Hallituksen kaatamiseen, MIR suunnittelee myöskin taistelun organisoimista hallitusta vastaan.”

Ei ole lainkaan hämmästyttävää, että kaappaushankkeiden pääänenkannattaja Mercurio ylisti edellä kuvattuja pyrkimyksiä luoda ”vaihtoehtoinen kansan valta Kansan Hallituksen rinnalle” ja kehittää teollisuusketjuista CUT:n rinnakkaisorganisaatioita.

Armeijan rooli

Äärivasemmisto esittää arvioissaan, että armeijan toteuttama fasistikaappaus oli väistämätön tai, että ”armeija ei pysytellyt aloillaan kolmea vuotta demokraattisuuden tähden vaan siksi, että se odotti sopivaa tilaisuutta.”[18]

Tämän kysymyksen tarkastelu liittyy ensinnäkin siihen, voiko Latinalaisen Amerikan armeijoissa ylipäänsä olla sektoreita, joilla on johdonmukaisesti anti-imperialistisia asenteita ja jotka ovat valmiit toteuttamaan maissaan demokrattisia uudistuksia. Niin Perun kuin Panamankin yhteiskunnalliset prosessit osoittavat, että tämä on mahdollista. Vaikka tämä kysymys on kaikkea muuta kuin yksisyinen ja ongelmaton, voi jokainen Latinalaisen Amerikan vallankumousprosessia vähänkin tunteva todeta halvaksi provokaatioksi puheet ”Perun ja Panaman USA:ssa koulutetuista sotilasdiktaattoreista”[18a].

Pohjoisamerikkalaisesta imperialismista riippuvaisten maiden yhteiskunnallisen kriisin kärjistyminen ja vallankumouksellisen ja anti-imperialistisen liikkeen voimakas nousu ei ole ollut vaikuttamatta mantereen maiden armeijoihin, joiden keskuudessa on nähtävissä eri tavoin ilmeneviä demokraattisia pyrkimyksiä (fasistien johtamia armeijoita lukuunottamatta). Näistä yleisenä ilmauksena oli esim. 7. syyskuuta 1973 Caracasissa pidetty Latinalaisen Amerikan armeijoiden 10. kongressi, jossa Perun sotilashallituksen edustajien johdolla kuuden maan armeijat pyrkivät koko USA:n luoman Amerikan mantereen puolustusjärjestelmän purkamiseen.[19]

Yksityisen maan kohdalla on taas huomattava että yleensä luokkataistelun kulku ulottaa vaikutuksensa myös armeijan si-

---

18. ”Punikkiryhmä”: emt.
18a. Sama.
19. Ks. Reijo Miettinen, Jyrki Lappi-Seppälä: Latinalainen Amerikka, imperialismin heikko rengas, Soihtu 5/73, s. 78.

sällä tapahtuvaan kehitykseen. Näin tapahtui mitä selväpiirteisimmin esim. Argentiinassa 70-luvun vaihteessa.[20]

Sama ilmiö oli havaittavissa varsin selvästi myös Chilessä. Edellä on osoitettu, kuinka armeijan saaminen vallankaappauksen taakse edellytti demokraattisten, Schneiderin—Pratsin perustuslaillista linjaa kannattavien kenraalien syrjäyttämistä ja UP:lle myötämielisen päällystön ja miehistön joukkopuhdistuksia. Nämä voimat olivat tehneet kaksi kertaa (18. 9. 1972 ja 29. 6. 1973) tyhjiksi armeijan fasistisektorien ja Patria y Libertadin kaappausyritykset.

Puhdistukset kytkeytyivät taas aivan olennaisena osana v. 1973 massiiviseen äärioikeiston hyökkäykseen yhteiskuntaelämän kaikilla sektoreilla ja niitä helpottivat ratkaisevasti kuorma-autonomistajien työsulun luoma taloudellinen kriisitilanne, opposition hillitön parjauskampanja hallitukselle lojaaleja upseereita kohtaan, fasistien suorittamat provokaatiot, murhat ja murhayritykset[21] sekä erilaiset painostuskeinot upseerien perheitä vastaan.

Armeijan sisällä tapahtunutta "kaappausta" sen enemmän kuin syyskuun 11. päivän fasistikaappausta ei voida tarkastella erillisenä luokkataistelun kokonaiskulusta. Silloin kysymys armeijan väliintulon "väistämättömyydestä" menettää mielenkiintonsa: se nimenomaan ehkäisee armeijan roolin konkreettisen analyysin. Edellä kerrottu ei tietenkään taaskaan merkitse sitä, etteikö myöhempien arviointien keskeisimpiä alueita ole armeijan rooli ja ennenkaikkea työ armeijan sisällä.

Liittolaispolitiikka ja Chilen vallankumouksen luonne

Äärivasemmisto ei hyväksy sitä, että Chilen porvaristoa tarkasteltaisiin vallankumouksen strategian kannalta eriytyneesti: "porvaristo kokonaisuudessaan" oli sen mielestä Chilessä alusta asti päävastustaja. Tämä "todistetaan" havainnolla, että pienyrittäjät ja "keskiryhmät" siirtyivät ensin horjuttuaan vastavallankumouksellisten puolelle, jopa yhä suuremmin joukoin fasistien terroriryhmiin. Tämä on jälleen liian pitkälle menevä yleistys. Mainituissa ryhmissä oli sektoreita, jotka olivat loppuun asti uskollisia Kansan Hallitukselle ja vallankumouksen asialle. Kansan Yhtenäisyysrintaman hallituksen aikana luokkavoimien uudelleenjärjestäytymisen prosessi Chilessä jatkui, vaikkakin se eteni epätasaisesti, polveillen eikä niin nopeasti kuin oli toivottu.

---

20. 60-luvun loppupuolella alkaneet työläisten ja muiden demokraattisten voimien erittäin voimakkaat joukkoliikehdinnät sotilasdiktatuuria vastaan saivat aikaan äärioikeistolaisimpien kenraalien (Ongania ja Levingston) syrjäyttämisen ja pakottivat kenraali Lanussen palaamaan porvarilliseen demokratiaan. (ks. Soihtu 6/73, ss. 66—67). Tämän jälkeen demokraattisesti suuntautuneet kenraalit ovat lisänneet vaikutusvaltaansa armeijassa, mikä ilmeni esim. Caracasin kokouksessa.

21. Esim. murhayritys kenraali Pratsia vastaan kesäkuussa ja Allenden sotilasadjutantin kapteeni Arturo Arayan murha 27. heinäkuuta.

Toisaalta on ilmeinen tosiasia, että kaappausta välittömästi edeltäneenä aikana merkittävät yhteiskunnalliset sektorit jättivät UP:n vaille tukea.

Dogmaattiset käsitykset paljastuvat, kun kysytään miksi näin tapahtui ja mitä johtopäätöksiä siitä on tehtävä, sillä tällöin törmätään vallankumouksellisen strategian pääkysymykseen: mikä on Chilen vallankumouksen luonne?

Kaikissa strategisissa johtopäätöksissään äärivasemmisto jättää tarkastelussaan sivuun pikkuporvariston ja keskikerrostumat, operoi ”porvaristolla yleensä”, erittelemättä, asettaen kaikissa johtopäätöksissään porvariston ja proletariaatin abstraktisti vastakkain: ”Missään kolmannen maailman maassa ei porvariston johdolla ja porvaristoa pakkolunastamatta ole katkaistu kurjuuden kierrettä . . . Todellisen kehityksen ehto Chilessä niinkuin muuallakin on sosialistisen suunnitelmatalouden luominen työläisten suorassa demokraattisessa valvonnassa ja se edellyttää aina täydellistä irtisanoutumista porvaristosta.” Tämän kysymyksenasettelun taustana on äärivasemmiston käsitys Chilen vallankumouksesta sosialistisena vallankumouksena, jonka toteuttamisessa porvariston millään sektorilla, pikkuporvaristolla tai keskikerrostumillakaan ei voi olla mitään sijaa. Tälle näkemykselle uskollisena äärivasemmisto Chilessä hyökkäsi myös pienomistajia (pienyrittäjiä ja pientiloja) vastaan eikä kyennyt käytännössä muotoilemaan strategiaa suhteessa pikkuporvaristoon ja keskikerrostumiin, vaikka ne muodostavat erittäin huomattavan osan koko kansasta (v. 1965 35,8 % työssä käyvästä väestöstä oli yksinäisyrittäjiä ja toimihenkilöitä).

Äärivasemmiston strateginen johtopäätös on seuraava: ”Kansanrintamastrategiaa voidaan pitää pysyvän tappion strategiana.” Tähän näkemykseen Chilen vallankumouksen luonteesta palautuu äärivasemmiston kykenemättömyys ymmärtää Kansan Yhtenäisyysrintaman politiikan perusteita samoinkuin sen virheellinen toimintalinja keskeisimmissä poliittisissa kysymyksissä.[22]

---

22. Selvitellessään tältä pohjalta kaappauksen syitä äärivasemmisto päätyy varsin omalaatuisiin tuloksiin: Kansan Hallitus oli ”löyhä luokkayhteistyöhallitus”, jonka puitteissa työväenpuolueet tekivät ”luokkayhteistyötä porvarillisten puolueiden kanssa” ja niiden ehdoilla. Selitettäväksi jääkin sitten vain miksi tämä ”porvaristo” sanoi irti yhteistyön ja suisti Kansan hallituksen vallasta.

”Kun se dynamiikka, jonka hallitus oli tahtomattaan joukkoliikkeen (lue: MIR:n & Co:n seikkailupolitiikka) muodossa käynnistynyt, alkoi uhata porvariston omia etuja ja olemassaolo-oikeutta omistavana ja riistävänä luokkana, alkoi porvaristo pitää ainoana keinona pysäyttää ’vallankumous alhaaltapäin’, avointa vastavallankumouksellista diktatuuria, joka välttämättä vaati myös reformistisen hallituksen kaatamista ja koko työväenliikkeen tukahduttamista.” ”Punikkiryhmällä” on todella suuret luulot pikkuporvarillisen seikkailupolitiikan, laittomien pienten ja keskisuurten yritysten jne. valtauksien vaikutuksesta. Todellisuudessa ne palvelivat vain erinomaisena tekosyynä äärioikeistolle ja imperialismille sen turvautuessa fasismiin Kansan Hallituksen kukistamiseksi.

Mielenkiintoista on se, että eräät sosialidemokraattisen puolueen edustajat päätyvät hyvin samantyyppisiin arvioihin. Erkki Tuomioja esittää pyrkiessään varsin löyhin perustein erittelemään UP:n sisäisiä linjaeroavuuksia:

"Jatkuvan etenemisen politiikan kannattajat asettivat ylipäänsä kyseenalaiseksi sen, että Chilessä olisi ollut mahdollista toteuttaa sellaista ns. demokraattista anti-feodalistista tai anti-imperialistista politiikkaa, joka samalla ei olisi ollut nimenomaan sosialistista politiikkaa tukeutumalla osaan porvaristosta. Näin nimenomaan siksi, että maan porvaristo oli aina ollut riippuvainen Yhdysvalloista ja ulkolaisista suuryrityksistä ja on itse aloitekyvytön niin, ettei se tuotantovoimien kehittämismielessä voi esittää edistyksellistä roolia."[23]

Toisaalta Tuomiojan johtopäätökset noudatettavasta strategiasta jäävät varsin avoimiksi eivätkä suuntaudu avoimesti Kansan Hallitusta vastaan. Tuomiojan spekulaation pohjana lieneekin pyrkimys löytää elävästä elämästä tukea teoretisoinnille "sosialistisesta politiikasta" kapitalistisessa yhteiskunnassa demokraattisen yhteistyön sijaan.

Kommunistit lähtevät taas siitä, että Chilen yhteiskunnan ja luokkarakenteen kehityksen nykyisessä vaiheessa Chilen vallankumouksen luonne on luonteeltaan anti-imperialistinen, monopolien vastainen ja maatalouden rakenteet muuttava, koska päärisitiriita chileläisessä yhteiskunnassa vallitsee imperialismin, monopolien, maanomistajaoligarkian ja kansan suuren enemmistön välillä. Tästä syystä porvaristoa ei voida tarkastella strategiaa hahmotettaessa erittelemättömästi ja monoliittisesti. Vallankumouksellisen prosessin edistämiseen voivat osallistua muutkin väestökerrokset kuin proletariaatti.

Voidaan esimerkiksi tarkastella Chilen tyypillistä pikkuporvarillista väestöryhmää, yksityisyrittäjiä. Siihen kuuluu pikkukauppiaita, taksiautoilijoita, käsityöläisiä, pienviljelijöitä ja pienyrittäjiä, joilla ei ole työvoimaa palveluksessaan. Tämä ryhmä muodosti v. 1969 22 % työtätekevästä väestöstä. Näistä yksityisyrittäjistä 50 % kuuluu väestön heikompituloiseen puoliskoon. Tämä ryhmä oli lisäksi 60-luvulla ainoa työntekijäryhmä, jonka reaaliansiot suoranaisesti alenivat. Toisin sanoen se oli väestöryhmä, jonka elinolosuhteet kaikkein voimakkaimmin 60-luvulla huononivat.

Objektiivisesti tämän työntekijäryhmän edut yhtenevät kamppailuun, jota Chilen työläiset käyvät elinolosuhteittensa parantamiseksi ja syvien yhteiskunnallisten uudistusten aikaansaamiseksi. Yksityisyrittäjien joukossa olikin loppuun saakka Kansan Hallitukselle uskollisia vallankumouksellisia mikä voidaan todeta

23. Erkki Tuomioja: Syy Chilen taloudellisiin vaikeuksiin: Porvariston taloudellinen sabotaasi, Sosialistinen aikakauslehti 10/73 (harvennukset R. M.).

myös esim. toimihenkilösektorien kohdalla. Eriytymistä tapahtui myös yrittäjäsektorilla. Lokakuussa 1972 imperialismin rahoittaman "porvariston lakon" aikana keskisuurta ja pienteollisuutta edustava AMPICH, jonka riveissä on 9 000 yrittäjää, tuomitsi tämän lakon, päätti olla osallistumatta siihen ja antoi täyden tukensa hallitukselle.[24]

Siksi kommunistit asettavat tarkastellessaan Chilen tapahtumia kysymyksen: Minkälaisen politiikan tuloksena luokkien voimasuhde kehittyi niinkuin kehittyi? Minkälaisen politiikan seurauksena äärioikeiston salaliitto saattoi saavuttaa tavoitteensa? Kommunistit eivät takaiskun tultua aseta kyseenalaiseksi objektiivisesti määriteltyä vallankumouksen luonnetta, strategiaa ja liittolaispolitiikan tavoitteita, vaan tarkastelevat kriittisesti ja itsekriittisesti sitä politiikkaa, jolla näihin tavoitteisiin pyrittiin.

Jo ennen kaappausta kommunistinen puolue esitti hyvin vakavia näkökohtia Kansan Hallituksen vuosina harjoitetusta politiikasta. 14 päivää ennen kaappausta, 28. 8. 1973, Jorge Inzunza, CKP:n poliittisen toimikunnan jäsen kiteytti poliittisessa tilannekatsauksessaan puolueen näkemykset kriisiin johtaneesta kehityksestä:

"Hallituksen kyky viedä eteenpäin politiikkaansa riippuu — se on ilmeistä — siitä joukkovoimasta, joka sitä yhteiskunnassa tukee ja joka ollessaan voimakkaampi kuin minkä vihollisen onnistuu tahollaan panna liikkeeseen, sallisi meidän voittaa nämä

---

24. Tiettyä informaatiota pikkuporvariston, välikerrostumien ja porvariston sisällä tapahtunesta eriytymiskehityksestä saa tarkastelemalla eri ammatillisten järjestöjen käyttäytymistä "porvariston lakon" aikana 1972 ja elokuun työsulun aikana elokuussa 1973. (Tiedot on kerätty lokakuun 1972 ja heinä-elokuun 1973 Sigloista.)

Kuorma-auton omistajien työsulun käynnistyttyä lokakuun toisella viikolla 1972 perustivat pienet ja keskisuuret kuorma-autonomistajat sekä ammattikuljettajat 18. 1. 1972 MOPAREN, Isänmaallisten Kuorma-autoilijoiden Ammatillisen Uudistusjärjestön, joka suuntautui Villarin johtamaa politiikkaa vastaan ja yhdessä valtion jakeluyritysten kanssa huolehti kuljetuksista. Uuteen järjestöön eivät liittyneet ainoastaan yksityiset omistajat vaan myös omistajien paikallisjärjestöt. Siglon tietojen mukaan MOPAREEN oli liittynyt 29. 10. mennessä yli 4 000 kuorma-auton omistajaa. Kyseessä eivät olleet ainoastaan pienomistajat. Esim. Punta Arenasissa liittyi MOPAREEN 26. 10. Josmir Masald, joka omisti 25 kuorma-autoa (melko suuri omistaja Chilen oloissa). Kuten tiedetään, huolehti MOPARE myös kuljetuksista elokuussa 1973.

Eriytyminen toteutui lokakuussa 1972 myös pikkukauppiaiden kohdalla kun melkoinen osa avasi kauppansa vastoin kansallisen liittonsa puheenjohtajan, hallituksen vastustajan Rafael Cusmillen lakkojulistusta. Kun Santiagossa 28. 10. muodostettiin Kansan Hallitusta kannattava MAC, Kauppiaiden Laaja Liike, oli perustavassa kokouksessa läsnä yli 1 000 Santiagon kauppiasta. On syytä olettaa, että inflaatio ja mustan pörssin kaupan valtava nousu vaikeuttaessaan tavattomasti pienkauppiaiden asemaa horjuttivat elokuussa 1973 näiden kauppiaiden luottamusta hallitukseen.

Kun eri akateemisten toimihenkilöryhmien kansalliset liitot julistivat lakot muodostivat hallitusta kannattavat liitot kaikissa näissä ryhmissä isänmaallisia rintamia. Lokakuussa 1972 lakkoa asettuivat vastustamaan arkkitehtien ja tietokoneohjelmoitsijoiden kansalliset liitot.

vaikeudet ja panna toimeen vallankumouksellisen prosessin ja kansan etuja vastaavat päätökset. Tätä voimasuhdetta meidän ei vielä ole onnistunut muuttaa riittävästi eduksemme. Tämä johtuu siitä, että hallitus on todellisuudessa, huolimatta ponnisteluistamme, toteuttanut vähemmistön politiikkaa, joka ottamatta huomioon vallitsevaa todellisuutta on myötävaikuttanut kaikkein johdonmukaisimpien vallankumouksellisten voimien eristymiseen.

Tämän hetken epäedullinen voimasuhde ei kuitenkaan vastaa sitä voimasuhdetta, joka on mahdollista luoda Kansan Yhtenäisyysrintaman tueksi sen ohjelman pohjalle. Tämä ohjelma edustaa ja tulkitsee Chilen kansan valtavan enemmistön etuja ja oikea poliittinen strategia, oikea poliittinen taktiikka, oikea poliittinen linja on se, joka myötävaikuttaa tämän mahdollisen voimasuhteen saavuttamiseen, joka kokoaa enemmistön hallituksen puolelle..."

"Menestymisemme perusta on epäilemättä työväenluokan suuri voima, joka sallii meidän tarkastella tilannetta optimistisessa valossa huolimatta vaikeuksista..."

"Me kommunistit lähdemme aina siltä pohjalta, että työväenluokan on voitettava liittolaisia toteuttaakseen historiallisen tehtävänsä ja vallankumouksen ratkaisevana tekijänä se voi saavuttaa tavoitteensa ainoastaan sillä ehdolla, että se yhdistää ympärilleen yhteiskunnan enemmistön, enemmistön joka on kiinnos-

---

Elokuussa 1972 akateemisten toimihenkilöliittojen yhteistyöelin vaati voimakkaasti hallituksen eroa. Kuitenkin esim. lääkäreistä saatiin suoranaisesta uhkailusta huolimatta lakkoon parhaimmillaan vain n. 50 %. Myöhemmin edistykselliset lääkärit ovat joutuneet kostotoimenpiteiden kohteeksi, esim. yksimielisesti työtä jatkanutta Barros Lucan sairaalan henkilökuntaa kidutettiin kaappauksen jälkeen Santiagon stadionilla.

14. 10. 1972 18 Santiagon 28:sta taksiautoilijoiden ammattiyhdistyksestä päätti tuomita kansallisen liittonsa päätöksen osallistua lakkoon. Santiagon taksiautoilijoiden neuvoston pj. Luis Herrera oli perustamassa MOPAREA. Tilanne oli 3. syyskuuta 1973 hieman huonompi: 14 yhdistystä 28:sta jatkoi työtään tuomiten lakon.

AMPICH Pienen ja Keskisuuren Teollisuuden ja Käsityön Liitto antoi 18. 10. 1973 lausunnon, jossa todettiin mm:

"AMPICH:illa, joka edustaa kansallisen tuotannon tärkeää sektoria on ollut, on ja tulee olemaan täydellisen kunnioituksen asenne laillisesti valittuja viranomaisia kohtaan ja se katsoo, että ainoa ulospääsytie pienyrittäjien ongelmista on suora keskustelu näiden viranomaisten kanssa." Julkilausuman lopussa AMPICH kehottaa jäsenyrityksiään jatkamaan toimintaansa tuomiten toisen sektorin liiton CONPIA:n työsulkupäätöksen. (ks. Soihtu 5/72, ss. 42—45).

AMPICH:in varapuheenjohtaja Carlos Devivo totesi 19. 10. 1972, että järjestöön kuuluvat 9 000 yrittäjää jatkavat töitään normaalisti. Devivo totesi samalla, että hallituksen toimenpiteet olivat ratkaisevasti parantaneet sektorin oloja: Kansan Hallituksen aikana on saatu mm. 600 milj. escudoa lainoja, kun Frein viimeisen hallitusvuoden aikana saatiin vain 27 miljoonaa. Touko-lokakuun välillä v. 1972 AMPICH:iin oli liittynyt noin tuhat uutta yrittäjää.

Kirjoittaja ei tunne AMPICH:in kannanottoja elokuussa 1973.

tunut vallankumouksellisista muutoksista, jotka työväenluokka sille taistelullaan osoittaa.

Ja tämä on voiton ratkaiseva tekijä.

Ainoastaan politiikka, joka suuntautuu realistisesti, jalat maassa enemmistön kannatuksen voittamiseen, on todella vallankumouksellista politiikkaa.

Ja tämä enemmistö meidän maamme tapauksessa on mahdollista voittaa sen avulla mitä Kansan Hallitus ja sen ohjelman luonne edustaa..."

"Juuri tämä on olennaisinta siinä suunnan muutoksessa, jonka välttämättömyydessä nykyisessä tilanteessa olemme vakuuttuneita. Meidän on oltava kykeneviä siihen, että hallitus, Kansan Yhtenäisyysrintama ja me itse teemme politiikkaa, joka suuntautuu enemmistön selvään valloittamiseen vallankumouksen puolelle, sen prosessin puolelle, jonka kärjessä me maassamme olemme."

Samansuuntainen arvio esitetään myös Chilen Kommunistisen Puolueen julkilausumassa, joka julkaistiin Neues Deutschlandissa 24. joulukuuta 1973:

"Eräs niistä tekijöistä, joka johti kansamme tappioon, enemmän vielä, päätekijä, oli epäilemättä tosiasia, että vihollisen onnistui kaappauksen valmistelun aikana eristää työväenluokka ja muut vallankumoukselliset sektorit. Se loi epäedulliset voimasuhteet edistyksellisille sektoreille, joita voimasuhteita vihollinen käytti hyväkseen Kansan Hallituksen syöksemiseksi vallasta. Taistelussa diktatuuria vastaan tämä tilanne voi ja sen täytyy muuttua. Työväenluokan täytyy tänään enemmän kuin koskaan lujittaa yhtenäisyyttään maatalousväestön kanssa. Tämä kärsii ja tulee vielä enemmän kärsimään taantumuksellisen agraaripolitiikan seurauksista. Maatalouden irtisanomiset koskevat tuhansia perheitä, ja kaikkialla vanhat latifundistit pyrkivät diktatuurin avulla jälleen pystyttämään valtansa.

Keskikerrosten laajat sektorit, mukaanluettuna koko pikkuporvaristo, ovat näinä viikkoina saaneet tuta harvainvaltaisen politiikan koko painon. Tuhansia ammattityöntekijöitä on heitetty kadulle. Heiltä kielletään työmahdollisuudet ja heidät pakotetaan omaksi ja Chilen vahingoksi jättämään maa.

Sivistyneistö sanan laajimmassa merkityksessä kärsii fasistisen valtakomennon alla ja näkee selkeämmin etujensa yhtenevyyden työväenluokan ja kansan etuihin. Sama pätee nuorison laajoihin kerroksiin.

Politiikan tasolla tämä tilanne vahvistaa Kansan Yhtenäisyysrintaman pätevyyden kansan yhtenäisyyden ilmenemismuotona. Mutta samalla tilanne vaatii etenemistä toimintayhtenäisyyden suuntaan ja myös niiden kansankerrosten mukaanliittämiseen, jotka eivät tukeneet Kansan Hallitusta. Kansan ja sen vihollisten rajalinjaa ei saa vetää menneisyyden vaan tulevaisuuden näkökulmasta. Ratkaiseva rajalinja ei ole se, joka erotti hallituksen ja opposition ennen vastavallankumousta, vaan se joka erottaa

fasistit ja hallitusvallan kaappaajat niistä, joiden on kärsittävä taantumuksellisesta politiikasta, niistä jotka ovat demokraattisten uudistusten, edistyksellisten yhteiskunnallisten muutosten ja kansallisen riippumattomuuden puolesta. Tämä yhtenäisyys sisältää muun muassa työn niiden kristillisdemokraattisten sektorien kanssa, jotka ovat kohottaneet äänensä vastavallankumousta vastaan, niiden sitoutumattomien kerrosten kanssa, jotka kauhulla ovat vakuuttuneet siitä mitä fasismi merkitsee. Näitä voimia on kohdeltava vertaisina.

Yhtenäisyys rakennetaan ennen muuta joukkoja koskettavien konkreettisten ongelmien pohjalle, ja myös keskustelemalla siihen valmiiden henkilöiden kanssa."

IV. SOLIDAARISUUSLIIKE OLLUT ENNENNÄKEMÄTÖN — SEN ON VOIMISTUTTAVA!

Kansojen reaktio Chilen fasistikaappaukseen on ollut ennen kokemattoman nopea ja voimakas. Jo pari viikkoa kaappauksen jälkeen 29—30. syyskuuta pidettiin Helsingissä kansainvälinen solidaarisuuskonferenssi, johon osallistuivat delegaatiot 57 maasta ja 17 kansainvälisestä järjestöstä. Valtava näyttö maailman kansojen tahdosta yhteisen solidaarisuusrintaman rakentamiseksi Chilen kansan rinnalle oli Moskovan rauhanvoimien konferenssi joulukuussa, joka muotoili joukon konkreettisia tehtäviä kansainvälisen solidaarisuusliikkeen eteenpäinviemiseksi.

Maailman nuoriso on reagoinut koko herkkyydellään Chilen fasistien rikoksiin, havahtunut näkemään imperialismin lisääntyvän julmuuden maailman rauhankehityksen edetessä. Seitsemän päivää Chilen kaappauksen jälkeen, 18. syyskuuta esitti seitsemän kansainvälistä nuorisojärjestöä yhteisen julkilausuman joka kategorisesti tuomitsi fasistijuntan terrorin. Nämä järjestöt, jotka edustavat miljoonia eri tavoin ajattelevia maailman nuoria olivat Demokraattisen Nuorison Maailmanliitto (DNML), Sosialistisen Nuorison Kansainvälinen Liitto (IUSY), Kansainvälinen Ylioppilasliitto (IUS), Kristillisdemokraattisen Nuorison Kansainvälinen Liitto (IUCDY), Euroopan Kansallisten Nuorisokomiteoiden Neuvosto (CENYC), Euroopan Liberaalis-radikaalin Nuorison Liitto (ELFRY) sekä Lapsi- ja Varhaisnuorisoliikkeen Kansainvälinen Komitea (CIMEA). Nuorison organisoimisessa solidaarisuustyöhön on ollut erityinen merkitys Pariisissa 22. syyskuuta pidetyllä kansallisten ja kansainvälisten nuorisojärjestöjen konferenssilla ja sen päätösten pohjalta Torinossa marraskuun 17. päivänä pidetyllä mittavalla Euroopan nuorison ja opiskelijoiden solidaarisuuskonferenssilla. Opiskelijoiden solidaarisuustyölle antoi suuntaviivat IUS:n kokoonkutsuma 11. lokakuuta pidetty neuvottelukokous, jonka päätavoitteen "meidän on tehtävä jokai-

sesta yliopistosta Chile-solidaarisuustyön keskus" toteuttamiseksi tehdään nyt työtä oppilaitoksissa kaikkialla maailmassa.

Chilen fasistijuntta ja taantumus on hätääntynyt solidaarisuusliikkeen voimasta, joka ilmenee sen epätoivoisena yrityksenä eri tavoin kertoa maailmalle "totuus" Chilen tapahtumista, "totuus", jonka jokainen rauhaan ja yhteiskunnalliseen edistykseen uskova ihminen voi todeta valheeksi. Chilen taantumuksen pää-äänenkannattaja El Mercurio joutuu kertomaan chileläisille maailman yleisen mielipiteen ilmauksista. Se löytää kaikille solidaarisuuden ilmauksille yhden selitysperustan: ne ovat osa "kansainvälisen kommunismin panettelukampanjaa, jota Neuvostoliitto johtaa".[25]

Ainoatakaan kritiikin sanaa ei fasismin äänitorvi kuitenkaan esitä Kiinaa vastaan, jonka maolaisjohto on jälleen kerran paljastanut politiikkansa täydellisen vararikon. KKP:n johtajat, jotka nimittävät itseään "vapaustaistelijoiden uskollisimmiksi ystäviksi" eivät ole sanallakaan tuominneet fasistijuntan toimeenpanemia työläisten ja demokraattien murhia, karkottivat Pekingistä Kansan Hallituksen edustajan Armando Uribin, ja kehottivat junttaa nimittämään oman miehensä Pekingiin. Pöyristyttävä näyttö KKP:n johdonmukaistuvasta toiminnasta rauhan voimia ja vapautuksen puolesta taistelevia kansoja vastaan.

Chilen fasismin vastaiset voimat ovat vaikeissa olosuhteissa järjestäytymässä vastarintaan ja juntta vahvistuu jokaisesta voitosta, jonka se kansainvälisellä tasolla saavuttaa. Siksi solidaarisuusliikkeen on myös voimistuttava ja lisättävä panostaan. Kaikkien demokraattien velvollisuus on tänään vastata Chilen kansan avunpyyntöön ja annettava panoksensa solidaarisuusliikkeen lujittamiseksi ja eteenpäinviemiseksi. Solidaarisuusliikkeen on saatava ihmiset tietoisiksi siitä, että tämän päivän maailmassa ei enää voida vaieten katsella kuinka yhteiskunnallinen edistys ja ihmisyys poljetaan lokaan.

---

25. El Mercurio 13. 12. 1973.

"Marxilainen sosialidemokratia"

Juhani Lehto

Sos. dem. nuorisoliikkeen uuden ideologian, "marxilaisen sosialidemokratian" nimestä lähtien ilmenevä ristiriitaisuus selittyy sen sosiaalisen tilauksen kaksinaisuudesta. Toisaalta se on oire sos.dem. oikeistojohdon hegemoniapyrkimysten aiheuttamasta edistyksellisestä eriytymisestä SDP:n sisällä. Päinvastoin kuin Sorsa tai Paasio MS vetoaa Marxiin ja sosialismiin. Mutta toisaalta — ja yhä painokkaammin — on kysymys keskustan "desentralismin" ja kokoomuksen "porvarismin" tavoin vastauksesta marxismi-leninismin nopeaan etenemiseen nuorisoliikkeessä. Myös MS yhtyy "luovan ajattelun" ja "antidogmaatikkojen" kuoroon, mikä vain on yritys peittää emäpuolueen ideologis-poliittisen kriisin syvyys ja voimaton ihmettely marxismi-leninismin kyvystä yhdistää toisiinsa luokkakantainen periaatteellisuus ja mitä suurin joustavuus uusien yhteiskunnallisten ilmiöiden konkreettisessa analyysissa.

Tähän ristiriitatilanteeseen sopeutumiseen eklektisinkin keinoin myöntää MS:n filosofia avoimen valtakirjan. Pluralismin, moniarvoisuuden mukaisesti se sallii ristiriitaisten "totuuksien" olemassaolon. Se avaa ovet "puolueteoriaan", jossa reformistiset ja äärivasemmistolaiset teemat sekä poliittinen taktikointi yhdistyvät omalaatuiseksi sekoitukseksi. Se mahdollistaa konkreettisen yhteiskuntamuodostuman ja poliittisen suhdanteen analyysista riippumattoman teorisoinnin "sosialistisesta politiikasta", jossa klassisella tavalla lomittuvat utopistinen sosialismi-ihanne ja siihen johtavan tien tavaton epämääräisyys. Ja lopuksi se sallii sos.dem. oikeston paineesta kasvavan ristiriidan MS:n edistyksellisten ainesten ja niillä perusteltujen käytännön tekojen välillä.

Viimeksi mainittu on valitettavinta sen vuoksi, että ideologisista eroista riippumatta kommunistit määrittelevät yh-

teistyösuhteensa sosialidemokraatteihin tekojen perusteella — onko kysymyksessä työväenluokan ja kansan etujen puolustaminen vai suurpääomaa tukeva sos.dem. hegemoniapolitiikka.

— *Toimitus.*

SDP:n hegemoniakehityksen hintana maksettu puolueen oikeistosuuntaus (sos.dem.-keskustahallitus oikeistohyökkäyksen asiamiehenä) ja sen työväenluokasta ja muista työtätekevistä kerroksista koostuva joukkopohja muodostavat pysyvän ristiriidan, joka ei ole voinut olla kärjistymättä kuusikymmenluvun lopulta lähtien kärjistyneen luokkataistelun myötä.[1] Selvimmin tämä ristiriita on heijastunut SDP:n nuorisojäsenten ja -kannattajien keskuudessa, koska juuri nuorison demokraattisen liikkeen eteneminen on ollut erityisen voimakasta. SDP:n vasemmistovoimien keskuudessa viime vuosina ilmenneessä liikehdinnässä onkin nuoriso- ja opiskelijaliikkeellä ollut erityinen merkitys. Se on ollut katalysaattorina siinä kehityksessä, joka seitsenkymmenluvun alkuun tultaessa johti puolueen sisällä sos.dem.oikeistojohdon voimistuvaan kritiikkiin ja suuntaukseen vasemmalle:

(1) Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliiton (SNK) liittokokouksessa Kotkassa 70 menetti sos.dem. johtoa avoimesti myötäilevä oikeistoryhmittymä asemiaan. Uusi johto määritteli SNK:n tehtäväksi toimimisen SDP:n "omanatuntona", puolueen johdon "liian oikealle" menevän poliitiikan arvostelun. Jo hieman aikaisemmin oli sos.dem. nuorisoliike tarkistanut suhteitaan kansainväliseen sos.dem. nuorisojärjestöön IUSY:yn, kun kävi ilmi, että Yhdysvaltain tiedustelupalvelu CIA oli rahoittanut IUSY:n antikommunistista toimintaa.

(2) Sosialidemokraattisen Opiskelijanuorison Keskusliitossa (SONK) esiintyi koko kuusikymmenluvun voimakasta vasemmistolaistumista ja puolueen johdon arvostelua. Sitä paitsi osa sen johdosta, jäsenistä ja kannattajista erosi SDP:sta, siirtyi SKDL:n liepeille ja sittemmin SOL:oon. Opiskelijoiden demokraattisen joukkoliikkeen voimistumiseen vuodesta 70 (hallinnonuudistuslakko) lähtien liittyi sos.dem. hegemonian päättyminen vasemmistolaisessa opiskelijaliikkeessä ja SOL:n kohoaminen johtoon.[2] SONK:ssa on tämän jälkeen säännöllisesti esiintynyt vasemmistolaisia (osittain myös äärivasemmistolaisia) virtauksia, joista osa ("trotskilaiset" 69, "marxilais-leniniläiset" 71) on irronnut SDP:stä, osa jäänyt sen puitteisiin.

---

1. Ks. Urho Jokinen: SDP ja työväen yhteistoiminta, Soihtu 5/72.

2. Ks. Juhani Ruotsalo—Kari Toikka: Opiskelijaliike ja SOL, Soihtu 1/72, ss. 40—47 sekä SOL:n Taisteluohjelma Suomen opiskelijoille, Helsinki 1973, ss. 90—95.

(3) Ns. Pälkäneen liike, vuosina 69—71 esiintynyt pyrkimys vasemmistolaisen organisoitumisen kehittämiseen SDP:n sisällä, jossa nuorisoliikkeellä oli keskeinen asema, osoitti vasemmistolaistumiskehityksen ulottuvan nuorisoliikettä laajemmaksi ja tuotti myös kaikkein voimakkaimman vastareaktion puoluejohdon taholta.

SDP:n nuorisoliikkeessä ilmennyt vasemmistolaistumisprosessi aiheutti joukon myönteisiä muutoksia sen poliittis-ideologisessa suuntautumisessa: realistisempi suhtautuminen sosialistiseen maailmanjärjestelmään, SDP:ssa esiintyvän antikommunismin kritiikki, nuorison valtaenemmistön etujen mukainen asennoituminen moniin tärkeisiin kysymyksiin kuten EEC-vapaakauppasopimukseen, ay-liikkeen sisäisen demokratian puolustamiseen, tulopolitiikkaan, koulutus- ja korkeakoulupolitiikkaan. Samoin voimistui suuntaus demokraattiseen yhteistyöpolitiikkaan nuorisoliikkeessä, erityisesti opiskelijoiden ja koululaisten etujärjestöissä.

Viime vuosina on kuitenkin käynyt yhä selvemmin ilmi, että sama ristiriita — SDP:n johdon oikeistosuuntauksen ja demokraattisen liikkeen välillä kärjistyvä ristiriita — joka muodosti edellytyksen sos.dem. nuorisoliikkeen vasemmistolaistumisprosessille, on kasautumassa tämän esteeksi. Sos.dem. nuorisoliikkeen ongelmana on, ettei se voi siirtyä vasemmalle tai edes pyrkiä vastustamaan SDP:n oikeistokehitystä kohtaamatta puoluejohdon taholta kasvavaa painostusta.

Eräänä oireena tästä oli Pälkäneen liikkeen huhtikuussa 70 Karjaalla pidetyn kokouksen SDP:n johdossa herättämä, ilmeisesti harkitsemattomankin voimakas vastahyökkäys. Kalevi Sorsa jylisi: "Pälkäneen liike näyttää pyrkivän tarkemmin määrittelemätttömään, mutta dogmaattisuudessaan vavahduttavaan totaalisen yhteisomistuksen järjestelmään. Tämä ei ole sosialidemokratiaa." (Pari päivää myöhemmin Sorsa oli kuitenkin jo jäähtynyt: "Sosialidemokratia tarvitsee heitä.") Puoluejohdon reaktio aiheutti repeämän liikkeessä, mm. mukana olleet kansanedustajat sanoutuivat siitä näkyvästi irti. Koko Pälkäneen liike sammui noin vuoden kuluessa.[3]

Samankaltaista kehitystä alkoi ilmetä myös nuoriso- ja opiskelijaliikkeen keskuudessa. Puolueen johto menetteli suhteellisen taitavasti vetämällä joukon SNK:n johtohahmoja puolueen johtotehtäviin tehden heistä nopeasti entisiä vasemmistososialidemokraatteja. Tärkeänä edellytyksenä SNK:n vasemmistolaistumiskehityksen pysähtymiselle oli myös tiivistyvä yhteistyö SDNL:n oikeistolaisten johtohenkilöiden, Vainionpään ryhmän kanssa marxilais-leniniläisen työläisnuorisoliikkeen etenemisen jarruttamiseksi. Opiskelijaliikkeessä erityisesti vuoden 72 SONK:lle tappiolliset ylioppilaskuntavaalit tarjosivat puoluejohdolle tekosyyn lisätä painetta "omaleimaisen" ja "selkeälinjaisen" sos.dem. opiskelija-

---

3. Ks. Jukka Paastela: Raportti Pälkäneen liikkeestä, Sosialistinen Politiikka 2/72.

liikkeen luomiseen — selvänä vaihtoehtona demokraattisen yhteistyön tiivistämiselle SOL:n kanssa. Myös koululaisliikkeessä alettiin korostaa "itsenäistä" sos.dem. linjaa.

Uusi suuntaus ei kuitenkaan ratkaise sos.dem. nuorisoliikkeen ongelmaa. Taipuminen SDP:n oikeistojohdon paineeseen kaventaa väistämättä sen mahdollisuuksia lujittaa asemiaan demokraattisessa nuorisoliikkeessä,joka suhtautuu yhä kriittisemmin sos. dem. johdon rooliin maamme nykyisessä politiikassa. Sos. dem. nuorisoliikkeen kärjistyvänä perusristiriitana on SDP:n johdolle lojaalin vasemmistososialidemokratian olemassaolon ja etenemisen mahdollisuuden supistuminen luokkataistelun viimeaikaisen kehityksen myötä olemattomiin.

Tämä ristiriita muodostaa sen objektiivisen pohjan, joka viime vuosina on yhä polttavammin vaatinut sos. dem. vasemmistovoimilta uudenlaista ideologista tulkintaa ja vauhdittanut erityisesti SNK:n ja SONK:n piirissä käytyä ideologista ja strategista keskustelua. Tämän keskustelun välipäätöksenä on syntynyt "marxilaisen sosialidemokratian" (MS) käsite, jonka eräänä ilmentymänä on kesäkuussa 73 hyväksytty SNK:n periaateohjelma.

"Marxilainen sosialidemokratia"

"Käsitteen marxilainen sosialidemokratia käyttöön vaikutti ratkaisevasti aivan käytännöllinen tarve, tarve selkeästi kuvata sitä aatteellista kokonaisuutta, jonka laadittu periaateohjelma muodosti. Tämä onkin nähtävä edelleen marxilaisen sosialidemokratia-käsitteen sisältönä: se muodostaa tietyn aatteellisen kokonaisuuden, joka poikkeaa toisaalta klassisesta revisionismista, toisaalta marxismi-leninismistä."[4] Tässä on määritelty sos.dem. nuorisoliikkeen kipeästi tarvitseman uuden "ideologisen identiteetin" luomisen perusongelma: miten kehittää "tietty aatteellinen kokonaisuus" aineksista, jotka (1) tarjoaisivat uskottavan vaihtoehdon voimakkaasti etenevälle marxismi-leninismille, (2) poikkeaisivat marxismin suuntaan "klassisesta revisionismista" eli SDP:n johdon ideologis-poliittisesta linjasta, (3) tekisivät mielekkääksi ja perustelluksi toiminnan SDP:n puitteissa. Näiden yhä ristiriitaisemmiksi käyvien ainesten sekoittamisyritys antaa aiheen aavistella ratkaisun löytyvän "nykyaikaisen revisionismin" suunnalta.

"Luova ajattelu"

"Marxilainen sosialidemokratia lähtee siis siitä, että analysoitaessa yhteiskuntaa marxilaisen metodin avulla voidaan saada aikaan tuloksia, jotka eivät ole yhdenmukaisia; erilaisia korostuksia

---

4. Anti-Hynynen, julk. Korson Sosialidemokraattiset Nuoret r.y., s. 19.

voi esiintyä ilman, että marxilaista menetelmää voitaisiin väittää sovelletun väärin. Marxilainen sosialidemokratia edustaa siis tässä suhteessa 'relativismia'. Sen sijaan suhteessa itse marxilaiseen metodiin marxilainen sosialidemokratia edustaa 'absolutismia', on vakuuttunut siitä, että ainoa oikea menetelmä yhteiskunnan analyysissa on historiallinen materialistinen."[5] Tai edelleen: "... marxilaisen yhteiskunta-analyysin pohjalta on työväenliikkeen historian aikana kehittynyt useita ideologisia virtauksia, joiden merkitys työväenliikkeen taistelun kannalta on vaihdellut suuresti. Marxilaisen sosialidemokratian eräs keskeinen piirre onkin ... juuri tämän moninaisuuden tunnustaminen ja sen monoliittisuuskäsityksen hylkääminen."[6]

Tämä on ilmeinen MS:n "filosofinen peruslause", jolla on ratkaiseva merkitys koko muun teoriarakennelman kannalta.

Eräs marxilaisen ja porvarillisen yhteiskuntatieteen vedenjakajista liittyy juuri kysymykseen teorian ja metodin välisestä suhteesta. Positivismi porvarillisen tiedekäsityksen arkkityyppinä näkee metodin tutkimuskohteesta, todellisuudesta, ja myös sitä "esittävistä" teorioista periaatteessa riippumattomana, puhtaan logiikan lakeja noudattavana systeeminä. Tähän perustuu porvarillisen metodin luuloteltu "objektiivisuus" (todellisuudessa kohteesta piittaamattoman subjektivismin laillistaminen) ja "arvovapaus" (väistämättömästä arvosidonnaisuudesta piittaamaton, tiedoton alistuminen porvarilliseen ideologiaan). Tämä tekee myös porvarillisessa katsannossa "tieteelliseksi" mitä ristiriitaisimpien metodologisten näkemysten ja teoreettisten katsomusten rauhanomaisen rinnakkainolon — kunhan kysymys ei ole porvaristoa vastaan suuntautuvista katsomuksista. Tämäntapainen "moniarvoisuus" on porvarillisen yhteiskunta"tieteen" peruspiirre.

Marxismissa taas todellisuus ja sen tutkimisen menetelmä, metodi sekä teoria muodostavat dialektisen, erottamattoman yksey-den. Metodi on teorian ja todellisuuden välittäjä, teorian kehityksen väline, joka alituisesti hedelmöittää sitä muuttuvan todellisuuden mukaisesti. Jos teoria irroitetaan metodista, sen jatkuva yhteys käytäntöön, elävään todellisuuteen katoaa ja se luutuu dogmiksi. Samalla tavoin teoriasta irrallinen metodi menettää objektiivisen sisältönsä ja muuttuu todellisuuden mielivaltaisen vääntelyn välineeksi tai siitä irralliseksi käsitevoimisteluksi. Mikä takaa teorian ja metodin ykseyden ja niiden ankkuroitumisen todellisuuteen? Työväenluokan taistelun käytäntö, joka myös on viimekätinen kriteeri siitä, onko käytetty teoria ja metodi ollut oikea vai ei. Puoluekantaisuus, välitön kytkeytyminen työväenluokan taisteluun on tällä tavoin objektiivisuuden välttämätön ehto, ja juuri tekee marxismista tieteellisen maailmankatsomuksen.

---

5. Sama.

6. Folke Sundman—Pertti Hynynen: SNK:n uuden periaateohjelman ideologisesta perustasta. Johdanto SNK:n periaateohjelman luonnokseen, Turku 1972, s. 13. Jäljempänä "Johdanto".

Se sulkee samalla pois "arvovapauden" ja todellisuudesta irrallisen metodin "objektiivisuuden" sekä kaikenlaisen "moniarvoisuuden" metodin ja teorian alalla. Marxismi lähtee siitä, että on olemassa yksi, yhtenäinen ja tiedostettavissa oleva todellisuus, ja siten myös ainoastaan yksi tosi teoria tästä todellisuudesta. Tätä ei muuta piiruakaan se, että todellisuuden tiedostusprosessi on kaikkea muuta kuin yksinkertainen ja yksioikoinen prosessi. Mutta on tämän tiedostusprosessin jarruttamista ja vaikeuttamista ottaa jo lähtökohdaksi keskenään ristiriitaisten "totuuksien" olemassaolon hyväksyttävyys tai jopa tavoiteltavuus. Se on porvarillista "moniarvoisuutta".

Juuri tästä selittyy ideologisen taistelun merkitys työväenluokan maailmankatsomuksen, sen taistelun ja koko inhimillisen tiedostusprosessin etenemisen välttämättömänä edellytyksenä. Jos ideologinen taistelu irroitetaan tästä tieteellisestä perustastaan, monismista, kuten porvarillinen ideologia tekee, se muuttuu subjektiiviseksi mielivallaksi.

Näinkin pitkä marxilainen filosofian perusteiden kertaaminen on ollut välttämätöntä sen osoittamiseen, että MS yrittää mitä ilmeisimmin astua marxilaisen ja porvarillisen tiedekäsityksen väliin, omaksua "vähän kummastakin". Se julistautuu "absoluuttiseksi" metodin alalla, mutta — oikeuttaakseen olemassaolonsa marxismi-leninismin rinnalla? — joutuu teorian alalla turvautumaan pluralismiin ja relativismiin. Valitettavasti vain tällaisen sekoituksen lopputulos ei ole enää edes "vähän kumpaakin" — se on metodin epämarxilaista irrottamista teoriasta, jolloin myös metodi lakkaa olemasta historiallista materialismia.

Kun MS:n "filosofinen peruslause" ilmaistaan selvällä suomella, se kuuluu pikemminkin: "Muutkin kuin kommunistit saavat olla marxilaisia!" Valitettavasti vain tämän vaatimuksen "filosofinen perustelu" on tällä kerralla avannut ovet marxismista eklektisismiin.

MS:n "moniarvoisuutta" täsmentää sen mainostaminen "luovana ajatteluna". Eräästä SONK:n kuusikymmenluvun lopussa antamasta Kiina-kannanotosta todetaan: "Tässä Kiina-kannanotossa todettiin, että Kiina soveltaa luovalla tavalla marxilaisuutta. Voidaan kai yleisemminkin todeta, että punainen lanka halki koko vasemmistolaisen SONK:n toiminnan oli se, että arvostettiin luovaa asennoitumistapaa marxilaisuudessa."[7]

Mao Tsetungin lisäksi MS laskee "luovan marxismin" piiriin mm. Karl Kautskyn, ns. austromarxistit ja toisen ja kommunistisen internationaalin välillä tasapainoilleet "2,5. internationaalin" edustajat Otto Bauerin ja Max Adlerin, kommunistisen liikkeen luopion Karl Korschin, itävaltalais-ranskalaisen anarkosyndikalistin Andre Gorzin, italialaisen vasemmistososialistin Lelio Basson, belgialaisen trotskistin Ernest Mandelin, USA-laisten uusva-

---

7. Keskustelu 60-luvun loppupuolen sosialidemokraattisesta opiskelijaliikkeestä, Sosialistinen Politiikka 4/73, s. 7. Lausunto Hannu Vesan.

semmistolaisten Paul Paranin ja Paul Sweezyn Monthly Review-lehden, uusvasemmistolaiset Zenit- ja New Left Review-lehdet sekä kukkuraksi pari pohjoismaista reformismin ideologia.[8]

Tätä todella moniarvoista joukkoa silmäillessä herää kysymys, missä ovat Lenin ja tämänpäivän kansainvälisen kommunistisen liikkeen teoreetikot? Eikö MS:n "moniarvoisuus" ulotukaan heihin asti? Vai eivätkö he käyttäneetkään historiallisen materialismin metodia?

Millä perusteella MS:n oppi-isien kavalkaadi on laadittu? Ei kyseisten herrojen vallankumouksellisten ansioiden perusteella: heistähän kukaan ei ole ollut mukana sosialistisessa vallankumouksessa ja sosialismin rakennustyössä — paitsi yksi joka myös yrittää parhaillaan tehdä aiempia tekojaan tyhjäksi. Oppi-isät näytään pikemminkin valitun silmällä pitäen sitä, missä määrin he ovat kunnostautuneet kansainvälisen kommunistisen liikkeen, marxismi-leninismin, reaalisen sosialismin, Neuvostoliiton vastaisessa taistelussa, missä määrin esittäneet nimenomaan niistä "riippumattoman", "omaleimaisen" vaihtoehdon.

Miksi MS sitten ulottaa "moniarvoisuuden" ainoastaan "luovan marxismin" piiriin? "On perusteltua väittää, että kapitalismin kehitys meidän maanosassamme ja myös Suomessa on synnyttämässä historiallisen tilanteen, jossa perinteellinen marxismi-leninismi ei muodosta tarpeeksi kestävää ideologista pohjaa luokkataistelulle. ... Voidaan nimittäin todeta, että kapitalismin kriisi viime vuosina on aiheuttanut yllättäviä tilanteita luokkataistelun kannalta, joiden edessä koko työväenliike — aina kommunisteja myöten — on joutunut neuvottomaksi..."[8a]

Tällä halutaan antaa ymmärtää, että marxismi-leninismi on "dogmaattista", että se ei ottaisi huomioon nykyaikaista kapitalistista yhteiskuntaa eikä soveltuisi sellaisessa käytävän luokkataistelun tarpeisiin. Tämän käsityksen kiteyttää eräs toinen MS:n edustaja arvostellessaan DDR-läisen professori Schellenbergin "Marxin pääoman peruskurssia": "Puutteena, joka ei tietystikään koske ainoastaan nyt esillä olevaa teosta vaan useimpia kommunistisen liikkeen teoreettisia julkaisuja, on sen sijaan pidettävä viittauksien ja vertailujen puuttumista uudempaan länsieurooppalaiseen marxilaiseen taloustutkimukseen. Tuntuu hieman omituiselta, että annetaan sellainen kuva, jonka mukaan Lenin olisi ollut viimeinen marxismin taloudellisten oppien suuri kehittäjä. Komplisoitunut uusimman ajan kapitalismi on luonut todellisuudessa hyvin laaja-alaista taloustutkimusta..."[9] Tämä väite — joka ei pidä paikkaansa Schellenbergin kirjankaan kohdalla[10] — perustuu keinotteluun uusvasemmistolta periytyvällä tietämättömyydellä ja piittaamattomuudella sosialististen ja kapitalististen

---

8. Ks. esim. "Johdanto" ss. 7, 16.
8a. "Johdanto" s. 14.
9. Hannu Vesa: Peruskurssi Marxin Pääomaan, Ylioppilaslehti 27/73.
10. Raimo Lovio: Vesa ja pääoma, Ylioppilaslehti 28/73.

maiden marxilais-leniniläisestä, nimenomaan kapitalismin nykyvaiheen teoreettisesta ja empiirisestä tutkimuksesta, jonka laajuuteen verrattuna MS:n "uudempi taloustutkimus" on kuin pisara meressä. On varsin kuvaavaa, ettei tämäntapaisiin "argumentteihin" tavallisesti liitetä koskaan sanaakaan, joka osoittaisi kirjoittajan olevan edes tietoinen Moskovan vuoden 1969 neuvottelukokouksen asiakirjan pohjalta tapahtuneen tutkimuksen tuloksista esim. valtiomonopolistisen kapitalismin analyysin alueella[11], sen kritiikistä puhumattakaan. Kuitenkin näitä on jo vuosia käytetty Suomenkin tutkimuksessa, muun muassa Sosialistisen Opintoneuvonta- ja Tutkimuskeskuksen vamokap-projektissa[12] — mitä MS:n mukaan ei myöskään "ole olemassa"? Tällä tavalla MS:stä ei todellakaan saada "luovaa marxismia". Siihen ei riitä joidenkin ideologien tosiasioista piittaamaton ylimalkainen spekulaatio, vaan ainoastaan kouriintuntuvat saavutukset suomalaisen yhteiskuntamuodostuman konkreettisessa analyysissa.

Puolueteoria

Rajanveto marxismi-leninismiin ei edellytä MS:ltä ainoastaan metodologis-teoreettista pohdiskelua: tarvitaan myös järjestöllinen perustelu kysymykseen "miksi SDP?". Tämä koostuu kolmesta aineksesta: (1) marxilais-leniniläisen puolueteorian kritiikistä, (2) MS:n puolueteorian hahmottelemisesta ja (3) "sosialistisen liikkeen" käsitteestä.

(1) Selostaessaan sos.dem. nuorison piirissä vuosikymmenen vaihteessa esiintynyttä suhtautumista kommunistiseen puolueeseen eräs kirjoittaja kertoo, että "Tampereella käytiin eri ravintoloissa väittelyä siitä, heijastavatko SKP:n politbyroon päätökset aina ehdottomasti oikein Suomen työväenluokan etuja vai eivät".[13] Ilmeisesti myöntävästi vastanneet, kirjoittajan mukaan "tyypillisen marxilais-leniniläisen... käsityksen" (!) omaavat henkilöt ovat sittemmin eronneet SDP:sta, ja SKP:ta koskeva kysymyksenasettelu on sos.dem. nuorisoliikkeessä muuttanut muotoaan. Kuitenkin edelleen varsin vähän jää käteen sille, joka yrittää selvittää MS:n asennoitumista marxilais-leniniläiseen puolueteoriaan. Esiintyvä "kritiikki" tahtoo jäädä joko epämääräisen moralismin tai sitten ylimalkaisten historiallisten viittausten tasolle. Puhutaan "leniniläisen puolueteorian sisältämästä elitis-

11. Ks. esim. Polititšeskaja ekonomija sovremennogo monopolistitšeskogo kapitalizma I—II, Moskova 1971; Der Imperialismus der BRD, Berliini 1972; Traite marxiste d' économie politique: le capitalisme monopoliste d' état I—II, Pariisi 1971. Teokset esitelty mm. Petteri Baer: Valtiomonopolistisen kapitalismin opiskeluun, Soihtu 3/72.

12. Ks. esim. Olli Perheentupa: Sosialistinen Opintoneuvonta- ja Tutkimuskeskus, Soihtu 1/73.

13. Paastela: Sosialidemokraattisen opiskelijaliikkeen ideologiset kehityspiirteet, SONK:n 10-vuotis juhlaseminaari (moniste).

mistä", joka on "sovittamattomassa ristiriidassa sosialistisen demokratian periaatteiden kanssa"[14] — siis reformismin vakiovirsi samaan hengenvetoon kun MS itse esittäytyy työväenluokan ideologisena etujoukkona! Esitetään arvoituksellisesti, että "nykyisenkaltaisessa kehittyneessä kapitalistisessa yhteiskunnassa ei ole syytä hahmotella puoluetta sellaiseksi tiukaksi yhteisöksi kuin esim. Venäjällä vuosisadan alussa"[15] — ilmeisesti tietämättä Kominternin 3. kongressin joukkopuolueen luomiseen tähtäävistä periaatteista ja siitä, että kapitalististen maiden kommunistiset puolueet ovat saavuttaneet nykyisen muotonsa toisen maailmansodan jälkeen, kapitalismin yleisen kriisin toisessa ja kolmannessa vaiheessa. Todetaan edelleen, "ettei sosialidemokratian luonteeseen kuulu se kommunistisen liikkeen periaate, että ainoastaan yksi (= johdon) mielipide on oikea ja sallittava",[16] mikä taas ei osoita tämän oikeistososialidemokratian arsenaaliin turvautuvan kriitikon tietojen ulottumista vielä ainakaan demokraattisen sentralismin perusteisiin saakka.

Argumentti, josta jää käteen jo kommentoitavaa, kuuluu seuraavasti: "Lisäksi marxilais-leniniläinen puolueteoria on kriisissä monien kommunististen puolueiden — esim. Suomen puolueen — sisällä kehittyneissä kapitalistisissa maissa, joten olisi varsin epärealistista hahmotella sen kaltaista teoriaa nykyistä sosialidemokraattista puoluetta varten."[17] Ensiksikin voi yhtyä kirjoittajaan siinä, että leniniläistä puolueteoriaa ei todellakaan ole tarkoitettu nykyistä sosialidemokraattista puoluetta varten. Mitä taas tulee SKP:n tilanteeseen, sen suhteen hän ilmeisesti sotkee keskenään kaksi seikkaa. Se että tri Alenius ja hänen eräät kommunistisen puolueen sisälläkin toimivat kannattajansa ovat sitä mieltä, että leniniläinen puolueteoria on kriisissä ja toimivat tämän edellyttämällä tavalla SKDL:n kehittämiseksi SKP:n korvaavaksi sosialistiseksi puolueeksi —viime vuosina valitettavan tehokkaastikin —on yksi asia. Se että tämä ei merkitse puolueteorian kriisiä, vaan tarjoaa korkeintaan erinomaiselta tuntuvan verukkeen väittää tällaista, on kokonaan toinen asia. SKP:n ja eräiden muidenkin kommunististen puolueiden sisällä käynnissä oleva eheytymis- ja lujittumiskehitys, jonka periaatteet on meillä määritelty ylimääräisessä ja 16. edustajakokouksessa, päinvastoin osoittaa ja vahvistaa leniniläisen puolueteorian pätevyyden vaikeissakin olosuhteissa — nykyisen yhteiskunnallisen taistelun vaatimuksista puhumattakaan.

Tämäntapaisissa MS:n argumenteissa lienee enemmänkin kysymys orastavan "ideologisen identiteetin" ensimmäisistä ilmauksista kuin vakavasta teoreettisesta pohdinnasta. Hedelmällisempää marxilais-leniniläisen ja MS:n puolueteoreettisten erojen kartoit-

---

14. Sama.
15. "Johdanto", s. 17.
16. "Johdanto", s. 9.
17. Sama.

tamisen kannalta lieneekin katsoa, mitä positiivista MS:lla on tässä suhteessa tarjottavanaan.

(2) MS:n vaihtoehto leniniläiselle puolueteorialle heijastaa "moniarvoisuudessaan" sen metodologis-teoreettisia lähtökohtia. Sen "toinen puoli" palautuu kuusikymmenluvun uus- ja äärivasemmistolaiseen näkemykseen "perinteellisten työväenpuolueiden" — niin kommunististen kuin sosialidemokraattistenkin puolueiden — "pysyvästä kriisistä". Sen mukaan luokkataistelun johtoasema on siirtynyt puolueiden sisällä tai niiden ulkopuolella toimiville "pienryhmille", "uusien puolueiden iduille". Tämän näkemyksen ilmentymiä ovat esimerkiksi edellä mainittujen Zenit- (Ruotsi) ja New Left Review (Englanti) -lehden ympärille ryhmittyneet ainekset, samoin IKP:sta erotettu Il Manifesto-ryhmä, ja se heijastuu enemmän tai vähemmän selvästi myös länsieurooppalaisten sos.dem. nuorisojärjestöjen keskuudessa. Eräänlaisena ilmentymänä meillä siitä voidaan nähdä vuosikymmenen vaihteessa muutaman kerran ilmestynyt Marxilainen Aikakauskirja, jota päätoimittaja Pertti Hynysen, sittemmin SNK:n leipiin asettuneen MS:n ideologin mukaan ryhdyttiin toimittamaan tilanteessa, jossa "vanhat käsitykset homogeenisista vasemmistopuolueista ovat murskautuneet".[18]

"Huomattavasti realistisempaa (kuin odottaa kommunististen puolueiden nousevan luokkataistelun johtoon, JL.) on luottaa ... marxilaisten ainesten voimistumiseen läntisten sosialidemokraattisten puolueiden sisällä... meidän olosuhteissamme ja vallitsevassa tilanteessa luokkataistelun eteenpäinvieminen edellyttää tieteelliseen marxilaisuuteen perustuvaa sosialidemokraattista liikettä..."[19] Lähellä on johtopäätös, että MS katsoo muodostavansa tai muodostuvansa johtavaksi voimaksi meidän maamme vallankumouksessa.

Tälle "pienryhmä"-konseptiolle luodaan uusvasemmistolaisin äänenpainoin myös "teoreettista" perustaa: "Työväenliikkeen välttämätön kehityslaki on, että sen piirissä syntyy erilaisia suuntauksia ja fraktioita... kuusikymmenluvun lopussa oli olemassa kaikki edellytykset fraktion muodostumiselle."[20] Tällainen näkemys, joka on sukua Mao Tsetungin neronleimaukselle "tärkeämpää kuin että kaksi liittyy yhdeksi on että yksi hajoaa kahdeksi", on puhtaaksiviljeltyä subjektivismia. Se irrottaa puolueyhtenäisyyden ja -hajaannuksen ehdot kaikesta reaalisesta perustastaan, jonka mm. Lenin määritteli "Vasemmistolaisuus" -kirjassaan.[21] Ideologisista ristiriidoista ja väistämättömästä hajaan-

---

18. Marxilainen Aikakauskirja 1/70, s. 2.
19. "Johdanto", ss. 14—15.
20. Paastela: Raportti..., ss. 6, 8.
21. "Ja ennen kaikkea herää kysymys: mikä pitää yllä proletariaatin vallankumouksellisen puolueen kuria? mikä on sen kriteeri? mikä lujittaa sitä? Ensiksikin proletariaatin etujoukon tietoisuus ja uskollisuus vallankumoukselle, sen kestävyys, uhrautuvaisuus ja sankaruus. Toiseksi tuon etujoukon kyky luoda yhteyksiä, lähestyä ja vieläpä tietyssä suhteessa sulautua työtätekevien mitä laajimpiin joukkoihin... Kolmanneksi tuon etujoukon oikea

nuksesta tehdään luonnonlaki, eikä vain luonnonlaki vaan ilmeisesti työväenluokan kehitystä säätelevä tärkein luonnonlaki: "Niinpä esim. Suomen sosialidemokraattinen puolue on syntynyt juuri suuntaristiriidan tuloksena"[22] — ei Suomen työväenluokan taistelun kehityksen tuloksena? Näin puhuu todellinen kuusikymmenluvun haamu, vanhan hyvän ajan opiskelijaradikaali, jolle mikä tahansa kiista on uuden fraktion arvoinen. Millainen luonnonvastainen kauhistus yhtenäinen kommunistinen puolue onkaan!

Viime vuosien kehitys kapitalististen maiden nuorisoliikkeessä on kuitenkin saattanut "pienryhmäteorian" uskottavuuden vähintäänkin kyseenalaiseksi: nuoriso lähenee marxismi-leninismiä ja kommunistisia puolueita. Erityisesti meillä itsenäinen uus- ja äärivasemmistolaisuus ei ole juurikaan löytänyt hedelmällistä maaperää. Pääasiassa se esiintyy juuri MS:n puitteissa SDP:n sisällä. Tämä on otettava huomioon myös MS:n puolueteoriassa. Sen olennainen "toinen puoli" koostuukin reformistisista, SDP:n "etujoukkoluonnetta" koskevista perusteluista: "Poliittisessa toiminnassa on vallitsevien realiteettien tunnustaminen välttämätöntä . . . Eräs tällainen realiteetti on se, että sosialidemokraattinen puolue on maan suurin eduskuntapuolue . . . Siksi toiminnalla tämän puolueen piirissä on erittäin laaja-alaiset seurausvaikutukset . . . Yhteiskuntakehitykseen voi parhaiten vaikuttaa osallistumalla sosialidemokraattisen työväenliikkeen toimintaan."[23] Tähän liittyvät myös pyrkimykset pestä puhtaaksi sos.dem. oikeiston työväenvastaista historiaa, koko sos.dem. puolueen markkinoiminen edistyksellisenä voimana. Ei häpeillä kömpelöäkään väärennöstä: "20- ja 30-luvulla sosialidemokratia kokonaisuudessaan taisteli neuvostovihamielistä ulkopolitiikkaa ja suomalaista fasismia vastaan."[24]

---

poliittinen johtotyö, oikea poliittinen strategia ja taktiikka, sillä edellytyksellä että mitä laajimmat joukot vakuuttuvat kokemuksensa nojalla tämän kaiken oikeellisuudesta. Ilman näitä ehtoja ei voida aikaansaada kuria vallankumouksellisessa puolueessa . . . Ilman näitä ehtoja kurinluomisyritykset raukeavat ehdottomasti tyhjiin, muuttuvat fraasiksi, irvailuksi. Mutta toisaalta nämä ehdot eivät voi muodostua kerralla. Ne luodaan vain pitkällisellä työllä, raskasta kokemustietä; niiden muodostumista helpottaa oikea vallankumouksellinen teoria, joka myöskään ei ole dogmi, vaan muodostuu lopullisesti vasta sitten, kun se kytkeytyy läheisesti todellisen joukkoliikkeen ja todellisen vallankumousliikkeen käytäntöön." (Lenin: Valitut 4, s. 190.) Tässä ei ole sanaakaan mistään latteasta "suuntariitojen ja hajaannuksen rautaisesta laista". Tässä on yhdistetty vallankumousliikkeen ja puolueen yhtenäisyyden ja hajaannuksen ehdot vallankumousprosessin kokonaisuuteen. Keskeiseksi nousee kysymys oikeasta linjasta, oikeasta teoriasta. Ks. myös Kari Toikka: Puolueesta, Soihtu 2/71.

22. Paastela: Raportti. . ., s. 6.

23. Vesa ("Edelläkävijä"), Ylioppilaslehti 1/73.

24. Vesa ("Edelläkävijä"), Ylioppilaslehti 7/73. Tässä kysymyksessä oikeistososialidemokraatti Tanner osuu lähemmäs totuutta kuin "marxilainen sosialidemokraatti" Vesa: "Sosialidemokraattinen Puolue on jo kymmenen vuotta taistellut kommunisteja vastaan. Me voimme sen vuoksi sanoa olevamme yhtä mieltä Lapuan liikkeen kanssa siitä, että kommunismi on saatava hävitetyksi" (Suomen Sosialidemokraatti 28. 7. 30).

(3) Koska SDP:kaan sellaisenaan ei hevin kelpaa vallankumouksen etujoukoksi, "täydennetään" ratkaisua toisaalla: "Joka tapauksessa näyttää meidän maamme kohdalla jäävän pysyväksi tosiasiaksi, että luokkataistelun edistyminen edellyttää luottamuksellista ja vilpitöntä yhteistyötä kommunistien ja sosialidemokraattien välillä, sillä ei vaikuta todennäköiseltä, että jompikumpi puolue nousisi ehdottomaan valta-asemaan, kuten tilanne on sosialidemokratian kohdalla useimmissa Länsi-Euroopan maissa. Tämä käsitys työväenpuolueiden tasavertaisuudesta ja yhteistyön välttämättömyydestä sosialismin saavuttamisen kannalta on eräs selitys sille, että periaateohjelmaluonnoksessa on käytetty sanamuotoa 'sosialistinen liike' muutamissa kohdissa 'sosialidemokraattisen' liikkeen tai puolueen asemasta."[25]

Tässä on esitetty aivan oikea asia: työväenpuolueiden yhteistyön välttämättömyys. Mutta perustelut ovat päin seiniä: puolueiden "tasaväkisyys", eikä sanaakaan työväenluokan etujen puolustamisesta. Entä jos sos.dem. hegemoniakehitys etenisi, jos tilanne meilläkin alkaisi muistuttaa eräitä Länsi-Euroopan maita? Muutettaisiinko "sosialistinen liike" SNK:n periaateohjelmassa jälleen sos.dem. puolueeksi?

Kun kysymys työväenluokan yhteistyöstä irroitetaan ainoasta mahdollisesta perustastaan, työväenluokan taistelusta etujensa puolesta, ja muunnetaan puolueiden voimasuhteista riippuvaksi käsitteeksi, ei kyetä ratkaisemaan oikein kysymystä yhteistyöstä eikä myöskään kysymystä "johtavasta voimasta". MS:n piirissä todetaan aivan oikein, ettei kommunistisen puolueen johtava rooli ole "itsestään selvä" ja että taistelun johtoasema ratkaistaan juuri taistelun kuluessa.[26] Tästä ei kommunistien ja MS:n välillä vallitse erimielisyyttä. Esimerkiksi Chilen kommunistisen puolueen keskuskomitean jäsen Carlos Creda on esittänyt, että Chilen sosialistisen puolueen olemassaolo "tekee välttämättömäksi ratkaista proletariaatin johtavan osuuden kommunistien ja sosialistien yhtenäisyyden pohjalta" — sama johtopäätös, johon sodan jälkeen tultiin eräiden Euroopan ns. kansandemokratioiden kommunististen ja sosialidemokraattisten puolueiden keskuudessa. Mutta tällä johtopäätöksellä ei ole mitään tekemistä keskinäisten voimasuhteiden kanssa. Se perustuu näiden puolueiden p o l i t i i k a n samankaltaisuuteen, siihen että molemmat lähtevät tin-

---

25. "Johdanto", s. 15.

26. "Johdanto", ss. 14—15. Tässä yhteydessä esiintyy tosin lause, joka on joko huolimattomasti muotoiltu tai sitten suoranaisesti virheellinen: "... taistelun johtoon nousevat ne, jotka taistelun aikana pystyvät esittämään sellaisia ratkaisuja, jotka kulloinkin saavat työväenluokan enemmistön luottamuksen osakseen." Tämä muotoilu ei sulje pois mahdollisuutta, että esim. sos.dem. oikeistojohto voi jossain tilanteessa saada työväenluokan enemmistön taantumuksellisen politiikkansa puolelle. Tämä tilannehan vallitsee eräissä sos.dem. hegemonian maissa. Tämä ei kuitenkaan tehne sos.dem. oikeistosta "johtavaa voimaa", vai kuinka? Kysymys oikeasta politiikasta, oikeasta teoriasta olisi aina pidettävä kuvassa mukana!

kimättömästi työväenluokan etujen puolustamisesta. Kun vertaa Chilen sosialistista puoluetta Suomen sos.dem. puolueeseen, ymmärtää että tie sinne saakka, missä SKP ja SDP muodostavat yhdessä todellisen johtavan voiman, on pitkä ja kivinen. Mutta tämä taas ei sulje pois niiden yhteistyötä jo tänään työväenluokan etujen ja oikeuksien puolustamiseksi.

Imperialismianalyysi

Kirjavuus ja monimielisyys on leimallinen piirre myös MS:n nykyajan kapitalismia ja suomalaista yhteiskuntamuodostumaa koskevalle analyysille. Tämä ilmenee jo peruskäsitteissä: puhutaan milloin valtiomonopolistisesta kapitalismista, milloin uusvasemmiston tapaan uus- tai myöhäiskapitalismista. Tämä sekavuus todetaan itsekin: "Termiä valtiomonopolistinen kapitalismi käytetään vasemmiston käymissä keskusteluissa nykyään kovin runsaasti. Usein kuitenkin vaikuttaa siltä, että termin sisältöä ei ole kovinkaan paljon pohdittu. Monesti tuntuisi järkevämmältä puhua esim. uus- tai myöhäiskapitalismista." Ja syykin selviää: "Tämä lähinnä siksi, koska valtion roolin selvittely on tunnetusti hankala tehtävä."[27] Selitys tekee vallitsevan sekavuuden ymmärrettäväksi, mutta ei tietenkään hyväksyttäväksi — varsinkaan kun taaskaan ei sanallakaan viitata siihen runsaaseen vamokap-tutkimukseen, jota kansainvälisen kommunistisen liikkeen piirissä on tehty.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kokonaisanalyysi, valtion roolin selvittämisestä puhumattakaan, jääkin sangen hankalaksi tehtäväksi, jos — kuten SNK:n periaateohjelma tekee — ei lähdetä liikkeelle maailman vallankumousprosessin kokonaisanalyysista. Vamokapia ei voida ymmärtää oikein, mikäli tarkastelun pohjana ei ole imperialismin yleinen kriisi ja sen syvenemiseen yhä enemmän vaikuttava anti-imperialistisen liikkeen eduksi kääntyvä voimasuhde, missä taas sosialistisen maailmanjärjestelmän etenemisellä on ratkaiseva merkitys.[28] Tästä teoriasta irrallinen kapitalismianalyysi jää väistämättä abstraktiksi ja yksipuoliseksi käsiteleikittelyksi.

Niinpä imperialismi esiintyy SNK:n periaateohjelmassa jonkinlaisena kapitalismin kansainvälisenä liitännäisenä, "kapitalistisen riiston ulottumisena myös kansallisten rajojen ulkopuolelle"[29] — ei monopolistisena kapitalismina, kapitalismin nykyisenä kehitysvaiheena, jota vasten vasta voidaan lähestyä suomalaisen yhteiskuntamuodostuman konkreettista analyysia. MS:n imperialismi

---

27. Valtioteoreettisen keskustelun avaamiseksi, Sosialistinen Opiskelija 1/73, s. 2.
28. Ks. Kari Toikka: Anti-imperialistisen liikkeen kysymyksiä, Soihtu 2/73.
29. SNK:n Periaateohjelma, Vaasa 1973, s. 13. Jäljempänä "Ohjelma".

kasvaa ja kukoistaa mukavassa tyhjiössä, riippumatta minkään sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolosta ja mahdollisesta vaikutuksesta sen kriisiin. MS:n imperialismi ei osoita heikkenemisen merkkejä.

Myös sosialistinen maailmanjärjestelmä on lähinnä periaateohjelman koristeeksi liimattu lisäke. Kun vuoden 72 luonnoksessa vielä mainitaan vamokap-kehityksen toisena moottorina ”laajenevan sosialistisen leirin olemassaolo”[30], on tämä asia lopullisessa versiossa raksittu pois. Sosialistiset maat esiintyvätkin yksinomaan eräänä imperialismin vastaisen taistelun osastona[31]: mitään objektiivista merkitystä niillä ei maailman kehitykseen ohjelman mukaan juuri ole.

Erityisen mielenkiintoiseen valoon suhteessa SDP:n oikeistojohdon hegemoniapyrkimyksiin asettuu MS:n analyysi valtiosta, tuo ”tunnetusti sangen hankala tehtävä”. Tässä suhteessa vuoden 71 luonnoksesta lopulliseen ohjelmaan on tapahtunut selviä muutoksia. Ensinnäkin valtion luokkaluonnetta koskevia lausumia on pyritty ”pehmentämään”: sen todetaan nyt olevan ”viime kädessä” alistetussa asemassa hallitsevaan luokkaan nähden.[32] Tähän liittyy kokonaan uusi tarkastelu valtion ”suhteellisesta itsenäisyydestä”, joka tulkitaan yksiviivaisen ongelmattomasti työväenluokan etujen mukaiseksi prosessiksi: ”Tämän suhteellisen itsenäisyyden johdosta työväenliike voi käyttää jo nykyisissä olosuhteissa hyväkseen pääomapiirien sisäisiä ristiriitoja vaikuttaessaan valtiovallan eri elimissä . . . Mutta suhteellisella itsenäisyydellä on myös merkitystä siirryttäessä kapitalismista sosialismiin . . . valtiovaltaa voidaan käyttää avaamaan tietä sosialistisille ratkaisuille.”[33] Tämän analyysin — joka on läheistä sukua K. Kivistön tunnetulle teorialle[34] — todellinen merkitys käy selvemmäksi, kun todetaan, että se vaikenee kokonaan vamokapin olennaisesta piirteestä, johon erottamattomasti liittyneenä valtion suhteellinen itsenäisyys vasta saa todellisen merkityksensä. Se vaikenee siitä, että oleellinen kysymys on valtion voiman ja monopolien voiman yhdistyminen yhtenäiseksi koneistoksi monopolien herruuden lujittamiseksi. Ilman tätä perustaansa valtion suh-

---

30. Luonnos SNK:n periaateohjelmaksi, Turku 1972, s. 30. Jäljempänä ”Luonnos”.

31. ”Ohjelma”, s. 22.

32. Vrt. esim. ”Luonnos”, s. 30: ”Valtiovalta on alistetussa asemassa hallitsevaan luokkaan nähden . . . Valtiovallan merkityksen kasvu . . . (on merkinnyt) tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotantovälineiden yksityisomistuksen välisen ristiriidan syvenemistä.” ”Ohjelma” ss. 10—11: ”valtio on viime kädessä alistetussa asemassa hallitsevaan yhteiskuntaluokkaan nähden . . . Valtiovallan merkityksen kasvu . . . (on merkinnyt) tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotantovälineiden yksityisomistuksen välisen ristiriidan siirtymistä uudelle tasolle.”

33. ”Ohjelma”, ss. 11—12.

34 Ks. Timo Kyntäjä: Kivistö valtio-oppineena, Soihtu 6/72.

teellinen itsenäisyys saa jonkinlaisen "kapitalismin vastaisen" luonteen[35] — ja tähän periaateohjelma ilmeisesti tähtääkin.

Valtion ja monopolien yhteenkietoutumisen konkreettisena ilmentymänä on valtiomonopolistisen poliittis-taloudellisen valtarakenteen, sen osana valtion taloudellisten koneistojen kehittyminen, joissa SDP:n edustajilla on yhä tärkeämpi rooli. Viime vuosina valtion suhteellinen itsenäisyys on — sos.dem. oikeistojohtajien lisääntyvällä myötävaikutuksella — toiminut nimenomaan monopolien asemien vahvistumisen suuntaan työtätekevien kustannuksella. Tässä mielessä MS:n valtioteorian puutteellisuus ei voi olla pistämättä erityisen voimakkaasti silmään.

Politiikan tasolla MS:n valtiokäsitys on jo konkretisoitunut mm. korkeakoulupolitiikassa ja siellä korkeakoulujen autonomiaa, riippumattomuutta monopoleista ja valtiosta, koskevassa kysymyksessä. SOL:n Taisteluohjelmaa on arvosteltu siitä, että se puolustaa autonomiaa: "Samaistamalla pitkälle pääoman ja valtiovallan edut ja tavoitteet ohjelma esittää molempien vaikutuksen korkeakouluihin samansuuntaisena."[36] Ei ehkä enää herättäne ihmetystä, ettei tässäkään kritiikissä sanallakaan oteta kantaa SOL:n esittämään sos.dem.-keskustahallituksen suurpääomaa myötäilevän korkeakoulupolitiikan konkreettiseen arvosteluun, politiikan, jota viime aikoina eräät sos.dem. puolueen vasemmistoon lukeutuneet nuoret kansanedustajatkin ovat olleet tukemassa.[37]

Oleellista on edelleen se, että periaateohjelmassa ei nähdä valtiollistumisen kautta kiihtyvän monopolisoitumisen ratkaisevia seurauksia vamokapin ristiriitojen kehitykseen. MS tarkastelee kapitalismin kehitystä yksinomaan työn ja pääoman ristiriidan valossa, "venyttää" sitä tarpeen mukaan uusien ilmiöiden "selittämiseksi", mutta ei näe kapitalismin perusristiriidan nykyisessä vaiheessa synnyttämiä uudentyyppisiä ristiriitoja ja niiden strategista merkitystä.

Periaateohjelma kyllä mainitsee työväenluokan liittolaispohjan laajenemisen, mutta selittää sen virheellisesti: "Työväenluokan

---

35. Valtion suhteellisen itsenäisyyden luonteesta ks. Antti Kasvio: Valtiomonopolistinen kapitalismi Suomessa, Soihtu 4/72, ss. 20—22 sekä Kyntäjä: emt ss. 100—107 ja Kyntäjä: Valtiomonopolistinen kapitalismi, SOTK:n tutkimusaineistoa I, ss. 50—62.

36. Paavo Löppönen: Sosialistisen Opiskelijaliiton Taisteluohjelma yksipuolinen, Sosialistinen Opiskelija 2/73, s. 13.

37. Kritiikki on koskenut ennen muuta hallituksen politiikassa ilmenevää taantumuksen uutta taktiikkaa demokraattisen hallinnonuudistuksen vastaisessa kamppailussa: korkeakoulukohtaisten taantumuksellisten hallintoasetusten linjaa. Toiseksi kysymys on mm. kansanedustajien Liikanen ja Tuomioja käyttäytymisestä sivistysvaliokunnassa äänestettäessä Helsingin Kauppakorkeakoulua koskevasta laista. Kun kommunistit esittivät SYL:n kannan mukaisesti lakiin sisällytettäväksi määräykset korkeakoulun autonomiasta ja yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta, nämä kaksi äänestivät muiden mukana esityksen nurin. Ks. Mikko Syvänteen raportti tässä numerossa sekä Yrjö Engeström: Korkeakoulujen ja oppilaitosten demokraattiseen valvontaan, Soihdunkantaja 1/74.

liittolaisiksi on nousemassa pienviljelijöiden lisäksi alemmat toimihenkilöt ja virkamiehet, opiskelijat ja sivistyneistö, sekä muut yhteiskunnan ryhmät, jotka joutuvat voimistuvan kapitalistisen riiston kohteiksi."[38] Tämä ei ole oikein. Vamokapin oloissa työväenluokan liittolaispohjaa ei muodosta pelkästään riistonalaisuus. Ei ole järkeä väittää, että esimerkiksi opiskelijat ovat riiston alaisia. He eivät tee työtä. (Mikäli käytetään m a r x i l a i s i a käsitteitä "riisto ja työ".) Samoin sivistyneistön suuren osan keskuudessa ei ole järkevää puhua riistosta. Pikemminkin on kysymys siitä, että "laajat sivistyneistökerrokset käsittävät yhä selvemmin, että kapitalismi rajottaa ja kierontaa ihmiskunnan henkistä kehitystä, estää realisoimasta tieteen ja tekniikan kumouksen tarjoamia runsaita mahdollisuuksia. Tietoisuus siitä, että kapitalistinen järjestelmä on tuhoon tuomittu, sysää sivistyneistöä lähemmäs sosialismin puolesta taistelevaa proletariaattia."[39]

Uudentyyppisiä ristiriitoja ovat "ennen kaikkea ristiriita tieteellisteknisen vallankumouksen tarjoamien suurenmoisten mahdollisuuksien ja niiden esteiden välillä, joilla kapitalismi häiritsee näiden mahdollisuuksien käyttöä koko yhteiskunnan eduksi... Sellainen on myös ristiriita nykyaikaisen tuotannon yhteiskunnallisen luoteen ja sen sääntelyn valtiomonopolistisen luonteen välillä. Työn ja pääoman välisen ristiriidan kärjistymisen ohella se merkitsee myös sovittamattoman vastakohtaisuuden syvenemistä kansakunnan valtaenemmistön ja finanssiharvainvallan välillä."[40]

Rajoittumalla abstraktilla tasolla työn ja pääoman väliseen ristiriitaan, kykenemättä näkemään sen kärjistymisen valtiomonopolistisessa kapitalismissa synnyttämiä uudentyyppisiä ristiriitoja, MS rajoittaa oleellisesti kykyään luokkavoimien konkreettiseen hahmottamiseen ja vallankumouksellisen strategian luomiseen.

"Sosialistinen politiikka"

Näin onkin luotu MS:n mukaan luokkataistelun nykyvaiheen tehtäviä kuvaavan "sosialistisen politiikan" edellytykset: MS torjuu "mekaanisen käsityksen sosialistisen ja demokraattisen taistelun keskinäissuhteista".[41] Tämä tarkoittaa sitä, että se s a m a s t a a ne: "...suurpääoman ja oikeiston vastainen rintama muodostaa sosialismin puolesta käytävän taistelun tärkeimmän voimatekijän... Kapitalismin vastaista taistelua käydään kaikkialla yhteiskunnassa: työpaikoilla, oppilaitoksissa, alueellisesti,

38. "Ohjelma", s. 19.
39. Juri Krasin: Lenin, vallankumous, nykyaika, Moskova, s. 93.
40. Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous, Moskova 1969, s. 17.
41. Paastela Jyväskylän työläisnuorisopäivillä 73.

päällysrakenteen eri laitosten piirissä."[42] Samoin EEC:n vastainen taistelu on MS:n mielestä "sosialistista politiikkaa": "... sosialististen voimien keskeisiä tehtäviä on taistella kapitalistista yhdentymiskehitystä vastaan ja samalla osoittaa sosialistinen vaihtoehto tälle kehitykselle."[43]

Miksi nämä demokraattisen liikkeen tehtävät ovat "sosialistista politiikkaa"? Tähän vastaa Andre Gorzilta lainattu ns. rakenteellisten reformien teoria: "Osauudistusten tulee muodostaa johdonmukainen sarja, jossa edellinen uudistus luo edellytykset seuraavan toteuttamiselle... Näin myös ne osauudistukset, joiden toteuttamiseksi päivittäin kamppaillaan yhdistyvät osaksi sosialistista strategiaa, ja ne ovat siis luonteeltaan antikapitalistisia tavoitteita."[44]

Toisin sanoen: jonkin uudistuksen "sosialistisuus" — se onko kysymyksesä "antikapitalistinen" eli "rakenteellinen" reformi vastakohtana "uuskapitalistiselle" reformille — johdetaan ennen kaikkea siitä tavoitetilasta[45], sosialismista, johon johtavien tikkaiden askelman tuon uudistuksen katsotaan muodostavan.

Juuri tässä paljastuu "sosialistisen politiikan" perusheikkous, sillä luokkataistelu ei ensi sijassa ole jonkin tavoitetilan ja siihen johtavan strategian funktio. Se on kapitalismin kehityksen kärjistämien ristiriitojen synnyttämien luokkavoimien nousemista poliittiseen taisteluun ja niiden muotoutumista tämän taistelun prosessissa. Taistelu uudistusten puolesta on olennaisesti muuta kuin "toimintaa edellytysten luomiseksi sosialismiin siirtymiselle"[46]; uudistusten välttämättömyys ja mahdollisuus perustuu kapitalismin kriisin kärjistämiin ristiriitoihin ja luokkien voimaan niiden läpiajamiseksi ja luonteen määräämiseksi käytävässä kamppailussa.

Tässä MS eroaa oleellisesti marxismista, joka tarkastelee kapitalismin ja luokkataistelun kehitystä "luonnonhistoriallisena", kapitalismin omista lainmukaisuuksista kumpuavana prosessina. MS:n sosialismin "tavoitteesta" määräytyvä luokkataistelunäkemys on utopistista sosialismia.

Koska MS lähtee strategian määrittelyyn sosialismin "tavoit-

---

42. "Ohjelma", s. 19.
43. "Ohjelma", s. 14.
44. Erno Lehtinen: Koulutusuudistuksen nykynäkymiä, Sosialistinen Politiikka 5/73, s. 17.
45. Onkin kuvaavaa että samalla kun sosialistista maailmanjärjestelmää käsitellään periaateohjelmassa ainoastaan yhdessä lauseessa, eräänä imperialismin vastaisen taistelun osastona, ohjelmassa on erillinen luku "Työväenliikkeen tavoitteet", joka koostuu kahdesta osasta: 1. "Tavoitteet" minkä otsikon alla käsitellään "sosialistista näkemystä tasa-arvoisuudesta ja solidaarisuudesta"; 2. "Sosialistinen yhteiskunta", jossa esitetään sosialismilta vaadittavia keskeisiä "periaatteita". Näistä periaatteista "eräiden — jos niin välttämättä halutaan — voidaan katsoa ehkä poikkeavan olemassaolevien sosialististen yhteiskuntien todellisuudesta" ("Johdanto", s. 17).
46. "Ohjelma", s. 17.

teesta" eikä kapitalismin nykyvaiheen objektiivisesta erittelystä, se ei näe luokkataistelua niinkään luokkien ja väestökerrosten taisteluna omien eujensa puolesta kuin konkreettisista luokkavoimista suhteellisen riippumattomana strategisena "uudistussarjana". Juuri tähän palautuu myös edellä todettu MS:n luokka-analyysin pinnallisuus: se ei muodosta MS:n strategiapohdiskelun välttämätöntä lähtökohtaa, vaan lähinnä kauneussyistä laaditun lisäkkeen. Tästä johtuu myös MS:n kyvyttömyys nähdä luokkaetujen pohjalle muotoutuvien luokkaliittojen mahdollisuus. Se korvaa objektiivisten etujen yhteisyydelle rakentuvan, luokkataistelun prosessissa sosialistisen vallankumouksen välttämättömyyden tiedostavan monopolien vastaisen rintaman[46a] "rakenteellisten reformien" strategiaa toteuttavalla "sosialistisella liikkeellä".

Tämä kostautuu sekä MS:n vallankumouksen luonnetta että demokraatisen taistelun ajankohtaisia tehtäviä koskevien käsitysten perustavanlaatuisina heikkouksina.

Marxin mukaan sosialistinen tuotantotapa ei kehity kapitalismin sisällä, vaan tarvitaan laadullinen harppaus poliittisella tasolla: valtiovallan valtaaminen, jonka jälkeen välittömästi suoritettavan tärkeimpien tuotantovälineiden yhteiskunnallistumisen tapahduttua alkaa proletariaatin diktatuurin vallitessa sosialismin rakennustyö ja sosialismin voiton asteittainen lujittuminen. MS on kääntänyt marxilaisen vallankumouskäsitteen päälaelleen:

46a. SOL:n marxilais-leniniläinen linja demokratian ja sosialismin puolesta käytävästä kamppailusta on kirjattu mm. Soihdunkantajassa 3/73 (Taisteluohjelman pohjalta demokraattisen edistyksen ja sosialismin voiton puolesta):

"Nykyisessä luokkataistelutilanteessa ajankohtaiset tehtävät ovat d e m o k r a a t t i s i a, m o n o p o l i e n v a s t a i s i a ja i m p e r i a l i s m i n - v a s t a i s i a. Nämä tehtävät koskevat muitakin luokkia ja kerrostumia kuin työväenluokkaa, ja niihin voidaan sitkeällä työllä yhdistää poliittisesti muitakin voimia kuin vallankumouksellinen liike. Päiväjärjestykseen astuneissa ajankohtaisissa poliittisissa tehtävissä ei ole mitään erityistä "sosialistista" linjaa, joka poliittisten tunnusten suhteen poikkeaisi monopolien sortamien ihmisten y h t e i s i s t ä p o l i i t t i s i s t a v a a t i m u k s i s t a. SOL ei kannata dmokraattisia uudistuksia sen vuoksi, että ne olisivat osa jotakin monimutkaista "sosialististen uudistusten" taktiikkaa (kuten jotkut ns vasemmistososialidemokraatit tuntuvat asian käsittävän) vaan siksi että ne välittömästi ja nyt vastaavat monopolien sortamien ihmisten yhteisiä etuja.

Demokraattisessa taistelussa saavutetut menestykset ovat samalla omiaan muuttamaan yhteiskunnallista voimasuhdetta ja taistelun yleisiä ehtoja. Demokraattiset uudistukset laajentavat demokraattisten ja myös vallankumouksellisten voimien toimintamahdollisuuksia, ne tulevat edelleen kärjistämään luokkataistelua ja kapitalismin kriisiä. Ne eivät siten poista, vaan taistelun edetessä k o r o s t a v a t sekä objektiivisesti että työtätekevien subjektiivisessa tajunnassa yhä selvemmin sosialismiin siirtymisen välttämättömyyttä. Demokraattisin tunnuksin etenevässä taistelussa, jonka kulussa marxilais-leniniläiset vallankumokselliset voimat jatkuvasti ideologisella työllään edistävät joukkojen tietoisuutta taistelun t o d e l l i s e s t a l u o n t e e s t a ja sosialismin l a i n m u k a i s e s t a t o d e l l i s e s t a v ä l t t ä m ä t t ö m y y d e s t ä, muodostuu tietyssä vaiheessa väistämättä tilanne, jossa edistyksellisten voimien on työväenluokan johtavan osuuden turvin siirryttävä v a l l a n k u m o u k s e l l i s i i n tehtäviin."

"Tuotantoelämän ja yhteiskunnan eri laitosten valtasuhteissa on toteutettava ratkasevia muutoksia työväenluokan ehdoilla tapahtuvan demokraattisen valvonnan toteuttamiseksi. Tämä taloudellisen perustan demokratisoiminen tekee mahdolliseksi uudenlaisen vuorovaikutuksen perustan ja päällysrakenteen välillä, minkä tuloksena lakkautetaan porvariston ylivalta päällysrakenteessa ja korvataan se demokraattisella vallankäytöllä.[47] Tämä varsin epämääräinen käsitys sisältää joko sen, että sosialistisen vallankumouksen ratkaisutaistelut käydään tuotannossa tai sitten sen — mihin viittaa puhe "sosialistisista uudistuksista" kapitalismissa — että sosialistista tuotantotapaa on mahdollista rakentaa jo kapitalismin vallitessa. Oli ohjelman tarkoitus kumpi tahansa, molemmat merkitsevät marxilaisen vallankumouskäsitteen täydellistä revisiointia, eikä niiden varaan voida rakentaa todelliseen sosialistiseen vallankumoukseen tähtäävän liikkeen strategiaa. MS:n vallankumousteorian ero sos.dem. oikeiston "demokraattiseen sosialismiin" jää vähintäänkin liukuvaksi.

Yhtä kohtalokkaaksi käy "sosialistisella politiikalla" askaroiminen myös demokraattisen liikkeen ajankohtaisten taistelutehtävien ratkaisemisen kannalta.

"Sosialistisen politiikan" utopistiseen luonteeseen liittyy edellä todettu vähäinen kiinnostus suomalaisen yhteiskuntamuodostuman kaikinpuoliseen ja konkreettiseen analyysiin, todellisten luokkavoimien määrittelyyn. Tämä heijastuu sen puutteellisessa kyvyssä nykyisen luokkataistelutilanteen ja luokkien voimasuhteen reaaliseen arviointiin.

Sillä vain tämä voi selittää ylimieliset puheet siitä, että"... äärioikeistolaiset ilmiöt onkin nähtävä pikemminkin menneisyyden jäänteinä kuin suurpääoman etupyrkimysten aktiivisena ilmentymänä."[48] Tai että: "Suomen olosuhteissa olisi virhe ruveta haravalla hapomaan joitakin maassamme olevia erikoisuuden tavoittelijoita — kuten esimerkiksi Sosialistisen Opiskelijaliiton taholta on silloin tällöin esitetty . . . Suomessa tappiolle jäävä kapitalismi ei voi turvautua fasismiin viimeisenä oljenkortenaan."[49]

Tällaista tekstiä voi ehkä laukoa "sosialistisen politiikan" ruusutarhoissa uneksiva utopisti, mutta ei kukaan joka ymmärtää äärioikeistolaisten ilmiöiden luonteen oikeistovaaran, monopolien voimakkaan offensiivin muodostaman jäävuoren pikkuruisena huippuna, ei kukaan joka näkee vamokapin kriisin voimakkaan syvenemisen ja luokkataistelun kärjistymisen samaan aikaan kun luokkien voimasuhde on muuttumassa yhä enemmän monopolien eduksi.

Ennenkuin puhuu tai vieläpä kirjoittaa tällaista, pitäisi ajatella EEC-ratkaisun hyppäyksellisiä vaikutuksia Suomen imperialismi-

47. "Ohjelma", s. 19.
48. Paastela: Nuorisoliiton oma vasemmistoyhteistyö, Sosialistinen Politiikka 3/73, s. 23.
49. Vesa ("Edelläkävijä"), Ylioppilaslehti 29/73.

sidonnaisuuteen, tulopolitiikan väkivaltaistuvaa toteuttamista, uuden poliittis-taloudellisen valtarakenteen kehitysprosessia, vamokap-puoluerakenteen muodostumista ja SKP:n eliminoimispyrkimyksiä, työväenluokan ja demokraattisten joukkojärjestöjen integroimispyrkimyksiä, kriisiajan lainsäädännön valmisteluja ja yltyvää käyttöä, sadantuhannen miehen äärioikeistolaisen aseistetun vapaaehtoisarmeijan olemassaoloa, kulttuurin, koulutuksen ja muilla elämänaloilla tapahtuvasta kehityksestä puhumattakaan — pitäisi todellakin harkita kahteen kertaan, ennen kuin yrittää vitsailla "erikoisuudentavoittelijoilla".

Juuri näiden oikeistovoimien pyrkimysten torjuminen, oikeistovaaran vastainen taistelu — ei utopistinen "sosialistinen politiikka" — muodostaa tällä hetkellä demokraattisen liikkeen toimintayhtenäisyyden perustan. Ei voi olla demokraattisessa liikkeessä, sosialistisesta puhumattakaan, jos tänä päivänä on tietämätön tai piittaamaton oikeistovaaran vastaisen taistelun tehtävistä.

MS ja sos.dem. oikeiston "demokraattinen sosialismi"

Edellä on selvitelty eräitä heikkouksia, joita MS marxilais-leniniläisen kritiikin valossa sisältää. Nämä eivät estä sitä, ettei MS voi kehittyä SDP:n sisällä "demokraattisen sosialismin" kritiikin välineeksi. Toisin kuin "demokraattinen sosialismi" MS lähtee luokkataistelun olemassaolosta ja välttämättömyydestä työväenluokan etujen puolustamiseksi. Samoin se arvostelee eräitä sos. dem. puolueen historian piirteitä, SDP:n roolia kapitalismin takuumiehenä, vaikkakaan se ei selkeästi kykene näkemään SDP:n viime vuosien oikeistosuuntausta. Päinvastoin kuin SDP:n johto, MS vastustaa kapitalistista integraatiota. Samoin se painottaa ay-liikkeen sisäistä demokratiaa ja riippumattomuutta valtiovallasta, mikä on muodostumassa yhä vakavammaksi kritiikiksi myös sos. dem. oikeistoa vastaan. Myös valtio on MS:n mukaan ainakin "viime kädessä" luokkaluonteeltaan kapitalistinen, ja vaikka se jättää sosialismiin siirtymisen epämääräisyyden verhoon, on tämä kuitenkin politiikan julkilausuttuna tavoitteena.

MS on edistyksellinen erityisilmiö sosialidemokratiassa. Juuri tämä velvoittaakin kommunistit sen konkreettiseen arvosteluun. Arvostelun tarkoituksena on auttaa sosialidemokraattisia tovereita huomaamaan ideologiansa epämääräisyydet ja heikkoudet, varsinkin niiltä osin, joissa raja "demokraattiseen sosialismiin" on liudentumassa. Tällainen arvostelu voi olla vain hyödyksi niille, jotka haluavat kehittää MS:aa SDP:n "omanatuntona" ja toimia puolueen oikeistosuuntauksen katkaisemiseksi ja sen kääntämiseksi edistyksellisille raiteille.

Ideologisen keskustelun toisena kohteena ovat marxismia ja työväenluokkaa lähenevät voimat. Heille se antaa aseita suorittaa

valintansa sellaisen idologian hyväksi, joka muodostaa ehyen, johdonmukaisen ja tiukan tieteellisen maailmankatsomuksen, ja tarjoaa näin myös parhaan aseen sosialismin puolesta käytävässä taistelussa. Tällainen ideologia on marxismi-leninismi.

MS ja sos.dem. nuorisoliikkeen käytäntö

Kommunistit eivät kuitenkaan määrittele suhdettaan sos.dem. nuorisoliikkeeseen pelkästään tai edes ensi sijassa ideologisessa keskustelussa. Oleellisempaa kuin marxismi-leninismin ja MS:n väliset ideologiset erot on se toimintayhtenäisyys, joka on mahdollista saavuttaa työväenluokan sekä nuorison ja opiskelijoiden valtaenemmistön etujen puolustamisen pohjalla, yhteisen politiikan pohjalla. Sen vuoksi keskeiseksi muodostuu MS:n pohjalta harjoitettava konkreettinen politiikka.

Tätä painottaa vieläkin enemmän se, että MS on vielä paikoin niin yleisellä tasolla, paikoin niin epämääräinen, että sen suhde käytäntöön ei ole yksiselitteinen. MS:aan vedoten voidaan perustella monenlaista politiikkaa.

Samoin juuri politiikan tasolla sos.dem. nuorisoliike joutuu kaikkein voimakkaimman SDP:n johdosta tulevan paineen alaiseksi. Tällä tasolla se joutuu myös konkreettisimmin määrittelemään kantansa demokraattisen liikkeen eteen nouseviin tehtäviin.

Ja vielä eräs tekijä: MS:n edistyksellisistä asettamuksista vastaaviin käytännön tekoihin johtavan tien mutkikkuutta ja pituutta lisää oleellisesti SDNL:ssä esiintyvä suuntaus (Vainionpään ryhmä), joka vähättelee marxismi-leninismin asemista tapahtuvan ideologisen taistelun merkitystä ja näkee poliittisen yhteistyön SNK:n kanssa paljolti marxilais-leniniläisen nuorisoliikkeen vastaisen taistelun valossa.[50]

MS:n sisäisten heikkouksien sekä toisaalta MS:n ja sen käytännön soveltamisen ristiriitojen vaikutukset ovat viime aikoina heijastuneet sos.dem. nuorisoliikkeessä seuraavalla tavalla:

(1) Anti-imperialistisen solidaarisuusliikkeen alalla sos.dem. nuorisoliikkeellä on ollut oma myönteinen roolinsa mm. Nuorison Euroopan Turvallisuuskokousten valmisteluissa ja eräissä solidaarisuustoiminnan kysymyksissä. Toisaalta sos.dem. oikeiston kasvaneesta paineesta kielivät viime aikoina hyökkäilyt Rauhan-

---

50. SDNL:n 10. liittokokous päätti asiasta mm. seuraavaa: "SDNL arvostelee sosialidemokraatteja silloin, kun nämä toteuttavat työtätekevien etujen vastaista politiikkaa. SDNL tuomitsee työväen yhteistoimintapyrkimyksille vastakkaisina ja vahingollisina SDP:n johdon pyrkimykset muodostaa sosialidemokraattinen hegemonia työväenliikkeeseen ja yhteiskuntaan. SDNL arvostelee sosialidemokratian reformistisia aatteellisia katsomuksia." Lehdistön osalta näiden päätösten käytännön toteuttaminen on jätetty Toveri-lehden vastuulle. Terässä ei ole ilmennyt halukkuutta ryhtyä ideologiseen taisteluun.

puolustajia vastaan[51]; pyrkimys SDP:n ulkopoliittisen menneisyyden kaunistelemiseen mm. sotapolitiikan ja YYA-sopimuksen solmimisen suhteen[52]; toiminta laajapohjaisen Suomi—Chile-seuran heikentämiseksi perustamalla ensin suppea Allende-seura ja aloittamalla sittemmin oma rahankeräys SCS:n keräyksen hajoitusluonteisena "vastapainona".[53] Myöskään sos.dem. nuorison ensiesiintyminen festivaaliliikkeessä X Festivaalin yhteydessä ei sujunut täysin liikkeen hengen mukaisesti.[54] Samaa voi sanoa kansainvälisestä nuorisoliikkeestä yleisemminkin: esimerkiksi laajapohjainen Kansainvälinen Ylioppilasliitto, IUS ja sen kannanotot ovat jääneet sos.dem. nuorisoliikkeelle etäisiksi.[55]

(2) Suomen luokkataistelun kysymyksissä on totuttu siihen, että nuorsosialidemokraatit esittävät edistyksellisempiä kantoja kuin SDP:n johto. Tämä koskee esim. kulutuskysynnän rajoittamista, ay-liikkeen sisäistä demokratiaa ja EEC-sopimusta. Toisaalta EEC-kysymys on lähes ainoa, jossa on rohjettu julkisuudessa asettua sos.dem. johdon politiikkaa vastaan ja ryhdytty aktiiviseen — joskaan ei loppuun saakka johdonmukaiseen — taisteluun.[56] Oleellisempaa on kuitenkin se, kuinka aktiivisesti sos.dem. nuorisoliike on valmis suuntautumaan demokraattisen joukkopaineen luomiseksi hallituksen talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi. Tätä ei voida tehdä SDP:n "sisäisen keskustelun" avulla eikä leimaamalla tällainen joukkopaine

---

51. YYA-sopimuksen "juhla-artikkelissaan" H. Vesa ("Edelläkävijä") mainostaa SNK:n ja SONK:n jäsenyyttä Rauhanpuolustajissa, sillä että nämä "pitävät käytännön työssään ystävyyspolitiikan perusteiden lujittamista eräänä kaikkein keskeisimmistä tehtävistään" (Ylioppilaslehti 12/73). Muutama kuukausi myöhemmin, Suomi-Chile-Seuran vastaisten hajotustoimien ollessa kuumimmillaan, hän ilmaisee selvästi että sos.dem. nuorisoliike toimii Rauhanpuolustajien ulkopuolella niin kauan kuin SDP:n ja SAK:n oikeistososialidemokraattinen johto ei ole alistanut RP:jia hegemoniaansa, tullut sen johtoon "merkitystään ja kannatustaan vastaavalla tavalla" (Ylioppilaslehti 19/73).
52. Vesa ("Edelläkävijä"), Ylioppilaslehti 12/73.
53. "Chile-seuran", sittemmin "Allende-seuran" vaiheista ja sos.dem. nuorisoliikkeen suhtautumisesta Suomi-Chile-seuraan ks. esim. Kaksi Chile-solidaarisuusjärjestöä? Soihdunkantaja 4/73 ja Reijo Miettinen: Juntta kiristää terroria, Chilen kansa järjestyy vastarintaan, maailmanlaajuisella solidaarisuudella ratkaiseva merkitys, Soihdunkantaja 6/73.
54. Ks. Juhani Lehto: X Festivaali — maailman nuorisoliikkeen tilannekatsaus, Soihtu 5/73.
55. Tähän vaikuttanevat myös sos.dem. nuorisoliikkeen kansainväliset yhteydet. Mm. SNK:n länsisaksalainen veljesjärjestö Jungsozialisten vastustaa VDS:n, Saksan liittotasavallan kansallisen ylioppilasliiton liittymistä IUS:n jäseneksi.
56. SNK:n roolia EEC:n vastaisessa taistelussa luonnehti horjunta yksiselitteisen "Ei EEC" -kannan ja "SDP:n puoluekokouksen päätösten toteuttamista" (ns. "suojalait" EEC-sopimuksen ehtona) korostavan linjan välillä. Sen positiivinen vaikutus SDP:n sisällä jäi vähäiseksi. Vain yksi sos.dem. kansanedustaja, Tellervo Koivisto äänesti sopimusta vastaan. Mm. Erkki Liikanen äänesti tyhjää ja Matti Ahde puolesta. SNK:ssa näyttää myös vallitsevan käsitys, että taistelu EEC:tä vastaan on sopimuksen solmimisen jälkeen lakannut (ks. Lippu 1/74).

"SDP:n hajottamiseksi".[57] Sos.dem. johdon kritiikkiä ei myöskään voi vältellä vetoamalla "hallituksen porvarilliseen enemmistöön"[58] tai spekuloimalla "vasemmistoenemmistöisestä" eduskunnasta niin kauan kun vasemmistopuolue SDP ei suostu edes puhumaan politiikan suunnan muutoksesta. Myöskin edellä todettu vähättelevä suhtautuminen äärioikeiston voimistumiseen on kestämätöntä.

(3) Taistelussa nuorison sosiaalisten oikeuksien puolesta on huomio viime aikoina kiinnittynyt erityisesti SONK:n lisääntyvään aktiivisuuteen. Valitettavasti tämä on ilmentynyt yhdentymisenä pitkälle sos.dem. oikeistojohdon linjaan. On pyritty ehkäisemään vuokralaisliikkeen syntyminen vuokrankorotusten torjumiseksi ja hallituksen talouspolitiikan muuttamiseksi[59], on hyväksytty ylioppilaiden terveydenhuollon tosiasiallinen heikkeneminen[60], on kehitetty opintotuen suhteen taktiikkaa, joka puhdistaisi sos.dem. johdon vastuun sen kehittymättömyydestä Kepun kustannuksella.[61] Näistä ongelmista huolimatta on päästy myös kommunistien ja sosialidemokraattien yhtenäisiin kannanottoihin eräissä muissa kysymyksissä.

(4) Taistelussa koulutuksen demokraattisen uudistamisen puolesta on sos.dem. nuorisoliike viime vuosina ollut varsin edistyksellisillä linjoilla. Tämä on lisännyt edellytyksiä siihen, että mm. Teiniliitolle ja Suomen Ylioppilaskuntien liitolle on saatu ansiokkaat koulutuspoliittiset ohjelmat. Samoin hallinnnonuudistustaistelua on organisoitu yhtenäisesti tunnetun SOL:n ja SONK:n 13 kohdan ohjelman pohjalta. Viime aikoina kuitenkin myös tällä alueella on toisinaan valittu sos.dem. johdon paineesta demokraattisen liikkeen vastainen linja, erityisen selvästi kysymyksessä kor keakoulujen autonomiasta, mille on yritetty edellä todetulla tavalla kehittää jopa "valtioteoreettisia" perusteluja.

(5) Nuorison yhteisten etujärjestöjen kehittämistyössä oli nuorsosialidemokraattinen, kommunistien ja kansandemokraattien yhteistyöllä suuri merkitys. Ennen muuta opiskelija- ja koululaisjärjestöille luotiin demokraattinen ohjelmallinen ja toiminnallinen linja yhteistyössä demokraattisten keskustavoimain kanssa. SYL assosioitui IUS:iin, Teiniliitto ja Ammattikoululaisten liitto loivat yhteistyösuhteita Demokraattisen Nuorison Maailmanliittoon. Järjestöjen politiikan ja joukkositeiden kehittyessä niistä on muodostunut yhä merkittävämpi suurpääomaa ja oikeistoa, myös sos.dem. -keskustahallituksen politiikkaa vastaan suuntautuva poliittinen voima.

---

57. "Sosialidemokraatit edellyttävät, ettei EEC:n vastaista liikettä käytetä pienimmässäkään määrin SDP:n hajottamiseen tähtäävien pyrkimysten tueksi eivätkä hyväksy EEC-sopimuksen vastaisen taistelun varjolla käytävää sosialidemokratian vastaista kampanjaa" (SONK:n vaalijulkaisu 73 Sosialidemokraatti). Tällaista esitettiin vaiheessa, jolloin sos.dem. kansanedustajiin ja ministereihin suunnattava joukkopaine oli viimeisin ja ratkaisevin keino EEC-sopimuksen torjumiseksi.

58. SONK:n kannanotto opintotukipäätökseen, kevät 73.

Tämä taas on kasvavassa ristiriidassa sos.dem. hegemoniakehityksen kanssa. Tästä on aiheutunut sos.dem. johdon taholta voimistuva paine niiden heikentämiseksi ja sen sijaan "itsenäisen" sos.dem. esiintymisen kannustamiseksi. Nuorsosialidemokraattien toiminta erityisesti koululaisliikkeessä on entistä selvemmin muovautunut tämän paineen mukaisesti. Tähän asti räikein esimerkki löytyy AKL:n piiristä, jossa sos.demit johtoaseman menetettyään "pidättäytyivät" kokonaan liiton toiminnasta ja ryhtyivät SAK:n taloudellisen ja poliittisen tuen turvin organisoimaan omaa hajotustoimintaansa.[62] Teiniliitossa sama tendenssi ilmenee pyrkimyksinä kääntää liiton kehitys itsenäisestä joukkojärjestöstä poliittisten ryhmien "yhteistyöjärjestöksi", millä pyritään SDP:n vaikutuksen lisäämiseen joukkositeiden kustannuksella.[63]

SYL:ssa, jonka kehitys on STL:oa ja AKL:oa huomattavasti jäljessä, pyritään sen integroimiseen valtiokoneistoon ja sos.dem. johdon politiikkaan. Suuntaudutaan joukkoliikettä vastaan valtiokoneistossa toimivien sosialidemokraattien kanssa käytävien neuvottelujen kustannuksella.[64] Ei ole turhaan kysytty onko SYL:n asuntopoliittinen sihteeri (sos.dem.) SYL:n edustaja erilaisissa valtion asuntopoliittisissa elimissä vai valtion asuntopoliittinen edustaja SYL:ssa. Samaan aikaan on alkanut esiintyä vaikeuksia demokraattisen opiskelijaliikkeen perustason organisaatioissa, aineyhdistyksissä, sos.dem. opiskelijoiden vaatiessa osuutensa laajentamista niiden johdossa — ei vedoten joukkovaikutukseensa ja joukkotyöhönsä vaan SDP:n kokoon.

*

"Meidän tehtävämme", totesi SOL:n 9. liittokokous, "on taistella toverillisesti kaikilla tasoilla tällaisia demokraattisen liikkeen yhtenäisyyttä vahingoittavia ilmiöitä vastaan. Se on välttämätön edellytys yhteistyömme kehitykselle demokraattisen liikkeen kokonaisetujen ja työväenluokan luokkaetujen kannalta."[65]

---

59. Ks. SOL:n kannanotto: Vuokrankorotuksille ei perusteita sekä SOL:n sosialipoliittisen sihteerin Yrjö Hakasen ja SYL:n asuntopoliittisen sihteerin Matti Väisäsen keskustelu Ylioppilaslehti 20, 22—24/73.
60. Ks. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toiminta uhanalaisena, Soihdunkantaja 4/73 sekä SOL:n kannanotto 3. 12. 73.
61. Ks. Soihdunkantaja 2/74.
62. Ks. Erikois-Toveri 9 B/73 sekä Hallituksen toimintaselostus, SOL:n 9. liittokokous, SOL-kirja 6, Tampere 1973, s. 52.
63. Ks. Eeva-Liisa Wallenius: Teiniliitto lujaksi! Koulutoveri 2/73.
64. Ks. SOL:n 9. liittokokous, ss. 70—73.
65. SOL:n 9. liittokokous, ss. 78—79.

Yhtenäiseen taisteluun laaja-alaisen ammattipätevyyden ja tieteellisen opetuksen puolesta – oikeistovaaraa vastaan tutkinnonuudistuksessa

Yrjö Engeström, Matti Reinikainen, Yrjö Eronen

Demokraattisen opiskelijaliikkeen torjuttua taantumuksen hallinnonuudistusmallin läpimenon eduskunnassa on taistelun painopiste siirtynyt demokraattisen valvonnan rakentamiseen korkeakoulujen laitoksilla (ks. Mikko Syvänteen raportti tässä lehdessä). Tässä työssä eteneminen edellyttää, että osataan asettaa oikein kysymys: mitä valvotaan? Vaatimusliike on suunnattava laitosten aineellisten resurssien ja tutkintojen kehittämiseen (ks. Yrjö Engeström — Reijo Miettinen — Juhani Solantaus: Korkeakoulukamppailun peruskysymykset II, Soihtu 5/72).

Demokraattisen tutkinnonnuudistuksen toteuttamiseksi on käynnistynyt laajaa ja aloitteellista toimintaa. Toisaalta myös kansainvälisen imperialismin strategia korkeakouluopetuksen ohjelmoimiseksi on parin viime vuoden aikana, vastauksena kapitalismin koulutuskriisin syvenemiseen, kehittynyt uuteen vaiheeseen. Suomen oikeistovoimat ovat nopeasti omaksumassa tämän strategian, ja yrittävät temmata aloitteen tutkinnonuudistustaistelussa demokraattisilta voimilta. SOL:n Taisteluohjelma Suomen opiskelijoille osoittaa tien oikeistohyökkäyksen torjumiseen.

Seuraavan artikkelin tehtävänä on oikeiston strategian paljastaminen, tutkinnonuudistuksen poliittisen merkityksen osoittaminen. Taantumus turvautuu — imperialismin yleisen ideologisen sopeutumisstrategian mukaisesti — tutkinnonuudistuskeskustelua hallinneiden yleisedistyksellisten käsitteiden väärinkäyttöön. Se pyrkii tietoisesti hämärtämään rajaa, joka erottaa toisistaan demokraattisen ja monopoleja palvelevan

tutkintojen uudistamisen. Tämän rajan täsmentäminen, selkeän luokkasisällön antaminen tutkinnonuudistuskäsitteille on ensimmäinen tehtävämme. Samalla meidän on asetettava demokraattisen opiskelijaliikkeen järjestöille selkeät toiminnalliset velvoitteet. Yhtenäisesti johdettuina, rinnan kaikilla aloilla ja tasoilla edeten, konkreettiset tutkinnonuudistusehdotukset muotoillen ja läpiajaen demokraattiset voimat saavuttavat kouriintuntuvia tuloksia sillä linjalla, jonka SOL:n Taisteluohjelma viitoittaa. — Toimitus.

I TUTKINTOJEN KEHITYS KAPITALISTISISSA JA SOSIALISTISISSA MAISSA

Tutkintojen kriisi kapitalismissa

Soihdun numerossa 5/1972 esitettiin arvio Suomen korkeakoulututkintojen nykyisen kriisitilan olennaisista piirteistä[1]; tämä arvio on vahvistettu ja täsmennetty SOL:n 9. liittokokouksen hyväksymässä Taisteluohjelmassa.[2] Tutkintojen kriisin pääilmentymät ovat seuraavat ns. filosofisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla[3], joilla noin 60 % maamme opiskelijoista työskentelee:

— opintojen sisältö ja rakenne ovat kehittyneet suunnittelemattomasti, irrallaan työtehtävien vaatimuksista, ja niiden tuottama ammattipätevyys on usein tyystin kyseenalainen;[4]

---

1. Y. Engeström — R. Miettinen — J. Solantaus: ”Korkeakoulukamppailun peruskysymykset II”, Soihtu 5 1972, sivut 84—85.

2. SOL:n Taisteluohjelma Suomen opiskelijoille; Helsinki 1973. Sivut 17—23.

3. Näille aloille luetaan historiallis-kielitieteelliset, matemaattis-luonnontieteelliset, yhteiskunta- ja valtiotieteelliset, kasvatustieteelliset sekä teologiset ja oikeustieteelliset tiedekunnat ja osastot.

4. Päivi Elovainion äskettäin suorittama kyselytutkimus osoittaa, että filosofisilta ja yhteiskuntatieteellisiltä aloilta valmistuneet opiskelijat pitävät yleisesti opintojaan ”liian teoreettisina”: 97 % teologeista, 79 % oikeustieteen kandidaateista, 76 % filosofian kandidaateista historiallis-kielitieteellisiltä opintosuunnilta, 67 % valtiotieteen kandidaateista ja 65 % filosofian kandidaateista matemaattis-luonnontieteellisiltä opintosuunnilta ilmoitti tämän puutteeksi opinnoissaan. Vastaavasti vain 15 % hammaslääkäreistä, 23 % agronomeista, 43 % arkkitehdeistä ja diplomi-insinööreistä, 45 % farmaseuteista ja 58 % ekonomeista valitti tätä puutetta opinnoissaan. (Päivi Elovainio: Vuonna 1972 akateemisen tutkinnon suorittaneiden henkilöiden työhönsijoittuminen ja palkkaus (Ennakkoraportti), Osviitta, opetusministeriön suunnittelusihteeristön tiedote 5/73, taulukko II.) Itse asiassa käsitys ”liiasta teoreettisuudesta” filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten alojen tutkinnoissa heijastaa opintojen teoriasisällön tieteellistä, ammatillista ja ideologis-poliittista heikkoutta vähintään yhtä paljon kuin käytännöllisen aineksen puutetta: ei ole kysymys liiasta teoriasta vaan väärästä teoriasta. Tässä mielessä kysymys on muotoiltu järkevämmin Tampereel-

— opintojen keskeyttäminen on hälyyttävän yleistä ja opinnot venyvät kohtuuttoman pitkiksi;
— opetuksen laatu on heikko ja käytetyt opetusmuodot ovat yksipuolisia, opetuksellisista resursseista on ankara puute;
— opintojen tieteellinen ja ideologinen sisältö ei tarjoa opiskelijoille vastauksia yhteiskunnallisen todellisuuden nostattamiin kysymyksiin, se ei anna luotettavaa näkemystä luonnosta, yhteiskunnasta ja ihmisestä eikä kestäviä ihanteita.[5]

Tutkintojen kriisi on saanut erilaiset, näennäisesti jopa vastakkaiset ilmenemismuodot teknillisillä, kaupallisilla, maatalous-metsätieteellisillä, lääketieteellisillä ja eräillä muilla perinteisesti kiinteämmin ammattitehtäviin kytkeytyneillä opintoaloilla. Opiskelijoiden motivaatiota ja siten opintojen yleistä tehokkuutta on näillä aloilla alentanut opintojen tiukka sidonnaisuus, johon on liittynyt opiskelijoiden omakohtaisten valintojen vähäisyys ja tutkintojen sisältöyhdistelmien jäykkyys. Tämä jäykkyys on ehkäissyt uusien ja entistä eriytyneempien erikoistumisvaihtoehtojen joustavan käyttöönoton.[6]

Nämä tutkintojen kriisin ilmentymät eivät ole ominaisia yksin Suomen korkeakouluille. Saksan Liittotasavallan hallituksen koulutuspoliittinen kokonaisarvio Bildungsbericht '70 sisältää toteamuksen: "Yliopistot eivät olleet varautuneet tähän yliopistokoulutuksen määrälliseen kasvuun ja sen seurauksiin. . . . saksalais-

---

la 1971 julkaistussa tutkimuksessa, jossa 67 % humanistisen tiedekunnan, 65 % yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan ja 40 % taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan opiskelijoista katsoi, että "opetuksen ammattiin valmistavuus" on heidän opinnoissaan toteutunut huonosti (Heikki Lehtonen: Opetukseen suhtautumisesta Tampereen yliopistossa. Tampereen yliopiston opintotoimisto, Tutkimuksia ja selvityksiä 7 1971).

5. Kriisin konkreettista syntytaustaa voidaan lyhyesti luonnehtia näin: "Tutkintojen tehottomuuden, opintojen keskeyttämisen, venymisen ja työmarkkinallisen epätarkoituksenmukaisuuden takana on korkeakouluopetuksen anarkistinen, suunnitelmaton kehitys. Ns. vapaiden tiedekuntien tarkoitus on alunperin voittopuolisesti ideologisen ja tutkijakoulutuksen antaminen, ei varsinainen ammattikoulutus. Opiskelijamäärien räjähdysmäinen kasvu on 1950- ja 1960-luvulla ohjattu valtaosaltaan juuri näille aloille, joilla on katsottu voitavan selvitä vähimmällä resursseilla, siis halvimmalla. . . . Opiskelijamäärien kasvun myötä näillä aloilla on jouduttu siirtymään yhä vähemmän resursseja sitovaan opiskeluun: massaluentoihin ja tenttilukuun ilman kiinteää kollektiivista työskentelyä laitoksilla ja ilman tehokasta ohjausta. Samalla yksin päätösvaltaa käyttävä professorikunta on ollut kykenemätöntä määrittelemään uudelleen opintojen tavoitteita ja suhdetta ammatteihin." (Yrjö Engeström: "Korkeakoulututkintojen demokraattinen kokonaisuus", julkaisussa Aineistoa Suomen ylioppilaskuntien liiton kehittämislaki — ja tutkinnonuudistusseminaarista 17. — 18. 3. 1973. SYL:n julkaisusarja 1/1973.)

6. Esimerkiksi Lääketieteen opintouudistustoimikunta toteaa mietinnössään: "Perusopetus on kaikille opiskelijoille ollut sisällöllisesti sama. Perusopetuksen järjestely ei ole tukenut opiskelijan omasta kiinnostuksesta lähtevää syvällisemmän tai laajemman opiskelun tarvetta. Kun tällaisen opiskelun tukeminen on opiskelijan omaehtoisen kehittymisen ja opiskelun motivaation kannalta ensiarvoisen tärkeää, on tilannetta tässä suhteessa pidettävä epätyydyttävänä." Lääketieteen opintouudistustoimikunnan mietintö, Komiteamietintö 1971: A 6, sivu 63.

ten yliopistojen vanhentunut rakenne ja tutkintojärjestelmä eivät kyenneet vastaamaan uusiin vaatimuksiin opetuksessa, opintojen organisoinnissa ja opinto-ohjauksessa huolimatta huomattavista määrällisistä korjauksista. Tästä syystä opintojen kestoaika kasvoi huomattavasti. Tuloksena oli yhä kärjistyneempi opiskelijamäärien kasvu yliopistoissa . . . "[7] Vastaavat havainnot on tehty 1960-luvun loppuvuosina kaikissa muissakin kehittyneissä kapitalistisissa maissa. Konkreettiset ilmenemismuodot vaihtelevat, mutta kriisin olemus on yhdenmukainen.

"Kasvava epävarmuuden tunne korkeakoulutuksen tulevasta kehityksestä vallitsee useimmissa OECD:n maissa. Sen pohjana ovat ne jännitykset, joita on aiheuttanut massiivinen kasvu yksilöiden koulutuskysynnässä tällä tasolla, järjestelmän kykenemättömyys sopeutua ja vastata relevantilla tavalla tähän paljolti spontaanisti kehittyneeseen kysyntään sekä kaikinpuolinen epäonnistuminen tyydyttävien suhteiden luomisessa korkeakoulujen tarjoamien mahdollisuuksien, koulutettavien pyrkimysten ja yhteiskunnan tarpeiden sekä koulutetun henkilöstön vastaanottamiskapasiteetin välille. Tämän seurauksena vallitsee ilmeisen pakottava tarve aikaansaada reformeja jäsenmaiden korkeakoululaitoksissa, tarve joka kohdistuu rakenteellisiin muutoksiin jotka kattavat koko keskiastetta seuraavan koulutustason."[8]

Kriisiin on luonnollisesti vastattu. Tieteellisesti koulutetun sivistyneistön kasvava tuotannollinen ja yhteiskunnallinen merkitys, sosialistisen maailmanjärjestelmän kasvava etevämmyys korkeatasoisten spesialistien kouluttamisessa ja hyväksikäytössä sekä kapitalismin yleisen kriisin yhä kärkevämmät ilmentymät eritoten taloudellisella alalla pakottavat kapitalististen maiden hallitukset kiinnittämään erityistä huomiota korkeakouluopetuksen tehokkuuteen, rakenteeseen ja sisältöön.

Valtiomonopolistinen tutkintojen ohjelmointi

OECD arvioi kapitalististen maiden korkeakoululaitoksen tämänhetkisen tilanteen seuraavasti: "useimmat maat ovat kriittisessä siirtymävaiheessa, elitistisen ja massoille tarkoitetun korkeakoululaitoksen välillä, jolloin ensiksi mainittu joudutaan hylkäämään opiskelijamäärien kasvun paineessa ja eräiden sosiaalistaloudellisten tekijöiden vuoksi ja jälkimmäinen edellyttää rakenteita, sisältöä ja organisatorisia järjestelyjä, joita ei vielä ole kehitetty ja jotka on vasta osittain tunnistettu. Päähaaste politiikan

7. Bildungsbericht '70, Report of the Federal Government of Education 1970. Bonn 1970, sivu 123.

8. OECD: Overall Issues in the Development of Future Structures of Post-Secondary Education. General Report by the Secretariat. Conference on Future Structures of Post-Secondary Education, Paris 1973, s. 1.

suunnittelulle on taata, että tämä siirtyminen tapahtuu pehmeästi."[9]

Tämä siirtyminen aloitettiin kuitenkin vähemmän pehmeästi 1960-luvun loppuvuosina. Saksan Liittotasavallassa toteutettu "Neuordnung des Studiums" (1966) ja Ruotsissa läpiviety PUKAS-uudistus saivat aikaan ankaran protestiaallon opiskelijoiden ja monien korkeakouluopettajien keskuudessa. Niissä kiteytyivät seuraavat piirteet, joita voidaan pitää tutkintojen valtiomonopolistisen rationalisoinnin ensimmäiselle vaiheelle luonteenomaisina:

1. Toteutetaan kurssimaisuus, tiivistä läsnäoloa ja kahlittua ajankäyttöä edellyttävä opetus niillä opintosuunnilla, joilla sitä ei aikaisemmin ole noudatettu.

2. Toteutetaan kurssien paloittelu (moduloiminen) osiin ja näiden mitoitus esim. suorituspisteiden avulla. Tällöin pisteet merkitsevät kurssien kestoa eivätkä liity mihinkään sisällöllisesti määriteltyihin oppimistuloksiin tai velvoita korkeakoulua takaamaan jotenkin määriteltyä opetuksen tasoa ja resursseja.

3. Toteutetaan opintojen tiukka ammatillinen linjoitus, joka sulkee pois laaja-alaisen ja poikkitieteellisen opiskelun. Samalla linjojen sisältö määritellään yksityiskohtaisesti.

4. Lyhennetään opintojen kestoa karsimalla pois toissijaiseksi katsottua sisältöä ja määräämällä maksimiajat eri kurssien suorittamiselle ja koko opiskelulle. Tahtia tiukennetaan samalla toteuttamalla opintojen eri vaiheisiin sijoitettuja kuulusteluja entistä systemaattisemmin.

5. Erotetaan toisistaan ammatilliset opinnot ja tutkijaopinnot mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Edellisiin ei sisällytetä varsinaista tutkimustoimintaa.

6. Siirretään entistä olennaisesti voimakkaammin opintolinjojen ja -kurssien suunnittelu korkeakoulun keskushallinnon ja valtion korkeakouluhallinnon tehtäväksi, pois laitosten omasta toimivallasta, jopa pois korkeakoulujen toimivallasta.[10]

Tätä tutkintojen rationalisoinnin ensimmäistä vaihetta ilmensivät Suomessa korkeakoululaitoksen kehittämislainsäädännön syntymisen yhteydessä valtioneuvoston pöytäkirjaan vuonna 1966 sanellut ns. "että-lauseet" ja Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitean neljännen mietinnön runkoluonnos vuodelta 1967.[11]

9. OECD: Towards New Structures on Post-Secondary Education. Paris 1971, sivu 28.

10. Näiden piirteiden analyysin tarkentamiseksi vrt. Yrjö Engeström: "Korkeakoulututkintojen demokraattinen kokonaisuudistus", em. julkaisu, s. 4—6. Ks. myös Winfried Kümpel/VDS: Korkeakoulupolitiikasta Euroopan kapitalistisissa maissa ja kapitalistisesta koulutussuunnittelusta. Suomen ylioppilaskuntien liiton julkaisusarja 7/73.

11. Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitean mietintöluonnoksessa esitettiin mm. kolmivuotisen perustutkinnon ja kurssimaisuuden toteuttamista sekä suorituspisteiden käyttöönottoa kaikilla opintoaloilla, samoin tutkijakoulutuksen ja virkatutkintoon johtavan koulutuksen jyrkkää erottamista. Ks. tältä osin myös SYL:n antamaa, esityksiä myötäilevää lausuntoa (SYL:n korkeakoulupoliittinen julkaisusarja No. 4/1967). Neljännen osamietinnön esitykset eivät koskaan ehtineet edes lopulliseen muotoonsa. Komitean toiminta lakkasi, korkeakouluneuvosto jatkoi työtä, tuli Vanhan valtaus ja kaikkein karkeimmat rationalisointiyritykset jätettiin toistaiseksi.

Tutkintojen rationalisoinnin ensimmäinen vaihe suuntautui kustannusten säästämiseen sangen karkein keinoin. Sille oli ominaista avoin pyrkimys filosofisilla ja yhteiskuntatieteellisillä opintosuunnilla annetun tieteellisen pätevyyden supistamiseen ja madaltamiseen, mikä samalla ilmensi avointa halua sammuttaa juuri näillä opintosuunnilla nopeasti laajeneva yhteiskuntakriittinen, jopa vallankumouksellinen pohdinta. Tämän rationalisoinnin tulokset jäivät jo alun perin puolinaisiksi opiskelijoiden ja monien opettajien vastustuksen ansiosta. Kriisiä ei ole kyetty ratkaisemaan.

Erityisesti EEC:n elinten sekä OECD:n ja Euroopan Neuvoston toimesta tutkintoihin kohdistuva ohjelmointi on parhaillaan muuttumassa entistä taitavammaksi ja tehokkaammaksi. Kapitalististen maiden hallitukset ja ylikansalliset organisaatiot ovat tietyssä määrin joutuneet mukautumaan demokraattisten voimien vaatimuksiin. Avoimesti monopolien taloudellisiin ja poliittisiin vaatimuksiin perustuvaa karkeaa tutkintojen lyhentämis- ja pirstomispolitiikkaa on viime aikoina jouduttu kehittämään kokonaisvaltaiseksi, huolellisesti "perustelluksi", paljolti vaistonvaraisten demokraattien kehittämillä käsitteillä ja iskusanoilla operoivaksi strategiaksi. Tätä strategiaa nimitetään korkeakouluopintojen diversifikaatioksi.[12] Tähän strategiaan sisältyvät seuraavat keskeiset toimenpiteet:

(1) Erityisten 1—3-vuotisten lyhytopintojen nopea kehittäminen korkeakoululaitoksen piirissä. Näitä suppean tehtäväsidonnaisia opintoja perustellaan kustannusten säästöllä, työmarkkinoiden uusilla vaatimuksilla, laajentuneen opiskelijakunnan muuttuneilla motivaatiotekijöillä ja lyhytopintojen muka avaamilla uusilla opiskelumahdollisuuksilla työväestön jälkeläisille. Lyhytopintojen kehittämiseen liittyy läheisesti yleensä opintojen jakaminen kapea-alaisiin ammattilinjoihin, joissa laajempi teoria-aines on supistettu mahdollisimman vähiin.[13]

---

12. Diversifikaation käsite putkahtaa voimakkaasti maailman koulutuspoliittiseen keskusteluun vuonna 1971. OECD:n sihteeristö julkaisi raportin, jossa todetaan nykyisten korkeakoulujärjestelmien pääpuutteet seuraavasti: "Olemassaolevat järjestelmät eivät ole riittävän eriytyneitä (diversified), mikä tarkoittaa, että ne tarjoavat vain harvoja sisäänpääsyteitä, vain yhden tai hyvin rajoitetun määrän tutkintomalleja (kestoon, osanottotapoihin, annettuihin oppiarvoihin nähden) sekä suhteellisen pienen ja jäykästi säädetyn määrän opintosuuntia. Tämä homogeenisusus on ilmeisessä ristiriidassa laajentuneen opiskelijapopulaation vaihtelevien kykyjen, harrastusten ja motivaation kanssa samoin kuin nykyaikaisten talousjärjestelmien vaatimien huomattavasti entistä moninaisempien taitojen ja pätevyyksien kanssa." (OECD: Towards New Structures of Post-Secondary Education. Sivut 28—29).

13. Lyhytopinnoista katso OECD: Short-Cycle Higher Education: A Search for Identity. Paris 1973. Lyhytopintoja voidaan sijoittaa erillisiin, alempiin oppilaitoksiin tai normaalien korkeakoulujen puitteisiin. Esimerkin jälkimmäisestä antaa Saksan Liittotasavallan hallitus, joka esittää korkeakoululaitoksen puitelakiehdotuksessaan mm. seuraavaa: "Opintojen ja tutkintojen tarkoituksenmukaisen muodostamisen avulla tulee kaikilla so-

Lyhytopintojen luominen merkitsee todellisuudessa koulutusmenojen kasvun supistamista monopolien voittojen hyväksi opiskelijoiden tieteellisen ja ammatillisen pätevyyden kustannuksella. Samalla lyhytopinnot ovat keino jakaa opiskelijat keskenään eriarvoisiin ryhmiin ja tukahduttaa opiskelijoiden poliittisen tietoisuuden kehitystä tiukentamalla opiskelutahtia ja eliminoimalla opinnoista teoreettinen pohja. Lyhytopintojen avulla vältetään alemman ammatillisen koulutuksen tason kohottamista ja tuotetaan työmarkkinoille väkeä, joka uhkaa syrjäyttää ammatillisista oppilaitoksista valmistuneet kilpailtaessa työpaikoista. Samalla korkeakouluihin pyrkivät työväestön jälkeläiset voidaan kasvavassa määrin ohjata normaalia alempiarvoisiin lyhytopintoihin.[14]

(2) Opintojen epäyhtenäisyyden lisääminen jakamalla kurssit pieniin moduleihin tai opintojaksoihin, joita opiskelija voi yhdistellä suhteellisen vapaasti omaa opinto-ohjelmaansa muodostaessaan. Tällaista menettelyä perustellaan ”yksilöllisyyden”, ”valinnanvapauden” ja ”motivaation” lisäämisellä sekä erityisesti tällä menettelyllä aikaansaatavilla entistä moninaisemmilla ja joustavammilla erikoistumismahdollisuuksilla, joita voidaan mukailla vaivattomasti uusien työmarkkinallisten tarpeiden ilmetessä.[15]

Käytännössä tällaisten ”opintojaksotutkintojen” toteuttaminen merkitsee opiskelijoiden yhteisen tietopohjan murenemista, sa-

---

veltuvilla opintosuunnilla porrastaa opinnot sisällöllisesti ja ajallisesti siten, että ne johtavat kolmessa vuodessa ensimmäiseen ammattipätevyyteen. Ensimmäisen ammattipätevyyden saavuttamiseen varattu aika saa ylittää neljä vuotta vain erityisen perustelluissa tapauksissa. Der Bundesminister für Bildung und Wissenschaft: Hochschulramengesetz, Bonn 1973, s. 14. Lyhytopintojen sijoittaminen varsinaisen korkeakoululaitoksen puitteisiin on poliittisesti hyvin perusteltua. Vanha kettu Ralf Dahrendorf, nykyinen EEC:n neuvotteleva virkamies kirjoitti jo 1967: ”Käy paljon helpommaksi suostuttaa opiskelija lyhytopintoihin, jos hän voi harjoittaa niitä samassa yliopistossa kuin kaikki muutkin. Hän syö samassa ruokalassa, hänellä on sama opintokirja ja hän käy samassa kuntosalissa. Omilla oppilaitoksilla olisi välttämättä jossakin määrin diskriminoiva luonne.” (Neue Wege zur Hochschulreform: Differenzierte Gesamthochschule — Autonome Universität. Bergedorfer Protokolle, Bd. 20. Hamburg 1967, s. 32)

14. Erittäin valaiseva esimerkki lyhytopintojen aiheuttamista ammatillisista ongelmista ovat Suomen kieli-instituutit. Vuonna 1971 tehdyn tutkimuksen mukaan 336 valmistuneesta diplomi-kielenkääntäjästä vain 11 toimi kielenkääntäjinä. Yleisin ammatti oli jokin konttoriteknillinen tehtävä, esim. sihteeri tai kanslisti. Noin 20 % valmistuneista oli jo suorittanut jonkin muun tutkinnon ja huomattava osa oli muuttanut maasta. Ks. Leif Rönnberg: Diplomikielenkääntäjien työhönsijoittuminen keväällä 1971. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisu, Helsinki 1972.

15. OECD suosittelee seuraavaa: ”koulutuksen jakaminen pieniin yksikköihin tai moduleihin, jotka mahdollistavat moninaiset yhdistelmät opiskelijan kiinnostuksen ja kykyjen mukaan ja jotka siten muodostavat tietynlaisen yhteisen valuutan, joka mahdollistaa opintojaksojen vertailukelpoisuuden instituutioiden, opintoalojen ja -tasojen, mahdollisesti eri maidenkin välillä. Tällainen järjestelmä edistää varmasti koulutuksen yksilöllistämistä ja voi myös muodostaa pohjan toistuvalle koulutukselle.” (OECD: Overall Issues in the Development of Future Structures of Post-Secondary Education, s. 29).

moin kollektiivisen opiskelun ehkäisemistä, mielivaltaisia opintojaksoyhdistelmiä, entistä aikaisempaa erikoistumista opintojen sisällä ja opinto-ohjelmien välisen eriarvoisuuden kärjistymistä.

(3) Tieteenalojen ja niitä noudattavien, yhtenäisesti strukturoitujen oppiaineiden korvaaminen "tieteiden välisyyden" ja "monitieteellisyyden" nimissä pelkästään erilaisten käytännöllisluonteisten ongelmakokonaisuuksien mukaisesti järjestetyillä opinnoilla ja "p r o j e k t e i l l a". Näitä perustellaan tähänastisten opintojen liian irrallisella akateemisuudella, tarpeella kohdistaa opinnot ja tutkimus ympäristössä esiintyvien reaalisten ongelmien ratkaisemiseen ja hahmottamiseen.[16]

Todellisuudessa monopolien ehdoilla toteutettu "tieteiden välisyys" ja "projektiopiskelu" merkitsee tieteiden itsenäisten kokonaisteorioiden ja niiden sisäisen logiikan hylkäämistä, viime kädessä koko tieteen alistamista pelkäksi eri alojen metodeista koostuvaksi palveluvälineeksi. Tähän tendenssiin liittyy kiinteästi voimistuva keinotekoinen pyrkimys uusien "tieteiden" synnyttämiseen uuden ongelmakentän tai tehtäväalueen ilmetessä: syntyy lukemattomia erilaisia sosiologioita, psykologioita jne. Tällainen tieteen pragmatisointi merkitsee ongelmien irroittamista kokonaiskehyksistään, pyrkimystä kouluttaa ongelman ratkaisijoita, joille ongelman tieteellinen ja yhteiskunnallinen merkitys on samantekevä. Tältä pohjalta on ymmärrettävissä myös esim. OECD:n julkaisuissa esitetty voimistuva kritiikki deduktiivista, yleisestä teoriasta yksittäisiin sovellutuksiin etenevää tutkintomallia kohtaan ja vastaava induktiivisen, yksittäistä käytännöllisistä ongelmista lähtevän — ja todellisuudessa koskaan kokonaisteoriaan päätymättömän — tutkintomallin voimakas puoltaminen.

(4) Ns. toistuvan koulutuksen kohottaminen keskeiseksi yleistavoitteeksi ja t y ö n j a o p i s k e l u n v u o r o t t e l u n korostaminen.[17] Näiden periaatteiden yhteydessä painotetaan työssäkäyvien oikeutta palata jatkamaan opintojaan yhä uudelleen elämänsä aikana sekä kesken opintoja tapahtuvan käytännön työn suurta pedagogista merkitystä opiskelumotivaation ja teoreettisten tietojen elävöittämisen kannalta.

Todellisuudessa monopolien edustajien tarjoilema toistuva koulutus on ennen kaikkea syötti, jolla houkutellaan mahdollisimman monia lyhytopintoihin hyvin tietäen, että korkeakouluopintoihin palaaminen tulee käytännössä olemaan mahdollista lähinnä silloin, kun suuryritykset lähettävät henkilökuntaansa tuoreuttamaan tietojaan muutaman opintojakson avulla. Opiskeluaikana työn ja koulutuksen vuorottelu merkitsee monopolien ehdoilla toteutettuna keinoa kytkeä opiskelijat jo ennen valmistumistaan

---

16. Ks. OECD/CERI: Interdisciplinarity: Problems of Teaching and Research in Universities. Paris 1972.

17. Toistuvasta koulutuksesta ks. OECD: Recurrent Education. A Strategy for Lifelong Learning, Paris 1973, sekä Council of Europe/CCC: Permanent Education, Strasbourg 1970.

työnantajien välittömään vaikutuspiiriin sekä verraten halvan mutta koulutetun työvoiman helppoa saantia samoin kuin keinoa säilyttää opintojen rahoitus opiskelijoiden omilla harteilla ja lisätä korkeakoulujen määrällistä kapasiteettia teoriaopintojen määrän ja laadun kustannuksella.[18]

Sosialististen maiden tutkintojen kehitys

Korkeakoulujen kriisi ja siitä seuraava pyrkimys tutkintojen yhä systemaattisempaan typistämiseen ja epätieteellistämiseen ei ole yhteiskuntajärjestelmästä riippumaton väistämättömyys. Sosialististen maiden korkeakoululaitoksen ja tutkintojen kehitys ovat tästä konkreettisena osoituksena.

Kapitalististen maiden korkeakoulukriisin ensimmäinen peruspiirre ja samalla tutkintojen typistämiseen voimakkaimmin vaikuttava tekijä on krooninen niukkuus taloudellisista edellytyksistä korkeakouluissa ja hallitusten pyrkimys koulutuskustannusten kasvun suoranaiseen pysäyttämiseen. Seuraava taulukko antaa kuvan sosialististen ja kapitalististen maiden kyvystä turvata koulutuksen aineellinen ja määrällinen kehitys:[19]

	opiskelijoiden määrä 10 000 asukasta kohden jaettuna BKT:lla henkeä kohden (USA = 100)	koulutukseen käytettyjen varojen suhde BKT:een henkeä kohden (USA = 100)
Bulgaria	186	137
Tshekkoslovakia	106	126
Unkari	80	115
Puola	121	150
Neuvostoliitto	178	171
Ranska	68	93
Saksan Liittotasavalta	48	88
Iso-Britannia	59	120
USA	100	100

18. Jatkuvan eli aikuiskoulutuksen kasautuminen suurituloisimmille ja parhaan peruskoulutuksen saaneille käy hyvin ilmi Heikki Lehtosen — Jukka Tuomiston tutkimuksesta **Aikuiskoulutus Suomessa: käsitykset ja käyttö,** Tampereen yliopiston Tutkimuslaitoksen tutkimuksia No. 45/1973, Tampere 1973. USA:lainen Howard Young kuvaa puolestaan avoimesti, mihin pyritään opiskelun ja työn vaihtelulla koulutuksen aikana: "Vuorottelusysteemin ansiosta korkeakoulu pystyy ottamaan vastaan kaksi kertaa enemmän opiskelijoita pitämällä puolet heistä töissä kampuksen ulkopuolella. ... Yhteistoiminnalliseen opetukseen osallistuvat opiskelijat pitävät opiskelun ja työn kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Viime vuonna he ansaitsivat yli 220 miljoonaa dollaria, mikä on saanut kouluviranomaiset suhtautumaan yhteistoiminnalliseen opetukseen erittäin hyödyllisenä etenkin vähävaraisista perheistä lähtöisin oleville opiskelijoille." (Howard W. Young: "Opiskelijat käytännön työhön: Yhteistoiminnallinen opetus valttia USA:n yliopistoissa", USIS-tiedote, toukokuu 1972, s. 3).

19. Radovan Richta: "The Scientific and Technological Revolution and its Social Aspects", Philosophical Journal of the Czechoslovak Academy of Sciences, no 1/1971, s. 20—21. Ks. myös Man, Science, Technology: A Marxist Analysis of the Scientific and Technological Revolution, Moscow — Prague 1973, s. 128.

Vertailu kahden pitkälle kehittyneen teollisuusmaan, Ruotsin ja Neuvostoliiton korkeakoululaitosten kehityssuunnitelmien välillä on kenties vielä paljastavampi:

Ruotsi[20]

— opiskelijoita 1 000 asukasta kohden (1969/70): 17
— opiskelijoiden kokonaismäärä 1971/72: 140 000—145 000
— opiskelijoiden kokonaismäärä 1983/84: (U 68 mukaan) 170 000—190 000
— kasvuprosentti (12 vuodessa): 21—31 %

Neuvostoliitto[21]

— opiskelijoita 1 000 asukasta kohden (1968): 23
— opiskelijoiden kokonaismäärä 1970/71: 4 600 000
— opiskelijoiden kokonaismäärä 1980: 8 000 000
— kasvuprosentti (kymmenessä vuodessa): 74 %

Toinen kapitalististen maiden korkeakoulujen kriisin piirre on opintojen tehottomuus, niiden runsas keskeyttäminen ja venyminen. Sosialististen maiden korkeakouluopinnoissa viivästyminen ja keskeyttäminen on eliminoitu minimiin. Esimerkiksi DDR:ssä tutkintojen pituus on neljä vuotta, joka harvoin venyy paljoa pitemmäksi.[22] Miten tämä on mahdollista? ”Opintojen lyheneminen on koulutuksen sisällön täydellisen uudelleenmuovaamisen tulos. ... Tämä loi mahdollisuuden rajoittaa tähän saakka liian detaljipitoista oppiainesta, siirtyä yleisesti kompleksi- ja ongelmaluentoihin, asettaa etusijalle prosessien hallinta ... Tieto annetaan rationaalisti ja opiskelijoita kannustetaan käyttämään tietojaan yhtä rationaalisti ja luovasti, marxilais-leniniläisen tieteen avulla.”[23] Samalla resurssit tehokkaaseen tieteelliseen työhön on turvattu: vuonna 1971 DDR:n korkeakouluissa oli 6,9 opiskelijaa opettajaa kohden ja 91 % opiskelijoista sai opintorahaa.[24]

Kolmas kapitalististen maiden korkeakoulukriisin piirre on tutkintojen joko liian löysä tai ahtaan sidonnainen kytkentä ammattien vaatimuksiin. Vaikka sosialististen maiden tutkinnot takaavat jokaiselle opiskelijalle ammattitaidon, eivät ne johda ahtaaseen, yksipuoliseen erikoistumiseen. DDR:n tutkinnot rakentuvat kolmannen korkeakoulu-uudistuksen jälkeen seuraavasti: ”Tutkinnot alkavat opintosuunnasta riippuen yhdestä kahteen vuoteen kestävillä perusopinnoilla. Nämä tutustuttavat opiskeli-

20. Ks. U 68: Högskolan, SOU 1973:2, Stockholm 1973, luku 2.

21. Ks. Education in the USSR, Moscow 1972, sivu 121.

22. Ks. D. Reuschel: ”Increasing the Efficiency of Scientific Work — a Task of the Third Reform of Higher Education in the GDR”, International Seminar 'University Today', Dubrovnik 1970 (moniste). Reuschel toteaa (s. 6.), että vuonna 1962 aloittaneista opiskelijoista oli vuonna 1968 valmistunut 78 % ja vuotta myöhemmässä ikäluokassa vastaava luku oli jo 88 %. Tuolloin opintojen tavoitepituus oli DDR:ssä viisi vuotta.

23. Student und Studium in der DDR, Berlin 1970, s. 72.

24. Hochschulbildung in der DDR, Berlin 1973, sivut 19 ja 34.

jat kyseisen alan yleisiin teoreettisiin perusteisiin. Perusopinnoissa alkaa marxismi-leninismin opiskelu, ja lisäksi niihin kuuluu pakollinen venäjän kielen ja toisen vieraan kielen opiskelu sekä pakollinen urheilu. Jo ensimmäisestä vuodesta alkaen on etusijalla kaikkien opiskelijoiden tutkimusluontoinen, luova työ. . . . Tätä uudenlaista koulutusta tukevat luennot taloudellisessa kybernetiikassa, automaattisessa tietojenkäsittelyssä, marxilais-leniniläisessä organisaatiotieteessä tai sosialistisessa tiedeorganisaation teoriassa, jotka on otettu käyttöön useimmilla opintosuunnilla."[25] Tämän perusopintovaiheen jälkeen seuraa 2—3 vuoden mittainen aineopintojen vaihe ja lopuksi muutamien kuukausien erikoistuminen, johon sisältyy diplomityön laadinta. Jokaiseen tutkintoon sisältyy enintään puolen vuoden mittainen praktiikka käytännön ammattityössä.[26]

Sosialistisissa maissa ei ole käytössä ahtaan tehtäväsidonnaisia lyhytopintoja, vaan jokaiselle opiskelijalle taataan yhtenäinen, tieteellinen koulutus. Hyvän kuvan tästä yhtenäisyydestä verrattuna valtiomonopolistisen kapitalismin pirstomistendenssiin saa seuraavasta asetelmasta:

Neuvostoliiton tutkinnot[27]
Eri alojen opintojen pituus vuosina:

1	2	3	4		5		6	7		8		9	10		11	
:	:	:	:	T	:		:	:	K	:		:	:	D	:	Kasvatus
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Kirjallisuus, kielet
:	:	:	:		:	T	:	:		:	K	:	:	D	:	Taide
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Oikeus
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Talous
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Luonnontiet. matem.
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Tekniikka
:	:	:	:		:		T	I		:		:	K	D	:	Lääketiede
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Hammaslääketiede
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Farmasia
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Eläinlääketiede
:	:	:	:		T		:	:		K		:	:	D	:	Maatalous

D = Tohtori
I = Internatura
K = Kandidaatti (vastaa lisensiaattia)
T = Perustutkinto (ammattipätevyys)

---

25. Student und Studium in der DDR, s. 68—69.

26. Kokonaisuudessaan tämä kolmivaiheinen tutkintomalli muistuttaa suuresti FYTT:n mietinnössä esitettyä rakennetta. Teorian ja käytännön välisen suhteen osalta ks. Karl-Heinz Wirzberger: "Zur Einheit von Theorie und Praxis", Das Hochschulwesen No. 12/1973, s. 356 alkaen.

27. Unesco: Les études supérieures, Paris 1973, s. 514.

Ruotsin tutkinnot[28]
Eri alojen opintojen pituus vuosina:

	1	2	3	4	5	6	7	8
Kasvatus	:	T	:	:	:	:	:	:
— „ —	:	:	T	:	:	:	:	:
— „ —	:	:	:	T	:	:	:	:
Kirjallisuus, kielet	:	:	K	:	:	D	:	:
Teologia	:	:	:	K	:	:	:	D
Taide	:	:	:	T	:	:	:	:
Arkkitehtuuri	:	:	:	T	:	:	:	:
Oikeus- ja poliittiset tieteet	:	:	:	: K	:	:	:	D
Yhteiskuntatieteet	:	:	:	:	:	:	:	D
— „ —	:	:	T	:	:	:	:	:
Hallinnollinen koulutus	: T	:	:	:	:	:	:	:
Talous- ja kauppatieteet	T	:	:	:	:	:	:	:
— „ —	:	:	T	:	:	:	D	:
Luonnontiet., matematiikka	:	:	K	:	:	:	D	:
Tekniikka	:	:	:	T	:	:	:	D
Lääketiede	:	K	:	:	:	:	:	D
Hammaslääketiede	K	:	:	:	T	:	:	D
Farmasia	:	:	T	:	:	:	D	:
	:	:	T	:	:	:	:	:
Eläinlääketiede	:	: K	:	:	:	T	:	D
Maatalous- ja metsäkoulutus	: T	:	:	:	:	:	:	:
	:	:	:	T	:	:	:	D

D = Tohtori
K = Kandidaatti
T = Perustutkinto (ammattipätevyys)

Oikeistovaara demokraattista tutkinnonuudistusta vastaan kasvaa Suomessa

Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan (FYTT:n) mietinnön ilmestyminen vuoden 1972 lopulla asetti oikeistovoimat uuteen tilanteeseen korkeakoulupolitiikassa. FYTT käynnisti voimakkaan keskustelun ja aloitteellisen toiminnan demokraattisten voimien keskuudessa, eivätkä oikeistolaiset professorit kyenneet aluksi juuri muuhun kuin emotionaalisesti vastustamaan FYTT:iä yleisesti.[28a] Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin voimakkaasti muuttumassa. Oikeistovoimat ovat omaksumassa kansainvälisen imperialismin yleisen strategian ja käynnistämässä sen mukaista offensiivia tutkinnonuudistuskamppailussa.

Ominaista tälle vaiheelle on useiden mm. FYTT:n mietinnössä käytettyjen käsitteiden ottaminen oikeistovoimien käyttöön ja monopolien etujen mukaisen sisällön antamista niille. Siten turkulainen professori Päiviö Tommila, joka jätti FYTT:n

28. Unesco: Les études supérieures, s. 468.

28a. Esim. Oiva Ketonen syytti FYTT:n mietintöä ”maolaisuudesta” ja pyrkimyksestä ”poliittiseen aivopesuun”. Ks. Oiva Ketonen: ”FYTT:n mietintö”, Kanava no. 6/1973. Helsingin ja Tampereen yliopistojen lausunnoissa haluttiin myös mitätöidä FYTT liian ”abstraktina” ja ”idealistisena”.

mietintöön eriävän mielipiteensä, on julkaissut oman esityksensä ns. "opintojaksotutkinnosta".[28b] Professori Oiva Ketonen on esittänyt siirtymistä vastaavanlaiseen tutkintojen moduulointiin ja ehdottanut samalla OECD:n suosituksiin viitaten moniportaisten lyhytopintojen käyttöönottoa.[28c] Turun kauppakorkeakoulun johto toteuttaa parhaillaan teknistä tutkintojen uudelleenjärjestelyä, jonka yhteydessä käytetään järjestelmällisesti väärin FYTT:n tarjoamaa käsitteistöä.[28d] Toimittajakoulutuksen toimikunta on esittänyt 2,5 vuoden mittaisen, suppean toimittajatutkinnon perustamista vedoten samalla FYTT:n malliin.[28e] Korkeakoulujen johto ja oikeistolainen professorikunta on suorittamassa uudelleenarviointia suhteessaan tutkinnonuudistukseen.[28f]

Hallituksen talouspolitiikkaan olennaisesti liittyvä pyrkimys korkeakoululaitoksen kasvun pysäyttämiseen ja sen resurssien minimoimiseen tulee lisäämään painetta lyhytaikaisopintojen kehittämiseen. Tätä tendenssiä tukevat myös erilaiset pyrkimykset opintojen hiostamiseen, jotka ilmenevät nyt mm. opintolainojen saannin vaikeuttamisena. EEC-sopimus tulee epäilemättä kärjistämään näitä tendenssejä sekä voimistamaan yleensä pyrkimyksiä maamme korkeakoulututkintojen yhdenmukaistamiseen EEC-maiden kanssa.

Aloite tutkinnonuudistuskamppailussa on tällä hetkellä kuitenkin demokraattisten voimien hallussa. Aloitteen pohjana ja tärkeimpänä välineenä on FYTT:n mietintö. Mietinnön käsitteiden yleisyys tekee johdonmukaisen demokraattisen etenemisen yksin sen pohjalta kuitenkin erittäin vaikeaksi. Oikeistovoimien aloittama vyörytys näiden käsitteiden sitomiseksi omien tarkotusperiensä palvelukseen tekee virheellisten ratkaisujen vaaran erittäin akuutiksi.

28b. Tommila antaa FYTT:n käsitteille uutta sisältöä. Opintojakso "on siis eräänlainen opetuspaketti", projektiopiskeluun "ei voida pakottaa kaikkia", tutkimustyö voitaisiin korvata kirjojen lukemisella sellaisen kohdalla, "joka ei tunne kiinnostusta probleemien ratkaisemiseen tai ei ole siihen pystyväinen". Tutkintoaine voisi Tommilan mukaan olla "myös erityisesti yhtä opiskelijaa varten muodostettu aine", jota voidaan nimittää "konglomeraattiaineeksi". Ks. Päiviö Tommila: Miten käytännössä uudistan tutkinnon, Turun Yliopiston humanistisen tiedekunnan julkaisu, Turku 1973, sekä P. Tommila: "Opintojaksotutkimus", Kanava no. 7/1973.

28c. Ketonen kirjoittaa: "Olennaisesti parempia tuloksia antaisi ns. jaksottaisopiskelujärjestelmä, jota koskevia tutkimuksia on suoritettu OECD:n elimissä. Tämä ei ole mikään nykyisen järjestelmän täydennys eikä muunnelma vaan olennaisesti uusi opintie. Tutkintoportaiden pitäisi olla päinvastoin suhteellisen lyhyitä, mutta jokaisesta portaasta pitäisi olla mahdollisuus sekä työhön yhteiskunnassa että sen jälkeen taas täysipäiväisen opiskelun jatkamiseen." (Ketosen em. artikkeli; vrt. myös Oiva Ketonen: "Korkeakoulujen hajasijoitus ja koulutuksen ongelmat", Suomenmaa 25. 3. 1973.)

28d. Turun kauppakorkeakoulun opettajaneuvosto vahvisti 12. 12. 1973 uuden tutkintosäännön oikeaoppiselta suorituspistepohjalta. SOL:n jäsenjärjestö TUMO on kannanotossaan 10. 12. 1973 vaatinut koko hankkeen perusteellista uudelleenkäsittelyä. Verrattuna lääketieteen ja tekniikan alal-

Demokraattisten voimien aloite tutkinnonuudistuskamppailussa on yleispoliittisesti erittäin merkittävä. Tutkintojen uudistaminen demokraattisten voimien toimesta kohdistuu suoraan sen ideologisen vaikutuksen heikentämiseen, joka oikeistolla tällä hetkellä on opiskelevaan nuorisoon ja korkeakoulujen opettajistoon. Demokraattinen tutkinnonuudistustyö paljastaa yhä alastomammaksi porvarillisen "tieteen" toivottoman näköalattomuuden, teoriaköyhyyden ja sekasorron. Samalla se voimistaa opiskelijoiden, tutkijoiden ja opettajien yhteistyötä ja luo edellytyksiä demokraattisen valvonnan kaikinpuoliseen kehittämiseen korkeakouluissa ja oppilaitoksissa. Tutkinnonuudistustyö avaa myös mahdollisuuksia korkeakouluilla toimivien demokraattisten voimien ja ulkopuolisten edistyksellisten järjestöjen kuten ammattiyhdistysliikkeen yhteistoiminnan kehittämiseen.

On välttämätöntä torjua tutkinnonuudistuskamppailussa kasvava oikeistovaara. Tämä edellyttää konkreettisen demokraattisen sisällön antamista tutkinnonuudistuksen yleisille tavoitteille ja tunnussanoille marxilais-leniniläisen analyysin pohjalta.

II DEMOKRAATTISEN TUTKINNONUUDISTUKSEN PERIAATTEET

1. Tutkintojen on taattava laajapohjainen ammattipätevyys

Friedrich Engels kirjoittaa kirjeessään sosialistisen opiskelijoiden kansainväliselle kongressille vuonna 1893 seuraavasti: "Menneisyyden porvarilliset vallankumoukset vaativat yliopistoilta pääasiassa asianajajia poliitikkojen parhaana raaka-aineena; työväenluokan vapautus vaatii tämän lisäksi lääkäreitä, insinöörejä, kemistejä, agronomeja ja muita spesialisteja; sillä ei ole kyseessä ainoastaan poliittisen koneiston johdon, vaan yhtälailla koko yh-

---

la aikaisemmin käynnistettyihin tutkintojärjestelyihin Turun ratkaisu eroaa olennaisesti vain siinä, että FYTT:n käsitteitä väärinkäyttäen sille on annettu muka laadullisen, syvällekäyvän uudistuksen leima. Suorituspisteuudistukset ovat hankkeilla myös monissa muissa korkeakouluissa ja tiedekunnissa.

28e. Toimittajakoulutuksen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1973: 158, Helsinki 1973. Ks. myös Jyrki Orasen eriävä mielipide mietinnössä.

28f. Suomen korkeakoulujen rehtorien neuvosto järjesti 24—25. 1. 1974 Lammilla laajamittaisen tutkinnonuudistusseminaarin eri alojen professoreille. Tällöin rehtorien neuvoston pääsihteeri Heikki Jokela piti alustuksen "Jaksottaiskoulutus tutkintoja kehitettäessä", jossa todettiin: "Koulutuksen ulottaminen ohi nuoruusvuosien näyttää edellyttävän jaksottaiskoulutusta, ts. koulutusta, johon kuuluu toistuvia, suhteellisen lyhyitä opiskelukausia ja niiden välissä pitkähköjäkin jaksoja työelämässä." Jokela viittasi mm. OECD:n ja Euroopan korkeakoulujen rehtorien neuvoston (CRE) suosituksiin. Useat professorit (mm. O. K. Kyöstiö, Olli Lehto) esittivät tavanomaisen suorituspistejärjestelmän toteuttamista myös humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla.

teiskunnallisen tuotannon johdon haltuunottaminen, ja tässä tarvitaan komeiden fraasien asemasta vankkoja tietoja."

Perinteinen yliopistolaitos ei tällä hetkellä kykene antamaan valtaosalle opiskelijoista selkeää ammattipätevyyttä. Nimenomaan humanistisissa tieteissä, yhteiskuntatieteissä ja suurelta osin eksakteissa ja luonnontieteissä vallitsee kestämätön tilanne.

Taistelussa ammattipätevyyden takaavien tutkintojen puolesta meidän tulee omaksua seuraavat konkreettiset tavoitteet:

1. Tutkintojen eli koulutusohjelmien muodostamisen, jaottelun ja nimeämisen ensisijainen peruste on niiden kytkentä yhteiskunnalliseen työnjakoon, ammatteihin tai tehtäväryhmiin, ei esim. pääaineen sijoittuminen tieteenalojenjotteluun kuten nykyisin suurelta osin on laita.

2. Tutkintojen sisältöä määriteltäessä analysoidaan ja suunnitellaan alan demokraattista ammattikäytäntöä, kyseisten tieteiden yhteiskunnallista ja tuotannollista soveltamista työväenluokan etujen mukaisesti. Ammattikäytännön analyysi on kytkettävä koko vastaavan tuotantoalan tai toimialan kehityksen demokraattisten vaihtoehtojen esittämiseen (esim. kytkentä energiapolitiikka-reaktoritekniikka-insinöörikoulutus).

3. Tutkintojen eli koulutusohjelmien tehtävät eivät saa olla kapean tehtäväsidonnaisia, vaan laaja-alaisia, lukuisiin samansukuisiin tehtäviin pääsyn avaavia.

4. Tutkintojen eli koulutusohjelmien tulee olla normaalisti ohjekestoltaan vähintään neljän vuoden mittaisia; lyhyempiä koulutusohjelmia voidaan muodostaa ainoastaan poikkeus- ja siirtymätapauksissa. Yritykset perustaa erityisiä lyhytopintoja on torjuttava. Nykyiset lyhytopinnot on laajennettava normaalimittaisiksi ja yhdistettävä muuhun korkeakouluopetukseen.

5. Koulutusohjelmat ryhmitellään elinkeinoelämän ja ammattien muodostamia lohkoja vastaaviin sektoreihin eli koulutusaloihin eli opintoaloihin. Sektoreita kehitetään vastaamaan alemmassa ammatillisessa koulutuksessa muodostuvaa sektorijakoa siten, että kullakin sektorilla voidaan vähitellen niveltää toisiinsa yhtenä kokonaisuutena opetussuunnitelmat ja koulutusohjelmat alimmalta tasolta korkeakoulutasolle saakka. Sektoreita kehitettäesä on etusija alimman ammattikoulutuksen tason kohottamisella ja sen lähentämisellä opistokoulutukseen. Tätä kautta luodaan edellytykset vähitellen myös opistokoulutuksen tason kohottamiselle ja sen sulauttamiselle korkeakoulutukseen.

6. Kaikkiin koulutusohjelmiin tulee sisältyä noin vuoden mittaiset yleisopinnot, joista huomattava osa on kaikille koulutusohjelmille yhteistä aineista, osa taas kyseisen sektorin koulutusohjelmien yhteistä perusainesta.

7. Kaikkiin koulutusohjelmiin sisällytetään käytännön työharjoittelu. Harjoitteluajalta on maksettava täyttä palkkaa eikä harjoittelu saa supistaa opintotuen määrää. Koulutuksesta vastaava laitos vastaa myös harjoittelun sisällön suunnittelusta ja valvonnasta. Harjoittelun sisältö on nähtävä jatkuvan taistelun kysymyksenä, jossa työpaikkojen työläisten ja opiskelijoiden liittoutuminen on keskeinen edellytys.

Opintojen ammatillisten tavoitteiden määrittely johtaa suomalaisessa korkeakoululaitoksessa helposti tiettyyn ylikorostuneeseen ammatillistamiseen joka hämärtää tutkinnonuudistuksen kokonaistavoitteita.

Tämä ilmenee ennen kaikkea pyrkimyksenä kehittää koulutusohjelmia, jotka kokonaan tai lähes kokonaan koostuvat yhden laitoksen tai tiedekunnan opetuksesta ja joissa sivuaineita ei tarkastella itsenäisinä tieteinä, vaan ainoastaan kyseiseen koulutusohjelmaan sovellettuina ja sulautettuina tukikursseina (ei sosiologiaa vaan oikeussosiologiaa jne.). Tällaista suuntaumista esiintyy mm. Oikeustieteellisten opintojen uudistamiskomitean mietinnössä ja Toimittajakoulutuksen toimikunnan esityksissä eikä Psykologien koulutuksen uudistamiskomiteakaan ole siltä täysin välttynyt. Vielä helpommin ajaudutaan liian eriytyneisiin ja kapeisiin koulutusohjelmiin (esim. Jyväskylään aiotut "kuluttajapolitiikan" ja "ympäristöpolitiikan" koulutusohjelmat).

Tällainen suuntautuminen antaa oikeistovoimille mahdollisuuksia tutkintojen eristämiseen toisistaan tiukkarajaisiksi linjoiksi ja siten niiden sisällön typistämiseen ja epätieteellistämiseen. Se on vaarallista myös siksi, että se sitoo opiskelijat yhteen laitokseen tai tiedekuntaan ja helpottaa näin heidän poliittista kontrollointiaan. Tällainen kehitys on torjuttava. Monipuolisten sivuaineopintojen toteuttaminen tieteiden itsenäistä rakennetta kunnioittaen on välttämätön lähtökohta uusia koulutusohjelmia muodostettaessa.

2. Tutkintojen tulee olla tieteellisesti korkeatasoisia

Ammattipätevyyden tulee rakentua vankalle tieteelliselle pohjalle. Sosialististen maiden esimerkki osoittaa, että päteviä, käytännön tehtävät hallitsevia ammattimiehiä voidaan kouluttaa tinkimättä vähääkään tieteiden teoreettisesta perustasta ja sisäisestä logiikasta opetuksessa.

Taistelussa tieteellisesti korkeatasoisten tutkintojen puolesta meidän tulee omaksua seuraavat konkreettiset tavoitteet.

1. Korkeakouluopetus jakautuu oppiaineisiin, jotka normaalisti vastaavat tieteenalojen jaottelua. Korkeakoulujen toiminnallisia perusyksikköjä ovat aineryhmälaitokset, joiden jaottelu noudattaa tieteenalojen jakoa. Aineryhmälaitosten velvollisuutena on paitsi osallistuminen vastuualueeseensa kuuluvien koulutusohjelmien suunnitteluun, myös oman tieteenalansa itsenäisen teoriapohjan ja struktuurin kehittäminen tutkimuksessa ja opetuksessa.

2. Tutkinnon sisältö rakentuu kaikille yhteisten yleisopintojen lisäksi toisaalta kyseisen tehtäväkokonaisuuden edellyttämien tieteiden itsenäistä struktuuria noudattavista opinnoista, toisaalta tämän tehtäväkokonaisuuden ammatillis-käytännöllisiä valmiuksia antavista ja niiden logiikkaa noudattavista opinnoista. Nämä rakennetaan ja sijoitetaan siten, että niiden asema ja merkitys tieteiden yhteiskunnallisina ja ammatillisina sovellutuksina osoitetaan. Tieteelliset ja ammatillis-käytännölliset opinnot voidaan sijoittaa eri opintojaksoihin tai samoihin, projektityyppisiin opintojaksoihin — ratkaisevaa on, että opintojaksot muodostavat eheän kokonaisuuden, joka takaa opiskelijan tieteellisen ja ammatillisen pätevyyden. On torjuttava tie-

teiden mekaaninen modulointi ja jaksottelu. Opiskelua jäsentäviksi, tavoitteellisen työskentelyn perusyksiköiksi tarkoitetut opintojaksot tulee muodostaa kunkin tieteenalan sisäisen rakenteen mukaisesti, siten että kukin opintojakso kattaa riittävän laajan ja suhteellisen itsenäisen aihekokonaisuuden kyseisen tieteen sisältörakenteessa. Kullakin tieteenalalla saavutetun tietämyksen perustasoja ilmaisemaan voidaan käyttää perinteisiä arvosanoja, joiden merkitystä tarkennetaan ja jotka suhteutetaan tieteen sisäiseen rakenteeseen. Samalla opiskelijoille annetaan mahdollisuus suorittaa osia arvosanoista ja lukea ne hyväkseen.

3. Useampia tieteenaloja, useampia työmuotoja ja ammatillis- käytännöllistä sekä teoreettista sisältöainesta yhdistävä opiskelu organisoidaan projekteiksi. Projektit eivät korvaa tai heikennä tieteiden itsenäisen rakenteen mukaan etenevää systemaattista opiskelua, vaan täydentävät sitä. Projektit voivat olla erityyppisten ongelmien jäsentämiseen ja ratkaisemiseen suunnattuja tai esim. työharjoittelua ja siihen liittyvää teoreettista opiskelua sisältäviä. Projekteilla on erityinen merkitys ensinnäkin opetuksen ja tutkimuksen yhdistämisessä, toiseksi teoreettisen ja käytännöllisen opiskelun yhdistämisessä, kolmanneksi eri tieteiden välisen yhteistoiminnan toteuttamisessa ja neljänneksi valinnaisuuden ja erikoistumisen toteuttamisessa.

4. Kaikkiin koulutusohjelmiin tulee alusta saakka sisällyttää tutustuminen ja osallistuminen tutkimusluontoiseen työskentelyyn. Tutkijakoulutusta ja ns. ammattikoulutusta ei jaeta erillisiin koulutusohjelmiin.

5. Kaikilla tieteenaloilla nousee yhä keskeisemmäksi taistelu niiden sisällön saattamiseksi vastaamaan uusimman tutkimuksen ja erityisesti sosialistisissa maissa saavutettujen mittavien tutkimustulosten tasoa. On nostettava vaatimus korkeakouluopetuksen saamisesta seuraamaan inhimillisen tietämyksen kärkeä.

Taistelu tieteellisen opetuksen ja tieteiden itsenäisen kehittämisen puolesta avaa demokraattiselle ja vallankumoukselliselle opiskelijaliikkeelle mahdollisuuksia uusiin liittoutumiin. Perinteellisen porvarillisen tutkimuksen vilpittömät edustajat on monissa tapauksissa mahdollista aktivoida taistelemaan OECD:n ja muiden ylikansallisten organisaatioiden suosimaa, tieteiden asteittaiseen mitätöimiseen tähtäävää linjaa vastaan.

3. Tutkintojen tulee muodostua imperialismin vastaisen ideologisen taistelun kentäksi

Taistelu marxismi-leninismin puolesta tutkinnoissa toteutuu nykyisissä oloissa ennen kaikkea taisteluna imperialismin ideologioita vastaan, tieteen ja totuudenmukaisen maailmankuvan puolesta. Tässä taistelussa meidän on omaksuttava seuraavat konkreettiset lähtökohdat:

1. Tutkinnoissa on määriteltävä kunkin tieteenalan teorian ja yhteiskunnallisen käytön alueella esiintyvät keskeiset filosofiset ja ideologiset rakennelmat, ja nämä on saatettava systemaattisen opiskelun kohteiksi.

2. Kunkin alan ideologisia näkemyksiä on käsiteltävä kiinteässä yhteydessä kyseisen tieteen yhteiskunnallisen käytön keskeisiin konkreettisiin ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen. Taistelu marxismi-leninismin puolesta ja sen avulla porvarillisen ideologian rakennelmia vastaan saa toteutumisen edellytykset, kun ideologiat ja niiden sisältämät käsitteet asetetaan järjestelmällisesti yhteiskunnallisen ja luonnossa ilmenevän todellisuuden testiin, kun niitä vaaditaan antamaan ratkaisuja ihmiskunnan keskeisiin ongelmiin.

Taistelussa opetuksen ideologisesta sisällöstä on luonnollisesti nähtävä eri tieteiden väliset suuret erot. Tekniikan alalla ideologiset seikat nousevat keskeisiksi vasta tarkasteltaessa tieteen yhteiskunnallista käyttöä ja sen kehityksen syitä sekä luonnontieteellisiä perusteita, toisaalta yhteiskuntatieteissä ja filosofiassa koko tieteen rakenne ja käsitteistö heijastaa eri luokkien ideologisia lähtökohtia, tiede ja ideologia sulautuvat toisiinsa. Kuitenkin näissä tieteissä on torjuttava yksipuoliset käsitykset nykyisten korkeakouluopintojen saattamisesta palvelemaan nimenomaisesti vallankumouksellisen, kommunistisen tietoisuuden kehitystä, ajatukset esim. joidenkin yhteiskuntatieteellisten opintojen kehittämisestä marxilais-leniniläisiksi opintopiireiksi. Samoin on torjuttava näkemykset, joiden mukaan joidenkin tieteiden piirissä opetusohjelmia tulisi kehittää asettaen ensisijaiseksi lähtökohdaksi porvarillisen ideologian kritiikki. Tällaiset käsitykset aiheuttavat viimekädessä vain marxilais-leniniläisten voimien eristämisen joukoista. Tämä ei tietenkään vähennä tarvetta kamppailla marxismi-leninismin osuuden lisäämiseksi opetuksessa.

4. Tutkintojen poliittis-kasvatuksellinen sisältö on suunnattava rauhan, yhteiskunnallisen edistyksen ja opiskelijoiden persoonallisuuden kaikinpuolisen kehityksen palvelukseen

SOL:n Taisteluohjelmassa asetetaan tunnus ”Demokraattisen kansalaiskasvatuksen puolesta!” Tämä tunnus edellyttää taistelua opetuksessa esiintyvää avoimesti äärioikeistolaista, imperialismia ihannoivaa, neuvostovastaista ja työtätekevää väestöä vastaan suunnattua demagogiaa, valheita ja vihanlietsontaa vastaan, tällaisen aineksen poistamiseksi juurineen opetuksesta ja korvaamiseksi totuudenmukaisella aineistolla, joka suuntautuu edistämään opiskelijoiden tietoisuutta rauhanliikkeestä, kansojen välisestä ystävyyttä, sekä humanismin ja demokratian ihanteita.

Samalla on yhä ilmeisempää, että korkeakoulujen ja oppilaitosten opetus ei tällä hetkellä kanna vastuuta opiskelijoiden persoonallisuuden kaikinpuolisesta kehityksestä, heidän harrastustensa monipuolisesta ruokkimisesta, heidän sosiaalisten suhteidensa terveestä muovautumisesta, heidän vastuuntuntonsa kehittämisestä ympäröivän yhteiskunnan työtätekevää väestöä kohtaan käytännön toiminnassa, saati heidän moraalisesta ja esteetti-

sestä kehityksestään. Demokraattisen opiskelijaliikkeen tehtävänä on kohdistaa korkeakouluihin ja oppilaitoksiin entistä voimakkaampia vaatimuksia näiden tehtävien täyttämiseksi.

Tässä taistelussa meidän on omaksuttava seuraavia konkreettisia lähtökohtia:

1. Taistelu oikeiston vaikutusta vastaan opetuksen sisällössä on nähtävä kiinteänä osana toisaalta yleistä taistelua oikeistovaaraa vastaan, toisaalta erityisesti tutkinnonuudistustaistelua. Opetuksen sisällössä ilmenevien räikeiden epätotuuksien ja neuvostovastaisten parjausten yms. aineiston jatkuva paljastaminen on tärkeä osa SOL:n ja demokraattisen liikkeen toimintaa. Tätä toimintaa ei voida sivuuttaa tai vähätellä paljastusten näennäisen irrallisuuden ja vähäisen teoreettisen mielenkiinnon vuoksi. Yksittäisiltä näyttävät räikeät neuvostovastaisuudet muodostavat yhden korkeakoulun ja koko valtakunnan mitassa massiivisen todistusaineiston maamme korkeimman opetuksen sidonnaisuudesta taantumusvoimien pyrkimyksiin.

2. Taistelu korkeakoulujen ja oppilaitosten kaikinpuolisen kasvatuksellisen vastuun määrittelemiseksi tulee aloittaa SOL:n toimesta paljastamalla tämänhetkinen lamaannus, laiminlyönnit ja korruptio. Innostavan esimerkin korkeakoulujen ja oppilaitosten kasvatuksellisen vastuun kehittämiseksi tarjoavat sosialististen maiden, erityisesti Neuvostoliiton korkeimman opetuksen instituutiot. SOL:n ja koko demokraattisen opiskelijaliikkeen on määriteltävä päävaatimuksensa tällä alueella ja esitettävä ne konkreettisessa muodossa maamme korkeakouluille ja oppilaitoksille sekä niistä vastaaville hallintoelimille.

5. Yhtenäisen tutkintorakenteen puolesta

Edellä määritellyt periaatteet antavat sisällön tutkinnon uudistuksen tavoitteiksi asetetuille yleisille määreille. Ne määrittelevät myös tavan, jolla uusia koulutusohjelmia rakennettaessa tulee edetä. Ensimmäisenä vaiheena tässä työssä on koulutusohjelman ammatillisen tavoitteen tai kytkennän määrittely. Toinen vaihe on koulutusohjelmaan sisältyvien tieteenalojen määrittely ja koulutusohjelman sisältörakenteen määrittely näiden tieteiden struktuurin sekä vaadittujen ammatillis-käytännöllisten valmiuksien mukaisesti. Kolmas vaihe on kyseisten tieteiden teoriapohjan ja yhteiskunnallisen käytön alalla esiintyvien keskeisten ideologisten rakennelmien määrittely ja niiden systemaattisen käsittelyn sisällyttäminen koulutusohjelman eri vaiheisiin, läheiseen yhteyteen kyseisten tieteiden ja niiden sovellutusten sekä kyseisen ammattialan piirissä ilmenevien keskeisten konkreettisten ongelmien tarkastelun ja ratkomisen kanssa.

Tältä pohjalta hahmottuu uuden yhtenäisen ammatillis-tieteellisen tutkintojärjestelmän yleiskuva.

Huomattakoon, että tutkintojärjestelmän yhtenäisyyden painottaminen ei tarkoita, että kunkin tutkinnon tulisi olla sisällöltään yhdenmukainen jokaiselle opiskelijalle. Kysymys valinnaisuuden ja yhdenmukaisuuden suhteesta tutkintojen sisällössä on

ratkaistavissa ainoastaan konkreettisen, poliittisen analyysin avulla kussakin koulutusohjelmassa ja kullakin opintoalalla. Tässä suhteessa monopolien edustajien pyrkimykset ovat osittain ristiriitaisia. Amerikkalaistyyppinen mielivaltainen pakettivalinnanvapaus,[29] ts. oikeus keräillä suorituspisteitä suuremmitta rajoituksitta eri aineista, avaa pääomapiireille eräitä etuja, tiukka ja kapea pakollinen linjoitus taas toisia. Molempia vastaan joudutaan kamppailemaan. Mitä heikommat ovat edellytykset kyseessä olevien koulutusohjelmien demokraattiseen suunnitteluun, sitä tärkeämpää on turvata valinnanvapaus opiskelijoille. Demokraattinen ratkaisulinja edellyttää verraten laajan, mutta tavoitehakuisen, ei pilkottuihin moduleihin perustuvan valinnaisuuden toteuttamista sekä aineyhdistelmien että opintoprojektien osalta. Samalla on korostettava projektien ja opintojaksojen sisällön jatkuvan demokraattisen suunnittelun ja valvonnan välttämättömyyttä.

FYTT:n mietinnön merkitys

Edellä todettujen periaatteiden valossa on myös arvioitava, Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan, FYTT:n mietintöä. Mietinnön hahmottamassa tutkintomallissa on ennen muuta kolme peruspiirrettä, jotka tekevät esityksestä keskeisen aseen demokraattiselle liikkeelle. Nämä piirteet ovat (1) tutkintojen määritteleminen ammatilliselta, yhteiskunnalliseen työnjakoon nojaavalta pohjalta, (2) tutkintojen tavoitekeston määritteleminen neljäksi vuodeksi, lyhyttutkintojen torjuminen sekä (3) tutkinnon sisällön kolmiosaisuus (yleisopinnot, aineopinnot ja syventävät opinnot), johon liittyy yksiselitteisenä vaatimuksena laaja-alaisten yhteisten perustietojen antaminen sekä teoriaopintojen ja ammattikäytännön samoin kuin opetuksen ja tutkimuksen yhdistäminen kaikissa tutkinnoissa.

FYTT:n perusheikkoutena on sen suhtautuminen t i e t e e s e e n. Mietintö ei kyllin selkeästi aseta tavoitteeksi tieteiden itsenäisen struktuurin säilyttämistä opinnoissa: päinvastoin, sen esittämä epäselvä t u t k i n t o a i n e e n[30] käsite on omiaan palvelemaan tieteiden mitätöimispyrkimyksiä. Tutkintoaineen käsite on syytä hylätä.

---

29. Vrt. Barbara Burn: The American Academic Credit System, OECD, Conference on Future Structures of Post-Secondary Education, Paris 1973.

30. Vrt. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan mietintö, Komiteanmietintö 1972: A 17, s. 157 ja 161—163. Sivulla 162 mietintö toteaa: ”Tutkintoaineet ovat siis joustavasti uudistettavia, useimmiten monitieteisiä ja ongelmakohtaisia. Ne eivät ole ’lopullisia’ oppituoliin sidottuja.” Mietintö jopa samaistaa käsitteet ’tutkintoaine’ ja ’opintosuunta’. Tällaiset ’ultraradikaalit’ ehdotukset ovat mietinnön vaarallisimpia virheitä.

FYTT:n heikko ja osin virheellinen suhtautuminen tieteeseen aiheuttaa sen, että keskeisiä käsitteitä kuten projektit ja opintojaksot voidaan oikeistovoimien toimesta käyttää pyrkimyksiin, jotka suuntautuvat tieteellisen opetuksen täydelliseen romuttamiseen.

Kokonaisuutena ottaen FYTT:n mietintö on heikkouksistaan huolimatta virallisena dokumenttina erittäin merkittävä myönteinen panos demokraattisen tutkinnonuudistuksen hyväksi — sen puolesta ja sen avulla käymme taistelua.

III TILANNE JA TEHTÄVÄT TUTKINNONUUDISTUS-TAISTELUSSA

SDP:n ja Keskustapuolueen suhtautuminen FYTT:n mietintöön

Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin päätoteuttajana SDP:n asema on tutkinnonuudistuskysymyksessä hieman vaikea. Sen on toisaalta säilytettävä demokraattisen liikkeen ja sitä lähenevän sivistyneistön keskuudessa mahdollisimman suuri kannatus, toisaalta paine puoluetta kohtaan suurpääoman toivomusten toteuttamiseksi kasvaa entistä suoraviivaisemmin myös koulutus- ja tiedepolitiikassa. Vanha, hallinnonuudistuskamppailusta tuttu keino on esiintyä julkisuudessa nuorten, usein vilpittömästi edistyksellisten sosialidemokraattien avulla hyvin demokraattisesti ja vasemmistolaisesti ja toimia samalla siten, että oikeistovoimien vaikutuksen kasvulle jää vapaa liikkumatila. Näin juuri pyritään operoimaan myös tutkinnonuudistuskysymyksessä. SDP ei ole ajanut mitenkään voimakkaasti eteenpäin tutkinnonuudistuksen ripeää, kokonaisvaltaista toteuttamista hallitustasolla.

Opiskelijoiden ja edistyksellisten opettajien luja esiintyminen tutkinnonuudistuksen ja FYTT:n puolesta on kohdistanut o p e t u s m i n i s t e r i ö ö n voimakkaan paineen tutkinnonuudistuksen kokonaisohjauksen järjestämiseksi. Sitovaa poliittista kannanmäärittelyä ei opetusministeriö tutkinnonuudistuksen suhteen kuitenkaan ole tehnyt. Muodollisesti sen toimintaa velvoittaa ainoastaan Sorsan hallituksen hallitussopimuksen lisäpöytäkirjan ylimalkainen maininta ”korkeakoulujen tutkintouudistuksen toteuttamista jatketaan”. Tämä muotoilu on kyllin väljä, jotta kaikki opintojen ja tutkintojen muutokset voidaan tulkita ”tutkintouudistukseksi”.

Opetusministeriö on systemaattisesti rajoittunut tarkastelemaan tutkinnonuudistuksen yhteydessä pelkästään filosofisia ja yhteiskuntatieteellisiä tiedekuntia. Vastoin FYTT:n esitystä nämä alat on erotettu kaupallisesta, teknillisestä, maatalous-metsä-

tieteellisestä ja terveydenhuollon alasta, joilla annetaan ymmärtää tutkinnonuudistuksen jo tapahtuneen suorituspistejärjestelmien käyttöönoton yhteydessä.

Opetusministeriö on tukenut taloudellisesti Jyväskylän yliopiston kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa käynnistettyä, FYTT:n esityksiin pohjautuvaa tutkinnonuudistuskokeilua. Uusimpien ratkaisujen mukaan ministeriö tukee lisäksi ainakin Tampereen Yliopiston ja Turun Yliopiston yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien sekä Turun ja Helsingin oikeustieteellisten tiedekuntien kokeiluja vuonna 1974, kuitenkin sangen vaatimattomilla summilla.

Opetusministeriön muistiossa todetaan: "Välittömästi varsinaisen lausuntokierroksen päätyttyä opetusministeriö käynnistää suunnittelutyön, joka tähtää FYTT:n mietinnössä ja siitä annetuissa lausunnoissa esitettyjen periaatteiden ja ehdotusten konkretisoimiseen. Vuoden 1974 loppuun mennessä päästään niin pitkälle, että korkeakoulujen kanssa voidaan sopia uudistussuunnittelun välttämättömistä suuntaviivoista ja antaa yksityiskohtaisempia ohjeita uudistussuunnittelun käynnistämiselle".[31] Mitään kiirettä ei siis aiota pitää!

K e s k u s t a p u o l u e e n piirissä suhtautuminen FYTT:n mietintöön on luonnollisesti alun perin ollut avoimen nyreää. Mietintöhän on voittopuolisesti sosialidemokraattien kirjoittama, eikä Keskustapuolue voi nähdä sillä suurtakaan merkitystä äänestäjäkuntansa kannalta. Toinen opetusministeri Marjatta Väänänen totesi 7. 8. 1973: "Olen joutunut näkemään että tutkintoja uudistettaessa jotkut näyttävät ajattelevan enemmän omia poliittisia tavoitteitaan kuin maan, korkeakoulujen ja opiskelijoiden etua. Uudistamisen ei kuitenkaan tulisi tapahtua ideologisten teesien pohjalta. Tutkintojen uudistuksen valmistelut pyritään nyt saamaan marxilaisten suunnittelijoiden ja tutkijoiden käsiin, jotta uudistukset voitaisiin manipuloida."[32]

Väänäsen toitotus edustaa voimakkainta oikeistovaikutusta Keskustapuolueessa. Toki Kepussa on myös voimia, joiden näkemykset edustavat valtiomonopolistista oppia tutkinnonuudistuksesta ja korkeakoulujen ohjauksen järjestämisestä. Toisaalta esim. Edistyksellisen tiedeliiton piirissä on demokraattisesti suhtautuvia voimia, jotka pyrkivät osallistumaan jopa käytännön tutkinnonuudistustyöhön, mikä taas on tyystin vierasta Keskustapuolueen opiskelijoille.[33]

---

31. Jaakko Blomberg: "Näkökohtia tutkintojen ja opintojen uudistamisesta", muistio, Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosasto 17. 12. 1973.

32. Suomenmaa 7. 8. 1973.

33. Ks. Edistyksellisen tiedeliiton lausunto 25. 5. 1973, Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosasto: Lausunnot FYTT:n mietinnöstä, Helsinki 1973, s. 400 alkaen.

Demokraattisten voimien tähänastinen toiminta tutkinnonuudistuksen toteuttamiseksi

Soihtu 5/72 arviossa tutkinnonuudistuksen toteuttamisprosessista todettiin: "FYTT:n esittämillä periaatteilla on suuri poliittinen merkitys, jos niitä tulkitaan kirjaimellisesti ja jos niiden poliittiset yhteydet osoitetaan. Juuri näiden poliittisten johtopäätösten vetäminen, FYTT:n esitysten asettaminen historiallisiin yhteyksiinsä Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin kehityksessä ja luokkataistelun etenemisessä, on demokraattisen opiskelijaliikkeen ja SOL:n tehtävä."[34]

SOL:n 9. liittokokouksessa toukokuussa -73 hyväksytyssä Taisteluohjelmassa Suomen opiskelijoille todetaan: "Demokraattinen tutkinnonuudistus merkitsee konaisvaltaisen, yhtenäiseen periaatepohjaan ja etenemissuunnitelmaan nojaavan aloitteen ottamista demokraattisille voimille korkeakoulu- ja opisto-opetuksen uudistamisessa. Se merkitsee valtiomonopolistisen säästämis- ja hiostamistendenssin mukaisten pyrkimysten torjumista positiivisella vaihtoehdolla, offensiivilla, joka etenee opetuksen kaikilla tasoilla ja sektoreilla."[35]

SOL:n viitoittama demokraattisen liikkeen strategia, tutkinnonuudistuksen vyöryttäminen on edennyt neljällä tasolla: (1) laitosten tutkintovaatimuksista, (2) korkeakoulu- ja tiedekuntakohtaisista uudistussuunnitelmista, (3) opintoalakohtaisista ohjelmista ja (4) valtakunnallisesta yleisstrategiasta käytävänä kamppailuna.

SOL:n aktiivisuuden ansiosta on demokraattisen tutkinnonuudistuksen peruslinjat ja sen puolesta käytävä taistelustrategia vakiinnutettu koko demokraattisen opiskelijaliikkeen linjaksi. SOL:n edustajien ehdotuksesta sekä demokraattisten ainejärjestöjen painostuksesta on Suomen ylioppilaskuntien liitto hyväksynyt yksimielisesti perusteelliset demokraattiset kannanotot tutkinnonuudistuksen lähtökohdista ja toteuttamisesta.[36]

Taisteluohjelman linja on käytännössä osoittanut voimansa. Toiminta-alttius ja paneutuminen demokraattisen tutkinnonuudistuksen käytännöllisiin ja periaatteellisiin ongelmiin on levinnyt voimakkaasti opiskelijoiden keskuudessa. Useissa korkeakouluissa ja useilla opintoaloilla on kehittynyt voimakasta aloitteellisuutta. Vaikeissa olosuhteissa edettäessä ei kuitenkaan ole vältytty puutteellisuuksilta ja virheiltä.

---

34. Engeström — Miettinen — Solantaus: em. artikkeli, s. 89.

35. Sosialistisen Opiskelijaliiton Taisteluohjelma Suomen opiskelijoille, Helsinki 1973, s. 138.

36. Suomen ylioppilaskuntien liiton kannanotto korkeakoulututkintojen uudistamisesta, Kevätliittokokous 29—30. 3. 1973, Lausunto FYTT:n mietinnöstä 4. 6. 1973 sekä SYL:n kirjelmä opetusministeriölle korkeakoulututkintojen kokonaisuudistuksen toteuttamisesta 28. 9. 1973.

Vuoden 1973 kamppailun kokemusten erittely osoittaa, että demokraattisten voimien tutkinnonuudistustyössä on esiintynyt seuraavia pääheikkouksia:[37]

1. Tutkinnonuudistuksen periaatteiden ja toteutuksen selkeä marxilais-leniniläinen analyysi on puuttunut, minkä vuoksi tutkinnonuudistusta ei ole ymmärretty riittävän selvästi poliittisissa yhteyksissään.
2. Voimakas ja keskitetty johtotyö ja ohjaus on puuttunut demokraattisen liikkeen tutkinnonuudistustoiminnassa, mikä on aiheuttanut virheitä ja heikkoa etenemistä eräillä aloilla ja eräissä korkeakouluissa.
3. Tutkinnonuudistuksen kauaskantoisten kokonaisratkaisujen suunnittelua ja selvittelyä ei ole kyetty riittävästi kytkemään opiskelijoiden jokapäiväistä työtä koskeviin ongelmiin ja parannuksiin, tutkintovaatimuskamppailuun, resurssikamppailuun jne. Tämä on merkinnyt tutkinnonuudistuksen jäämistä vielä verraten vieraaksi suurille opiskelijajoukoille, mikä on luonnollisesti vaikeuttanut joukkopaineen kehittämistä tutkinnonuudistusvaatimusten taakse.
4. Paljolti näistä syistä on tutkinnonuudistuksen puitteissa kyetty aivan riittämättömästi harjoittamaan yhteistoimintaa eri alojen sivistyneistön ja työntekijöiden organisaatioiden kanssa, so. osoittamaan korkeakoulujen sisällöllisen uudistamisen mahdollisuuksia ja merkitystä korkeakoulujen ulkopuolisille edistyksen voimille.

Näihin liittyen on ilmennyt kolmenlaisia virhekäsityksiä itse tutkinnonuudistuksen sisällöstä ja luonteesta:

1. On ilmennyt epähistoriallista, yleisen myönteistä suhtautumista FYTT:n esittämiin käsitteisiin, jopa tiettyä abstraktia tutkinnonuudistusfraseologiaa. On käsitetty FYTT sellaisenaan demokraattisen tutkinnonuudistuksen yksinomaiseksi lähtökohdaksi ja painotettu riittämättömästi sosialististen maiden saavutusten opiskelua ja tunnetuksi tekemistä.
2. On esiintynyt yksipuolista tutkinnonuudistuksen suunnittelumenetelmällisen puolen korostamista, sisällöllisten peruskysymysten sivuuttamista, joka on vierottanut järjestöjen poliittisia kaadereita ja opiskelijajoukkoja koko tutkinnonuudistusprosessista, eristänyt sen harvojen asiantuntijoiden toiminnaksi.[38]
3. On myös ilmestynyt jonkin verran eriytymätöntä vastustusta tutkinnonuudistusta ja erityisesti FYTT:iä kohtaan, eräänlaista suunnitteluvihamielisyyttä ja "teknokratian" kammoksuntaa, jota aiemmin mainitut puutteet epäilemättä ovat ylläpitäneet.[39]

Tehtävät tutkinnonuudistustaistelussa

Edellä suoritettujen arvioiden perusteella voidaan SOL:lle ja demokraattiselle opiskelijaliikkeelle asettaa joukko tehtäviä, jotka

---

37. Näiden heikkouksien määrittelyssä on ollut apuna Jyväskylän Opiskelevien Sosialistien laatima arvio Jyväskylän yliopiston tutkinnonuudistuskokeilusta, 1. 10. 1973.

38. Tähän virheeseen on osittain sorruttu mm. Jyväskylässä, ks. Eronen — Konttinen — Nuutinen — Panhelainen: Tutkinnonuudistuskokeilun valmistelu Jyväskylän yliopiston kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa, KTL:n julkaisusarja 190/1973, Jyväskylä 1973.

39. Esimerkki tällaisesta suhtautumisesta on Tapio Nummenmaan kirjoitelma "Kuin piru raamattua", Sosiologia 2/1973.

antavat suunnan ja sisällön taistelulle demokraattisen tutkinnonuudistuksen puolesta lähikuukausina.

1. Tutkinnonuudistuksen alalla esiintyvien ideologis-poliittisten virhekäsitysten ja tutkinnonuudistuksen poliittisten yhteyksien puutteellisen ymmärtämisen voittaminen edellyttää SOL:lta voimakasta marxilais-leniniläistä agitaatio- ja propagandatyötä, eri aloilla, eri korkeakouluissa ja eri laitoksilla syntyvien uudistus- ja kokeiluhankkeiden perusteellista arviointia tieteellisen sosialismin asein.

2. Koko opiskelijaliikkeen tutkinnonuudistustoiminnan valtakunnallisen ohjauksen tehokas järjestäminen SYL:n toimesta, yhteistoiminnassa opintoala- ja opintosuuntaliittojen ja ainejärjestöjen valtakunnallisen sihteeristön kanssa on välttämätön ja kiireellinen tehtävä.

3. SOL:n omaa johtotyötä on vastaavasti tiivistettävä sekä valtakunnallisesti että opintoaloittain, piireittäin ja jäsenjärjestöittäin tutkinnonuudistustyössä.

4. On suuntauduttava aktiivisesti opintoaloittaiseen yhteistyöhön kunkin alan sivistyneistön edistyksellisten organisaatioiden ja työntekijöiden kanssa demokraattisen ammattikäytännön konkreettisen selvittelyn käynnistämiseksi.

5. On jatkettava tutkinnonuudistustaistelun vyöryttämistä eteenpäin rinnan kaikilla tasoilla ja aloilla, oikeistovaaran torjumiseksi ja aloitteen säilyttämiseksi demokraattisilla voimilla. Jokaiseen hankkeeseen on reagoitava aloitteellisesti. Erityistä huomiota on kiinnitettävä suurpääomapiirien kannalta keskeisiin teknillisen, kaupallisen ja maatalous-metsätieteellisen koulutuksen aloihin, joilla demokraattinen tutkinnonuudistustyö on vielä toistaiseksi ollut verraten heikkoa.

6. Nykytilanteessa vuotuisen tutkintovaatimuskamppailun entistä yhtenäisempi ja tiiviimpi valtakunnallinen suunnittelu ja johtaminen opintoalajärjestöissä sekä toisaalta SOL:n jäsenjärjestöjen entistä intensiivisempi toiminta laitoskohtaisten tutkintovaatimuskamppailujen ohjaamisessa on välttämättömyys. Tässä toiminnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota mahdollisimman kokonaisvaltaisten välittömien vaihtoehtoesitysten laatimiseen laitoksilla ja opintoaloittain sekä näiden vaihtoehtoesitysten kytkemiseen demokraattisen tutkinnonuudistuksen kokonaislinjan mukaisiin ratkaisuihin ja perspektiiveihin. Näin kehitetään tutkinnonuudistustaistelun joukkoluonteisuutta ja joukkopohjaa. Erityisen tärkeää on yhdistää tutkintovaatimusten uudistamiskamppailuun opetuksen räikeimpiä neuvostovastaisuuksia yms. koskeva jatkuva paljastustoiminta ja vatimusliike.

7. Tutkinnonuudistuksen pioneereina toimivat tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa tiedekunta- ja korkeakoulukohtaiset kokeiluprojektit. SOL:n jäsenjärjestön JOS:n tovereilla on ollut voimakas panos maan ensimmäisessä kokeilussa Jyväskylän yliopistossa.

Kaikissa korkeakouluissa ja tiedekunnissa on syytä selvittää mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen tutkinnonuudistuskokeiluun siirtymiseksi. On ryhdyttävä erityisen tehokkaasti seuraamaan ja ohjaamaan kokeilupisteissä toimivien opiskelijoiden toimintaa tutkinnonuudistuksen toteuttamisessa sekä huolehtimaan näissä pisteissä saatujen kokemusten välittymisestä kaikkialle opiskelijaliikkeen piiriin.

8. Opintoalakohtaisen tutkinnonuudistustyön kehittämisen edellytys on opintosuunta- ja opintoalaliittojen voimistaminen. Näiden tehtävänä on:

a. Kyseisen opintoalan keskeisten tehtäväryhmien ja koulutusohjelmien määritteleminen.

b. Kyseisen opintoalan kannalta keskeisten tieteiden teoriapohjan, yhteiskunnallisten sovellutusten ja ideologisten suuntausten jäsentäminen.

c. Kyseisen opintoalan demokraattisen ammattikäytännön hahmottaminen.

d. Kyseisellä opintoalalla sosialistisissa maissa toteutettujen koulutusohjelmien opiskelu, soveltaminen ja levittäminen opiskelijoiden ja korkeakouluväen tietoisuuteen.

e. Reagoiminen aktiivisesti kyseisellä alalla valtion hallinnon, pääomapiirien, oikeiston ja korkeakoulujen toimesta laadittuihin suunnitelmiin sekä kokonaisvaltaisten demokraattisten tutkinnonuudistusesitysten laatiminen.[40]

9. SOL:n agitaatio- ja propagandatoiminnassa sekä koko opiskelijaliikkeessä on kiinnitettävä lisääntyvää huomiota tutkinnonuudistuksen ja sen toteuttamisen kokonaislinjojen käsittelyyn valtionhallinnossa. Erityisesti on paljastettava hallituksen talouspolitiikan, EEC-sopimuksen ja oikeistovoimien yleisen aktivoitumisen vaikutukset tällä tasolla. Suomen ylioppilaskuntien liittoa on vaadittava tehokkaasti painostamaan hallitusta ja opetusministeriötä tutkinnonuudistuksen toteuttamiseen liiton hyväksymien kannanottojen mukaisella tavalla. Erityisesti on painotettava korkeakoulututkintojen uudistussuunnittelun liittämistä läheisesti koko ammatillisen koulutuksen sektorijaon suunnitteluun ja toteutukseen vuoden 1971 koulutuskomitean esitysten pohjalta.[41]

---

40. Toistaiseksi on FYTT:n jälkeen ilmestynyt kolme korkeakoulutason opintoala- tai opintokohtaista tutkinnonuudistusta koskevaa mietintöä: Oikeustieteellisten opintojen uudistamiskomitean mietintö (1973: 30), Psykologien koulutuksen uudistamiskomitean mietintö (1973: 136) sekä vastikään valmistunut Toimittajakoulutuksen toimikunnan mietintö. Valmisteilla ovat lisäksi esitykset varhaiskasvattajien koulutuksesta, opettajankoulutuksesta ja eläinlääketieteellisestä koulutuksesta.

41. Vuoden 1971 koulutuskomitean mietintö, Komiteanmietintö 1973: 52, Helsinki 1973.

Raportteja, kommentteja

”Energiakriisi”

”Energiakriisillä” on objektiivinen taustansa. Mutta se ei löydy maapallon energiakäytön pitkän tähtäyksen näkymistä, kuten ”nollakasvu” teoreetikot (ks. Soihtu 1/73) kilvan yrittävät väittää. ”Nollakasvu” teoria paljastuu tässä kriisissä entistä selvemmin, ei sen selittäjäksi ja ratkaisijaksi, vaan monopolien kiittelemäksi kriisin todellisten syiden savuverhoksi. Kriisin välittömämmin energiaan liittyvät aspektit ovat kolmaalla:

— kapitalististen maiden anarkkisen energiapolitiikan, ”halvan” riistoöljyn yksipuolisen, ympäristöstä piittaamattoman tuhlauskäytön umpikuja;
— imperialismin neokolonialistisen raaka-aineriiston kriisi maailman voimasuhteen muuttuessa nopeasti sosialistisen maailmanjärjestelmän ja kansallisen vapautusliikkeen eduksi;
— kansainvälisten öljytrustien jättikaappaus.

Kriisin muut — eivätkä vähiten tärkeät — ainekset liittyvät syys-lokakuussa 73 käynnistyneeseen nopeaan, koko kapitalismin kattavaan laskukauteen, jonka avaamia näkymiä Helsingin Sanomatkin (22. 1.) kommentoi otsikolla ”Synkkää ja sekavaa”. ”Energiakriisiä” on pääasiassa käytetty propagandavälineenä tämän todellisen kriisin peittelyssä ja hyökkäyksen valmistelussa työtätekevien elinehtoja vastaan. Erityisen selvää tämä on Suomessa, jossa kysymys on ennen muuta sos.dem.-keskustahallituksen EEC-politiikan edellyttämästä pyrkimyksestä reaalิansioiden laskemiseen. — Toimitus.

Kapitalistisen maailmantalouden perusteita jäytävät krooniset kriisit näyttävät muodostuvan kapitalismin yleisen kriisin uusimman vaiheen oleellisiksi ilmiöiksi. Vuosikymmenen vaihteessa puhjennut valuuttakriisi (ks. Ilpo Koskikallio: Valuuttakriisi, Soihtu 2/73) on nyt saanut seuralaisekseen energiakriisin. Sen juuret ovat samoin mitä selvimmin kapitalistisen tuotantotavan kyvyttömyydessä vastata tuotantovoimien kehitykseen sekä kapitalismin kehityksen edellytyksenä olleen maailman luokkavoimien suhteen ratkaisevassa järkkymisessä. Energiakriisissä kietoutuu yhteen sekä objektiivisia, maapallon energiavaroihin, maailmantalouteen ja -politiikkaan liittyviä tekijöitä sekä — eikä kaikkein vähiten — monopolien voitonhimoista sumutusta. (Ks. Victor Perlo: Totta ja valhetta energiakriisistä, rauhan ja sosialismin ongelmia -liite, Kommunisti 12/73). Sen vuoksi monopolien ja kapitalististen maiden hallitusten käyttämä ”energiakriisi”-käsite on syytä varustaa vahvoilla lainausmerkeillä.

Kapitalististen maiden ongelma

Onko energia loppumassa maapallolta? Ei. Sen sijaan kapitalististen maiden energiap o l i t i i k k a on ajautumassa umpikujaan.

Jonkinlaisen pikakuvan maapallon potentiaalisista energiavaroista saa seuraavista luvuista. Jos kaikkien fossiilisten energiavarojen (hiilen, öljyn, maakaasun, turpeen) sisältämää kokonaisenergiamäärää merkitään luvulla 1, niin eri atomivoimalatyyppien vastaavat potentiaaliset energiamäärät ovat seuraavat: ns. ensimmäisen polven atomivoimalat (nykyisin toiminnassa olevat voimalat) 500; ns. toisen polven atomivoimalat (hyötyreaktorit, toimintavalmiina n. v. 1985) n. 30 000; ns. kolmannen polven atomivoimalat (fuusioenergia, toimintavalmis n. v. 2 000) n. 1 400 000.

Kriisin ydin on imperialististen maiden kolonialismissa ja neokolonialismissa. Kapitalististen maiden energiapolitiikka, ja tärkeä osa niiden kasvua viime vuosikymmeninä, on levännyt öljyntuottajamaiden,

ennen muuta arabimaiden riistolla: öljyn maailmanmarkkinahintojen pitämisellä polkutasolla muutaman öljymonopolin, imperialistien tukemien tyrannihallitusten ja tarvittaessa USA:n merijalkaväen toimesta.

Öljyn tuottajahintojen alhaisuus on mahdollistanut kapitalistisissa maissa sen tuhlailevan käytön, jota mm. automonopolit lietsovat — viime aikoina kasvavien ympäristövahinkojen kustannuksella. On ennenaikaisesti lopetettu vanhojen energialähteiden hyväksikäyttö "kannattamattomana": esimerkiksi kivihiilen absoluuttinen tuotanto on laskenut Länsi-Saksassa 60-luvulla kaivosyhtiöiden hävittyä kilpailun öljy-yhtiöille. Samoin on laiminlyöty uusien energiamuotojen kehittäminen tai haitallinen kilpailu on jarruttanut sitä. Esimerkiksi kapitalististen maiden keskinäinen kilpailu ydinvoimaloiden kehittämisessä on johtanut siihen, että useiden maiden monopoleilla on meneillään omat voimalaprojektinsa, jotka kaikki sitovat valtavia pääomamääriä. Nämä ovat kouriintuntuvia osoituksia kapitalismin kykenemättömyydestä kansantalouden pitkäjänteiseen suunnitteluun — kansan etujen mukaisesta suunnittelusta puhumattakaan.

Imperialismin maiden miltei täydellinen riippuvuus öljystä, joka useimmiten on suurimmaksi osaksi tuotava ulkomailta, lisää huomattavasti niiden talouden suhdanneherkkyyttä. Pienikin öljyntuotannon supistaminen tai kuljetusten viivästyminen yhdistyneenä esimerkiksi tavallista ankarampaan talveen aiheuttaa heti jonkinasteisen energiapulan, joka säteilee herkästi koko tuotantoon. Tämän perusasetelman voi odottaa kärjistyvän seuraavana 10—20 vuotena, jolloin fossiiliset polttoaineet ovat vielä pääenergialähteenä.

Sosialistiset maat: ei energiakriisiä

"Energiakriisin" poliittis-taloudellista luonnetta korostaa se, että sosialistisissa maissa ei tällaista kriisiä ole. Öljykriisin puhkeamisen jälkeen porvarillinen lehdistö on tehnyt hartiavoimin työtä osoittaakseen energiakriisin "yleismaailmallisuuden", kuitenkaan onnistumatta. Sosialististen maiden energiatalous perustuu pitkäjänteiseen suunnitteluun ja energian järkevään säästämiseen. Eräs osoitus tästä on Neuvostoliiton, ydinenergian rauhanomaisen käytön pioneerimaan suuntautuminen kuusikymmenluvun alusta lähtien pääasiassa toisen ja kolmannen polven atomivoimaloiden kehittelyyn, minkä kapitalististen maiden energiamonopolien lyhyentähtäimen voitontavoittelu tekisi erittäin vaikeaksi. Neuvostonäkemyksen mukaan ensimmäisen polven ydinenergia muodostaa ainoastaan ylimenovaiheen, rajoitetun raaka-aineen saannin ja eräiden muiden haittojen vuoksi. Siirryttäessä vuosituhannen vaihteessa toisen polven ydinenergiaan, sosialistisen leirin energiaylivoima on entistä ilmeisempi.

Tällä hetkellä Neuvostoliiton tunnetut öljyvarat (80 bilj. barrelia; barreli on n. 159 l.) ovat lähes kaksi kertaa suuremmat kuin USA:n ja Kanadan yhteenlasketut varat (45,7 bilj. barrelia) (Newsweek 10. 12. 73). Sitä paitsi USA:n öljyvarojen on ennakoitu ehtyvän noin kymmenessä vuodessa samaan aikaan kun Neuvostoliitossa tehdään jatkuvasti uusia löytöjä. EEC-maat ja etenkin Japani ovat käytännöllisesti katsoen kokonaan tuontiöljystä riippuvaisia. Vuoteen 1985 mennessä USA:n on arvioitu joutuvan korottamaan tuontinsa 65 %:iin.

Vaikka myös useimpien SEV-maiden energiatalous on hyvin riippuvainen tuontienergiasta, on tilanne tältäkin osin kapitalistisista maista poikkeava. Öljyn tuonti niihin perustuu SEV-maiden pitkäjänteiseen ja koordinoituun energiapolitiikkaan ja tapahtuu suurimmaksi osaksi Neuvostoliitosta. Eräänä "pääargumenttina" SEV-maiden "energiapulasta" on porvarillisessa lehdistössä käytetty Neuvostoliiton raakaöljyn tuontia arabimaista. Tämän tuonnin pääsyy on kuitenkin siinä, että arabimaat ovat halunneet maksaa Neuvostoliiton avulla suoritetut laajat teollisuusprojektit ja myönnetyt lainat öljyllä. Tällaiseen bilateraaliseen ja molempien osapuolien edulle perustuvaan kaupankäyntiin ei sitä paitsi liity im-

perialistiselle öljykaupalle luonteenomaista alistussuhdetta, mikä onkin eräs perusta arabien halukkuudelle taata sosialistisiin maihin normaali öljynvienti.

Voimasuhteen muutos ja kansallisen vapautusliikkeen eteneminen

Öljykriisin kärjistymisen välittömämmät poliittiset syyt liittyvät läheisesti sosialismin ja kapitalismin välisen voimasuhteen muutokseen ja sen vaikutuksiin kansallisen vapautusliikkeen etenemiseen. Vuonna 1960 perustettiin OPEC (Organisation of Petrol Exporting Countries), öljynviejämaiden järjestö. Sen jäseninä ovat tällä hetkellä Abu Dhabi, Algeria, Indonesia, Irak, Iran, Kuwait, Libya, Nigeria, Qatar, Saudi-Arabia ja Venezuela. Se on nähtävä puolustusjärjestönä "seitsemän sisaruksen" (Standard Oil = Esso, Texaco, Mobiloil, Gulf Oil, British Petroleum, Royal Dutch, Shell sekä Compagnie Francaise de Petrol), kapitalististen maiden öljymarkkinoilla mellastavien trustien mielivaltaa ja riistopolitiikkaa vastaan. OPEC:n osuus maailman öljynviennistä on n. 85 %.

OPEC kykeni kuusikymmenluvulla estämään öljyn tuottajahintojen laskemisen, mutta ennen vuotta -70 sillä ei vielä ollut riittävästi voimaa ja yhtenäisyyttä niiden korottamiseen. Vuonna -72 tilanne oli kuitenkin vielä se, että tuottajahinnat muodostivat vain n. 15 % lopullisista kuluttajahinnoista. Erotuksen kahmivat taskuunsa pääasiassa juuri "seitsemän sisarusta". Lähi-idän lokakuun sodan jälkeen imperialismilla on kuitenkin ollut vastassaan entistä yhtenäisempi öljyntuottajien rintama, joka viime vuoden vaihteessa kaksinkertaisti tuottajahinnan.

Pitkällä tähtäimellä on kuitenkin tärkeämpää, että tuottajamaat ovat ottaneet huomattavia askeleita kohti öljynsä valvonnan haltuunottoa. Näitä ovat Irakin, Libyan ja Algerian toimeenpanemat suoranainen tärkeimpien öljyntuotantolaitosten kansallistaminen sekä Perun ja eräiden muiden maiden samantapaiset toimet, Venezuelan kymmenvuotiskansallistamisohjelma sekä useimpien OPEC-maiden suunnittelema öljyntuotantoyhtiöiden osake-enemmistön kansallistaminen. Merkittävänä oireena tapahtuvasta prosessista on myös taantumuksellisen Iranin maaliskuussa -73 suorittama 100 %:nen kansallistaminen.

Huolimatta tietyistä ristiriitaisista tendensseistä öljyntuottajamaiden demokraattisessa kehityksessä (ks. Jacob Goldberg: Arabimaiden sisäisistä kehitystendensseistä, Soihtu 4/73.) tai eräiden maiden sisäpolitiikan suoranaisesta taantumuksellisuudesta, on tilanne kehittymässä nopeasti sellaiseksi, jossa öljyä tuovien maiden on neuvoteltava hinnoista tuottajamaita heikommista asemista, ja jossa öljyn jakelu- ja jalostuskartelli samanaikaisesti murtuu.

Tämä on kova isku imperialismin maailmanasemia vastaan. Öljysijoitukset ovat olleet USA:n, Englannin ja Hollannin imperialistien suurin ulkomaisista investoinneista saatujen voittojen lähde. USA:n ulkomaisista voitoista öljy on muodostanut 47 %.

Tämän kehityksen oleellisena edellytyksenä on ollut Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden apu ja yhteistyö öljyntuottajamaiden talouteen yleensä ja erityisesti kansallisen öljyntuotantokaaderiston kouluttamisessa. Ratkaisevaa on myös se, että USA ei Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden voiman takia kykene enää turvautumaan samanlaiseen tykkivenediplomatiaan kuin esimerkiksi vielä vuonna -58. Tällöin USA:n merijalkaväki suoritti maihinnousun Libanoniin "rauhoittaakseen" Irakin anti-imperialistisen vallankumouksen Lähi-idässä synnyttämää "levottomuutta".

Imperialististen maiden väliset ristiriidat

Kapitalismin yleisen kriisin nykyvaiheelle tyypillisellä tavalla öljykriisi on myös kärjistänyt imperialististen maiden välisiä ristiriitoja. Tämä on tullut jo selvästi näkyviin suhtautumisessa Israeliin. Jakava kysymys on: onko jatkettava Israelin aggression täysimittaista tukemista tai painostettava se kompro-

missiin, jotta vältettäisiin arabien ”öljyaseen” vaikutukset imperialistimaissa. EEC-maat ovat esittäneet USA:n (joka siis on lyhyellä tähtäimellä vähemmän riippuvainen arabiöljystä) Lähi-idän politiikan näkyvää arvostelua. Erityisesti Japani suoritti pikaisen kurssinmuutoksen Israelin-politiikassaan päästäkseen pois arabiöljyn boikottilistalta.

Samoin USA:n pyrkimykset eräänlaisen anti-OPEC:n muodostamiseksi ovat tänään kauempana päämääräänsä kuin koskaan. Vaikka öljyn kansallistaminen on EEC:n ja Japanin kannalta poliittisesti kiusallista, se lisää kuitenkin näiden imperialistiryhmien mahdollisuuksia vapautua ”seitsemän sisaruksen” (= USA:n) ylivallasta öljymarkkinoilla. Japani ja EEC-maat ovat pyrkineet turvaamaan öljyntuontinsa jatkuvuutta lupaamalla öljyntuottajamaille, että ne saavat sijoittaa omia pääomiaan Japanin ja EEC-maiden öljynjalostamoihin sekä markkinointiorganisaatioihin. Jonkin aikaa sen jälkeen, kun USA:n ulkoministeri Kissinger oli todennut kahdenkeskisten sopimusten merkitsevän kapitalististen maiden ”itsemurhaa”, solmittiin tammikuussa -74 Ranskan ja Saudi-Arabian sopimus, joka takaa Ranskalle 40 milj. tonnin vuotuisen öljyntuonnin kahdeksikymmeneksi vuodeksi.

”Energiakriisi” ja monopolien jättiläiskaappaus

Öljykriisin välittömään puhkeamiseen ei riittänyt pelkästään arabimaiden puolustuksellinen öljyboikotti — öljymonopolit puhkaisivat ”kriisin”. Ne näkivät arabien toimenpiteessä otollisen tilaisuuden korottaa kuluttajahintoja vetoamalla tuottajahintojen korotukseen ja öljyn ”vähyyteen”, siis sysäämällä syy arabien niskoille. Siitä mitä viime kuukausina on tapahtunut antavat jonkinlaisen viitteen seuraavat luvut: Yksistään vuoden -73 kolmannella neljänneksellä, jolloin ”kriisi” ei ollut vielä puhjennut, eivätkä voitotkaan vielä olleet suurimmillaan, kasvoivat 20 suurimman öljy-yhtiön voitot keskimäärin 51 % — eniten juuri ”seitsemällä sisaruksella”: Esso 80 %, Gulf 91 %, Shell 274 %.

Päivittäin kasautuu yhä enemmän todisteita siitä, että ”öljynpuute” on itse asiassa öljymonopolien ”ansiota”. Monopolihintojen nousua odotellessa öljynkuljetuksia hidastetaan tarkoituksellisesti ja täysien öljysäiliöiden hanat pidetään suljettuina. Ennennäkemättömän propagandahyökkäyksen (vapaa-ajan autoilun rajoittaminen, mainosvalojen sammuttaminen, lämmityksen alentaminen jne.) avulla öljyn kuluttajahintoja on esimerkiksi Länsi-Saksassa nostettu 100—300 %. Huomiota herättää ”nollakasvu”-ideologian (ks. Soihtu 1/73) kysynnän räjähdysmäinen kasvu monopolien taholla, mikä osoittaa havainnollisesti sen luokkaluonteen.

Kuitenkaan tuottajamaille maksettavan hinnan kaksinkertaistamisen ei tarvitsisi lisätä työtätekevien öljytuotteiden käyttäjien taakkaa kuluttajamaissa. Lisäys voitaisiin helposti kattaa öljymonopolien jalostuksesta ja jakelusta nyhtämillä supervoitoilla, jotka ylittävät itse tuotannosta saadut. Juuri ”seitsemän sisaruksen” kartellin monopoliaseman murtaminen on ainoa tie turvata toisaalta tuottajamaiden hallituksille ja yhä enemmän myös työtätekeville kuuluva kohtuullinen öljytulo ja toisaalta kuluttajamaiden työtätekevien elinehtojen kohentaminen. Öljykriisi yhdistää kansallisen vapautusliikkeen ja kapitalististen maiden demokraattisen liikkeen yhteisrintamaan kansainvälisiä monopoleja vastaan.

”Energiakriisi” ja Suomi

Suomessa nostettu häly ”energiakriisistä” tuntuu vieläkin keinotekoisemmalta. Suomen rauhanomaisen rinnakkainolon politiikka heijastuu myös maamme suotuisassa energiapoliittisessa asemassa. Noin kaksi kolmasosaa maamme öljystä tuodaan Neuvostoliitosta, ja tuonti perustuu pitkäaikaisiin toimitussopimuksiin. Lisäksi maakaasutoimitukset maahamme ovat juuri alkaneet. YYA-sopimukseen perustuvassa TTT (taloudellisen ja tieteellis-

tekninen yhtistyö) -sopimuksessa on selvästi ilmaistu Neuvostoliiton halukkuus maiden välisen energiapoliittisen yhteistyön laajentamiseksi. Mahdollisina yhteistyömuotoina sopimuksessa mainitaan öljyn ja maakaasuntuonnin edelleen kehittäminen, yhteistyö polttoturpeen hyväksikäytön kehittämisessä, sähköenergian tuonti Neuvostoliitosta sekä laajeneva yhteistyö atomivoimaloiden rakentamisessa.

Oleellista on, että — samoin kuin koko maittemme välinen kauppavaihto — myös energiakauppa perustuu tuonnin ja viennin tasapainoon, joten öljyn hintojen kohoaminen ei vaikuta kielteisesti maamme kauppataseeseen. Siten energiantuonnin painopisteen siirtäminen öljymonopolien kontrollista yhä enemmän Neuvostoliittoon on entistä selvemmin kansallisten etujemme mukaista. Johdonmukaisesti tämän suhteen Suomen suurpääomapiirit ovat jarruttaneet energiayhteistyön kehittämistä. Esimerkkinä maakaasun vuosikausien jarrutus ja nyt, toimitusten alettua, "tyytyminen" 500 milj. kuutioon vuonna -74, mikä on neljäsosa Neuvostoliiton tarjouksesta. Toisena esimerkkinä atomivoimalat. Neuvostoliittolaisilla atomivoimaloilla on muun muassa eräs ratkaiseva pitkän tähtäyksen etu. Länsimaiden uraanitoimitusten jatkuvuudesta ei näillä näkymillä ole varmoja takeita. Varsinkin Ruotsin kyky toimittaa polttoaineeksi tarvittavaa rikastettua uraania on tulevaisuudessa kyseenalainen, koska maalla itsellään ei ole omaa rikastamoa. Sen sijaan Neuvostoliiton atomivoimalasopimuksiin liittyy myös uraanin toimittaminen.

Maamme monopolipiirien energiapolitiikan määräävänä piirteenä on entistä avoimempi vastahakoisuus sitoutua Suomen riippumattomuutta ja demokraattista kehitystä edistävään pitkäjänteiseen neuvostoyhteistyöhön. Kapitalististen maiden "energiakriisi" on myös Suomen oikeistovoimien energiapolitiikan kriisi.

Tätä taustaa vasten on päivänselvää, että Suomessa nostetulla "energiakriisi"-hälyllä ja sos.dem.-keskustahallituksen 17. 12. -73 tekemällä ns. kriisilakiin perustuvalla "säästöpäätöksellä" on etupäässä muu tarkoitus kuin vilpitön pyrkimys maamme energiatilanteen kehittämiseen:

(1) "Kriisin" hyväksikäyttäminen öljy-yhtiöiden voittojen kasvattamiseksi työtätekevien kustannuksella. Tästä osoituksena seuraava esimerkki: Vetoamalla arabimaiden viime lokakuussa suorittamaan tuottajahintojen 17 %:n korotukseen (siis ennen vuodenvaihteen kaksinkertaistamista) hintaviranomaiset korottivat 24. 11. -73 mm. asumiskustannuksiin voimakkaasti vaikuttavan kevyen polttoöljyn hintaa n. 40 %. Tällainen matematiikka herättää ihmetystä vielä enemmän, kun otetaan huomioon seuraavaa:

— Arabimaiden hinnankorotus koski vain yhtä kolmasosaa öljyntuonnistamme.

— Korotushetkellä yhtiöiden säiliöissä oli ainakin 1—2 kuukauden kulutusta vastaava määrä öljyä, johon korotuksen ei olisi mitenkään pitänyt vaikuttaa.

— Lokakuusta marraskuuhun öljytankkerien rahdit laskivat keskimäärin 36 %. (Viime vuosina öljytuotteiden kustannusten nousua on yleisemmin perusteltu "kohonneilla rahtikustannuksilla". Nyt kun monopolien suorittaman öljyhanojen sulkemisen seurauksena rahtimaksut ovat miltei romahdusmaisesti laskeneet, ei ole kuulunut sanaakaan hinnan laskemisen tarpeesta!)

Voidaan siis todeta, että myös Suomessa öljy-yhtiöt ovat sos.dem.-kepuhallituksen avustuksella kietoneet sievoiset voitot. Eivätkä kuluttajahintojen korotusaikeet tietenkään lopu tähän.

(2) "Kriisin" hyväksikäyttäminen entistä ankaramman tulopoliittisen hyökkäyksen tukemiseksi. Ennen muuta "energiakriisistä" näytään meillä rakennettavan "objektiivista perustaa" sos.dem.-keskustahallituksen EEC-politiikan kasvavien kustannusten ulosmittaamiseksi työtätekevien selkänahasta. Suomen lähes 15 %:n vuotuinen inflaatiohan nostaa maamme EEC-ryhmän maiden "kärkeen" ja kauppataseemme alijäämäisyys on saamassa entistä vakavamman luonteen vapaakauppaso-

pimuksen vaikutusten alkaessa tuntua. ”Paine tuotantokustannuksiin”, siis riiston tehostamiseen tulee EEC-kilpailussa kasvamaan. Tämän vuoksi tulopoliittisia neuvotteluja on pyritty siirtämään ”energiakriisin” aiheuttamalle ”uudelle pohjalle”, ts. reaaliansioita pyritään avoimesti laskemaan.

”Energiakriisi” ja laskukausi

Tätä näkökohtaa painottaa se tosiasia, että vuosien -71—73 kapitalistisen maailman noususuhdanne (tosin kiihtyvän inflaation, kohoavan työttömyyden ja reaaliansioiden alenemisen vallitessa) on kääntynyt jyrkkään laskuun syys-lokakuusta -73 — siis ennen ”energiakriisin” puhkeamista. Tähän liittyy myös krooninen valuuttakriisi. ”Energiakriisistä” on suuressa määrin muodostunut kokonaistaloudellisen laskukauden savuverho. Sillä on pyritty perustelemaan voimakkaat tuotannon supistamistoimenpiteet, joita johtavissa kapitalistimaissa on viime aikoina suoritettu — huippuesimerkkinä Englannin siirtyminen 3-päiväiseen työviikkoon ja ”suunnitelmat” 1,5 miljoonasta tai 2 miljoonasta työttömästä. Tämä kriisi on nopeasti syvenemässä ja sen todellinen laajuus ja luonne tullaan näkemään myöhemmin. Huomiota herättää sen samanaikaisuus kaikissa johtavissa imperialistisissa maissa, ominaisuus jota ei ole esiintynyt sitten kolmekymmenluvun vaihteen suuren kriisin.

Vaihtoehto

”Energiakriisi” tekee entistä selvemmäksi kapitalistisen ja sosialistisen järjestelmän vastakohtaisuuden. Sosialististen maiden pitkäjänteinen, suunnitelmallinen, ympäristönäkökohdat huomioiva, kansan eduista lähtevä energiapolitiikka muodostaa voimakkaan kontrastin imperialististen maiden monopolien mellastelulle. NKP:n 24. edustajakokouksen rauhanohjelman (ks. Soihtu 2/73) merkitys käy yhä konkreettisemmaksi. Sen kuudennen kohdan yhteistyötarjous maailman energiaongelmien ratkaisemiseksi saa yhä enemmän painoa. Tästä ovat oireena myös kapitalististen maiden lisääntynyt halukkuus energiayhteistyöhön Neuvostoliiton kanssa.

Suomessa ”energiakriisi” on voimakas kehoitus monopolien vastaiselle liikkeelle nostaa YYA-sopimuksen ja TTT-sopimuksen toteuttamisen puolesta käytävä kamppailu aktiivisen joukkokamppailun tasolle, EEC-sidonnaisuudesta vapaan kansallisen ja demokraattisen energiapolitiikan perustaksi.

Ilpo Koskikallio

Hallinnonuudistustaistelussa voitokas välipäätös — eteenpäin perustasolla!

Demokraattisen opiskelijaliikkeen hallinnonuudistuskamppailu siirtyi uuteen vaiheeseen, kun eduskunta hylkäsi 13. 11. 74 taantumuksellisen kolmikantamallin. Tämän oikeistovoimien kovenevassa paineessa saavutetun torjuntavoiton avaimet olivat demokraattisen joukkoliikkeen paineessa ja oikeiston hajanaisuudessa. Taistelun painopiste siirtyy nyt eduskuntaprosessiin vaikuttamisesta korkeakoulujen laitoksilla tehtävään pitkäjänteiseen työhön (ks. Engeströmin — Reinikaisen — Erosen artikkeli tässä numerossa). — Toimitus.

1. Hallinnonuudistuslain hylkääminen oli demokraattisten voimien voitto

Syksyllä 1973 päättynyt hallinnonuudistuskamppailun etappi alkoi kesällä 1972, kun sosdem vähemmistöhallitus antoi eduskunnalle lakiesityksensä, ”Lex Sundqvistin”. Kuten lukuisissa yhteyksissä on todettu, tämän varsin demokraatti-

sen — joskin monin osin oikeistolle myönnytyksiä sisältävän — lakiesityksen pääasiallinen tehtävä oli paikata työväenvastaista politiikkaa toteuttaneen hallituksen mainetta ja antaa sille edistyksellistä leimaa nuorison ja opiskelijoiden keskuudessa. SDP:n johto tuskin odotti lakiesityksen menevän sellaisenaan läpi eduskunnassa, eikä se tähän pyrkinytkään esim. siten, että olisi pyrkinyt määrätietoisesti painostamaan keskustaa. SDP:n johdon taktiikkana oli kerätä pisteitä "demokraattisella" lakiesityksellä ja antaa eduskunnan muokata laki uuteen uskoon (ks. Engeström — Miettinen — Solantaus: Korkeakoulukamppailun peruskysymykset I, Soihtu 4/72). Mutta — kuten Soihdussa arvioitiin — "antaessaan esityksen eduskunnalle SDP ehkä teki teon, jota sen johto vielä katuu: se antoi demokraattiselle opiskelijaliikkeelle aloitteen" (Soihtu 4/72, s. 77).

Lex Sundqvistin tarjoaman aloitteen pohjalta demokraattinen opiskelijaliike saattoi ottaa hallinnonuudistuskamppailussa h y ö k k ä ä v ä n asenteen, vaatia lakiesityksen hyväksymistä tietyin korjauksin.

Mutta tämä ei poista sitä tosiasiaa, että Suomen poliittisen elämän vallitseva piirre on o i k e i s t o h y ö k k ä y s. Korkeakoulupolitiikassa se ilmenee pyrkimyksenä kytkeä korkeakoulut valtiomonopolistiseen sääntelykoneistoon (ks. Syvänne — Engeström — Arnkil: Hallinnonuudistustaistelun kokemusten pohjalta oikeistohyökkäystä vastaan, Soihtu 4/73, ss. 51—53). Hallinnon osalta tämä pyrkimys merkitsee demokraattisten vaatimusten tukahduttamista ja oikeiston valta-aseman vakiinnuttamista korkeakouluissa. Nykyinen hallinto on kestämätön myös oikeiston kannalta: professorivallalle tyypillinen anarkia ja suunnittelmallisuus on korvattava tehokkaalla koneistolla, josta on mahdollisimman suuri hyöty suuryrityksille. Oikeisto tarvitsee "toisenlaisen hallinnonuudistuksen" (ks. Soihtu 4/73, em. artikkeli, s. 54—55), jolla ei ole mitään tekemistä demokraattisen hallinnonuudistuksen kanssa, vaan jonka vaikutukset ovat vastakkaiset kuin ne, mihin demokraattiset voimat pyrkivät.

Voimakas joukkokamppailu yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puolesta onnistui t o r j u m a a n o i k e i s t o h y ö k k ä y k s e n. Toisin kuin monilla muilla yhteiskuntaelämän aloilla oikeisto ei saavuttanut tavoitteitaan, vaan kamppailu jatkuu. Aloite on temmattavissa demokraattisten voimien haltuun perustason toiminnalla. Siksi hallinnonuudistuskamppailun välipäätös on arvioitava demokraattisten voimien voitoksi.

2. Käytäntö osoitti SOL:n linjan oikeaksi

Eduskuntatapahtumat keväällä 1973 osoittivat, ettei nopeasta demokraattisesta ratkaisusta ole toiveita, vaan päätehtäväksi nousee oikeistohyökkäyksen torjuminen. Tämä johtopäätös kirjattiin ensimmäistä kertaa SOL:n 9. liittokokouksessa toukokuussa, jolloin nostettiin vaatimus eduskunnan suuren valiokunnan korkeakoulujaostossa syntyneen taantumuksellisen lain voimaantulon estämisestä, tarvittaessa äänestämällä se yli vaalien.

Aluksi SOL:n kanta ei saavuttanut kannatusta muiden poliittisten ryhmittymien johtoportaassa, vaikka lukuisat ainejärjestöt ja mm. Tampereen yliopiston ylioppilaskunta asettuivatkin sen taakse. Päinvastoin, SOL:n linjaa vastaan hyökättiin ankarasti, pyrittiin eristämään SOL "hallinnonuudistuksen vastustajana", "äärioikeiston liittolaisena" ja muiden demagogiakeinojen avulla.

6. 10. 1973 Liberaalinen ja radikaalinen opiskelijaliitto (LOL) lausui kannanotossaan: "LOL katsoo kuitenkin, että korkeakoulujen hallinnonuudistuksen toteuttaminen tämän eduskunnan aikana on välttämätöntä. Tämän vuoksi laki on kolmannessa käsittelyssä ehdottomasti hyväksyttävä, sillä lain hylkääminen tai äänestäminen yli vaalien osoittaisi täydellistä piittaamattomuutta korkeakoululaitoksen polttavista ongelmista." Samansuuntaisesti puhui HYY:n hallituksen puheenjohtaja Timo Salo (kesk.) Helsingin yliopiston avajaisissa, ja Keskustan Opiskelijaliiton (KOL) johdon kontrollissa oleva ylioppilaslehdistö (mm. Jyväskylän ylioppilaslehti)

hyökkäsi näkyvästi taantumuslain hylkäämisvaatimusta vastaan. Läheisissä suhteissa SOL:n hajottamiseen tähtäävään ns. "kansandemokraattiseen opiskelijaliikkeeseen" oleva kansanedustaja Kalevi Kivistö kirjoitti Kansan Uutisissa artikkelin, jossa SOL:n linja asetettiin kyseenalaiseksi. 4. 10. 1973 KU kirjoitti: "Sekin (suuren valiokunnan päätöksen mukainen ratkaisu — M.S.) merkitsee kuitenkin parannusta nykyiseen puhtaaseen professorivaltaan nähden ja uudistus lähtee edes hitaasti liikkeelle", arvioi Kalevi Kivistö tilannetta eilen.

Sosialidemokraattisen Opiskelijanuorison (SONK) johto oli hiljaa, eikä tuntenut mielenkiintoa yhteisen kannanoton julkaisemiseen SOL:n kanssa, mutta yksityiskeskusteluissa SDP:n nuoret kansanedustajat pitivät vielä paria viikkoa ennen lain käsittelyn päättymistä lain hylkäämistä mahdottomana ajatuksena.

Opiskelijoiden keskuudessa ja perustason järjestöissä SOL:n linja saavutti kuitenkin kasvavaa kannatusta. Tähän vaikutti paitsi väsymätön selvitystyö etenkin Soihdunkantajan välityksellä, myös se että hallintokysymyksiin suhtauduttiin yhä sisällöllisemmin ja syvällisemmin: mm. keskustelu rauhan korkeakoulusta osoitti konkreettisesti, ettei taantumuksellinen laki ole askel eteenpäin vaan taaksepäin.

Opiskelijoiden joukkotoiminta jatkui voimakkaana siitä huolimatta, että käytännön edellytykset sen järjestämiseen olivat olennaisesti kaventuneet kevääseen 1973 verrattuna. Kamppailua organisoimaan olivat siirtyneet ainejärjestöjen vakituiset yhteistoimintaelimet, jotka toimivat paljon niukemmin henkilöresurssein kuin keväällä toimineet erityiset lakko- ja hallinnonuudistustoimikunnat, ainejärjestöjen rahavarat olivat lähes lopussa ja eduskunnan käsittelyprosessi sai arvaamattomia käänteitä. Kaikista vaikeuksista huolimatta järjestettiin 13. 11. 2700 hengen mielenosoitus kolmen päivän järjestelyajalla.

Kun laki huononi eduskunnassa peräti kolmikantaan alihallinnossa, eikä demokratiasta enää ollut tietoakaan, Suomen Ylioppilaskuntien Liiton (SYL) hallituksen keskustaja sosdem edustajien hermot pettivät, ja SYL vaati lain hylkäämistä. SOL:n liittokokouksen linja oli vihdoin tullut opiskelijaliikkeen linjaksi myös ylätasolla. SYL:n kanta vaikutti ilmeisesti ratkaisevasti SDP:n ja SKDL:n eduskuntaryhmien kantojen muovautumiseen.

Myös Kokoomus äänesti lain hylkäämisen puolesta, mutta tietenkin omista lähtökohdistaan: yleinen ja yhtäläinen äänioikeus edes muodollisena kulissina olisi merkinnyt ääritaantumukselle liian karvasta myönnytystä.

Samoihin aikoihin hallinnonuudistuslain käsittelyn ratkaisuvaiheiden kanssa käsiteltiin laki Helsingin Kauppakorkeakoulusta. Kommunistien Mirjam Vire-Tuominen esitti SYL:n kannan mukaisesti lakiin sisällytettäväksi säädökset korkeakoulun autonomiasta ja yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta. Kuitenkin vain kansandemokraatit kannattivat näitä esityksiä. Sosdemit ovat siis tositilanteessa valmiit toimimaan demokraattista hallinnonuudistusta vastaan, kuten on jo aikaisemminkin käynyt ilmi säädettäessä korkeakoulukohtaisia hallintoasetuksia. SDP on niissä myötävaikuttanut kiintiöhallinnon puolesta, räikeimmin Taideteollisen korkeakoulun asetuksen kohdalla jonka tarkoitus on selvästi ollut nujertaa korkeakoulun demokraattinen, sopimuspohjainen hallinto.

3. Demokraattisten voimien aloitteellisuutta perustasolla on voimistettava

SOL:n linja kamppailun jatkon suhteen ei ole uuden lakiesityksen passiivista odottelua eikä sen vuosiluvun laskeskelua, jona laki voisi tulla voimaan. SOL:n asiakirjoissa ja julkaisuissa on jo etukäteen osoitettu *demokraattisen valvonnan rakentamisen* tie jokapäiväisessä perustason toiminnassa ja kamppailussa: työn voimistaminen demokraattisissa laitosneuvostoissa ja uusien demokraattisten hallintoelinten perustaminen kaikkialla, missä se on mahdollista sekä ennen kaikkea laitosten ja korkea-

koulujen kehittämisen ydinkysymysten saattaminen laajaan julkiseen keskusteluun ja demokraattiseen käsittelyyn. Tämä tie edellyttää opiskelijajärjestöiltä huomattavaa kypsyyttä ja kykyä nostaa positiivisia tunnuksia, edistyksellisiä aloitteita laitosten kehittämiseksi.

Juuri tähän suuntaan viitoittaa tietä SOL:n Taisteluohjelma, jossa yhdistetään kaikki korkeakoulukamppailun osat ehyeksi kokonaisuudeksi ja osoitetaan sen paikka kokonaisyhteiskunnallisessa kamppailussa suurpääomaa ja oikeistoa vastaan.

Keväällä 1974 toteutetaan kaksi merkittävää kampanjaa, joiden yhteydessä opiskelijaliike voi edetä sisällöllisten aloitteiden muokkaamisessa. Ensinnäkin kampanja "Korkeakoulut vastaamaan opetuksensa sisällöstä", jossa vaaditaan poistettavaksi rauhaa ja kansojen välistä ystävyyttä vahingoittava aines korkeakoulujen opetuksesta ja joka etenee tutkintovaatimuskamppailuun. Toiseksi resurssikampanja korkeakoulujen aineellisten toimintaedellytysten puolesta. Tätä tietä edeten voidaan saavuttaa konkreettisia parannuksia opetukseen ja opiskeluoloihin, rakentaa aitoa, joukkojen todellisten vaikutusmahdollisuuksien kasvattamiseen perustuvaa demokratiaa ja tehdä entistä mahdottomammaksi pyrkimykset ajaa läpi taantumuksellisia ratkaisuja.

Keskeistä on torjua taantumuksen ilmeinen taktiikka: nujertaa vastustus säätämällä taantumuksellisia korkeakoulukohtaisia lakeja ja asetuksia. Keväällä 1974 kamppaillaan valtiollistettavien korkeakoulujen, Tampereen yliopiston, Turun yliopiston, Kauppakorkeakoulun sekä Social- och kommunalhögskolanin asetusten sisällöstä. Suunnan osoittavat Taideteollinen, Tampereen teknillinen ja Joensuun korkeakoulu: on rakennettava luja boikottirintama, jota tukee valtakunnallinen solidaarisuus.

4. Opportunismin vastainen taistelu on nyt tärkeämpää kuin koskaan

Entisestään korostuu välttämättömyys torjua opiskelijaliikkeessä esiintyvät virheelliset käsitykset hallinnonuudistuskamppailun jatkon suunnasta.

Ensinnäkin, vielä on niitä, jotka eivät piittaa hallinnonuudistuksen sisällöstä, vaan inttävät, että "uudistus on saatava pikaisesti" ja että esim. kolmikantakin on "askel demokraattiseen suuntaan". Hallinnonuudistusta yleensä ei ole olemassa, kuten on osoitettu, vaan on kaksi sovittamatonta ja vastakkaista hallinnonuudistusta, demokraattinen ja taantumuksellinen. Sen pohtiminen, onko oikeiston ylivallan takaava, suljetuille kiintiöille perustuva ratkaisu "demokraattisempi" kuin puhdas professorivalta, on suunnilleen sama kuin aprikoida onko parempi myöhästyä junasta viisi kuin kymmenen minuuttia.

Toiseksi on varauduttava puolustamaan korkeakoulujen autonomiaa. Eräiden sosialidemokraattien piirissä näyttää elävän kuvitelma, jonka mukaan "edistystä" voidaan saavuttaa alistamalla korkeakoulut valtiovallan alaisuuteen. Tämän vastapainoksi SOL pitää johdonmukaisesti kiinni Taisteluohjelmassa esitetystä linjasta: autonomisesta, kansaa palvelevasta, suurpääoman vaikutuksesta vapaasta, demokraattisesta ja rauhan korkeakoulusta, joka saavutetaan joukkojen jokapäiväisellä taistelulla etujensa ja oikeuksiensa puolesta.

Mikko Syvänne

Puolueen yhtenäisyyskehityksestä

SKP:n keskuskomitea käsitteli kesäkuussa 73 viiden päivän ajan SKP:n 16. edustajakokouksen päätösten toteuttamista. Kokousaineiston tultua julkisuuteen (SKP:n Uudenmaan piirin julkaisema Puheenvuoroja kommunistien toiminnasta, Helsinki 73, 85 s., 2 mk; SKP:n Helsingin piirin julkaisema Suomen kommunistien puheita, Kuopio 73, 66 s., 2 mk), on puolueen laajoilla jäsen- ja kan-

nattajajoukoilla mahdollisuus tutustua keskuskomitean piirissä asiasta vallitseviin näkemyksiin. Seuraavassa komentoidaan näistä eräitä keskeisimpiä. — Toimitus.

Ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen arvio

Kahdessa viimeksimainitussa edustajakokouksessa on kommunistien yhtenäisenä kantana lausuttu, että puolueen sisällä esiintyy erimielisyyksiä, joita puolueella ei vielä ole ollut voimaa ratkaista: ”Eräiden vallinneiden erimielisyyksien ja niiden syiden osalta on pidetty oikeana jättää niiden selvittely tilanteeseen, jolloin olosuhteet ovat siihen nykyistä otollisemmat” (Ylimääräisen ek:n hyväksymä ja 16. ek:n vahvistama Poliittinen asiakirja).

Erimielisyyksien syvyydestä todetaan: ”Osa erimielisyyksistä saattaa jäädä pitkäaikaisiksi, osan niistä ratkaisee käytännön elämä” (sama).

Asiakirjassa täsmennetään erimielisyyksien luonne aatteellis-poliittiseksi: ”Osa näistä erimielisyyksistä on liittynyt ideologisiin ongelmiin, joita on kosketeltu puolueemme periaateohjelman ja sääntöluonnoksen käsittelyn yhteydessä. Mielipide-eroja on jäsenistön keskuudessa ollut myös puolueen päälinjan toteuttamisesta ja siinä yhteydessä mm. suhtautumisesta sosialidemokraattiseen liikkeeseen, Liinamaan sopimuksiin, eräisiin veropoliittisiin ratkaisuihin, maatalous- ja erilaisiin talouspoliittisiin kuin myös kansainvälisiin kysymyksiin...” Mielipide-eroja todetaan liittyvän myös ”henkilöratkaisuihin”, mikä on luonnollinen heijastuma aatteellis-poliittisista ristiriidoista.

Ylimääräisessä ja 16. edustajakokouksessa viitoitettiin yhtenäisyyden palauttamisen ideologinen, poliittinen ja järjestöllinen linja. Edustajakokousten päätösten toteuttamisessa esiintyvät suuret vaikeudet, jotka sekä ”Puheenvuoroissa” että ”puheissa” tunnustetaan, osaltaan vahvistavat edustajakokousten arviota erimielisyyksien aatteellis-poliittisesta luonteesta. Muunlaisille käsityksille eivät jätä sijaa myöskään ne arviot, joita kansainvälisen kommunistisen liikkeen piirissä on saatettu julkisuuteen.

”Puheenvuoroja” -kirjasen arvio

Toveri Taisto Sinisalo osoittaa erimielisyydet marxismi-leninismin ja oikeisto-opportunistisen virtauksen väliseksi kamppailuksi: ”Syntyi pyrkimys muuttaa puolue ’liberaalisemmaksi’ ilman luokkataistelua, ’demokraattisemmaksi’ ilman demokraattista sentralismia, ’kansalliseksi, mutta käytännössä nationalistiseksi, muuttaa SKP sellaiseksi, joka saisi Suomessa hyväksymisen kenen taholta tahansa” (”Puheenvuoroja”, ss. 5—6). Sinisalo tuo myös konkreettisia esimerkkejä ennen ja jälkeen 14. edustajakokouksen tehdyistä ehdotuksista sulauttaa SKP ja SKDL yhdeksi järjestöksi.

Sinisalo tekee yhteenvedon niistä tekijöistä, joiden ”vaikutuksesta on SKP:n riveissä syntynyt ja kehittynyt 1950- ja 1960-luvuilla vakava oikeisto-opportunistinen virtaus, poikkeama marxismi-leninismin ja proletaarisen internationalismin peruslinjasta” (s. 13). Tällaisia tekijöitä ovat olleet työväenliikkeen kasvu, suhteellisen vakaa taloudellinen noususuhdanne 1960-luvulla, porvariston ylivoitoillaan harjoittama etuoikeutettujen työläiskerrosten lahjonta, porvariston ideologisen hyökkäyksen voimakkuus, määrätietoinen pyrkimys kommunistisen liikkeen hajottamiseen sisältäpäin sekä eräät vaikeudet kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä (ss. 6—13).

Kamppailun vaiheet eritellään seuraavasti: ”1960-luvulla esiintyi selkeä pyrkimys muuttaa puolueemme ns. ’kansallisen kommunismin’ puolueeksi, reformistiseksi liikkeeksi... Tämän pyrkimyksen yhteydessä toteutettiin merkittäviä muutoksia puolueen johdossa, mutta aatteellisen taistelun selkeytymisvaiheen alkaminen johti kuitenkin näiden pyrkimysten osittaiseen torjumiseen” (s. 22).

”Toisessa vaiheessa yritettiin eristää puolueen jäsenistön enemmistöosa, joka uskollisesti on nojautunut

marxilais-leniniläisiin, vallankumouksellisiin periaatteisiin ja on ollut kaikissa vaiheissa uskollinen proletaarisen internationalismin asialle, luopumatta oikeasta linjasta edes hajaanuksen uhan edessä. Tämän vaiheen huipentuma oli 15. edustajakokous huhtikuussa 1969 ja sen seurauksena edustajakokouksen täydellinen epäonnistuminen" (s. 22).

Kuitenkin "jäsenistömme valtaosa halusi ja haluaa säilyttää puolueemme työväenluokan vallankumouksellisena marxismi-leninismille ja proletaariselle internationalismille uskollisena taisteluyksikkönä" (s. 22). Moskovan kansainvälinen neuvottelukokous v. 1969 ja "veljespuolueitten periaatteellinen kanta ja toverillinen apu SKP:lle ovat olleet ratkaisevana voimana" opportunististen pyrkimysten kariuttajana. "Näiden tekijäin yhteisvaikutuksesta puolueemme kehityksessä alkoi uusi vaihe jossa ratkaisevaa osaa näyttelee puolueen ylimääräinen edustajakokous 14. 2. 1970" (s. 23). Tästä huolimatta edelleen "... on voimakkaana kysymys siitä, että opportunistiset lähtökohdat synnyttävät voimakkaan pyrkimyksen puolueen heikentämiseen, sen yhtenäisyyskehityksen ja marxilais-leniniläisen kehityksen ja toiminnan estämiseen, puolueen merkityksen saattamiseen toisarvoiseksi poliittisessa elämässä maassamme" (s. 25).

Yhdenmukaisesti toveri Sinisalon alustuksen kanssa muut "Puheenvuoroja" -kirjasen osat osoittavat eri työaloilla esiintyvien yhtenäisyyden ongelmien ja erimielisyyksien lähtevän marxismi-leninismin ja sen oikeistolaisen poikkeaman välisestä ristiriidasta.

"Puheita"-kirjasen arviot

Kirjanen "Suomen kommunistien puheita" ei esitä yhtenäistä ja johdonmukaista arviota puolueen erimielisyyksien luonteesta ja kehityksestä. Yhteistä niille on ainoastaan enemmän tai vähemmän torjuva asenne toveri Sinisalon alustuksen perusasettamuksiin: "vähintäänkin rajoittunut" (Aalto, s. 14), "virhearvio" (Hänninen, s. 22) jne. Eri tovereiden puheenvuoroista voidaan poimia ainakin seuraavanlaisia tulkintoja erimielisyyksien luonteesta.

1. Toveri Aarne Saarinen esittää: "Perusongelma, jota ei ole ratkaistu, mutta joka olisi selvitettävä mahdollisimman pian, on seuraava: Puolueemme 14. edustajakokouksesta lähtien ovat keskuskomitean vähemmistöön jääneet toverit leimanneet e n e m m i s t ö n oikeistorevisionisteiksi, oikeisto-opportunisteiksi, osittain myös proletaarisen internationalismin vastaiseksi, kansallista kommunismia edustavaksi yms. Tämä on puolueen perusongelma, kaikki muut ongelmat ovat sen seurausilmiöitä, joita ei voida poistaa, ellei tätä perusongelmaa voida selvittää lopullisesti" (s. 5, harvennus J. A.).

Vaikka toveri Saarinen sanoo, että "tällaisen arvion olemassaolosta on osoitettavissa erittäin suuri määrä esimerkkejä" (s. 5), hän ei tuo niitä esille. Niiden esittäjät jäävät arvailujen varaan. Mitä ilmeisemmin "keskuskomitean vähemmistöön jääneet toverit" eivät tällaista arviota ole esittäneetkään. Sen sijaan mm. 16. edustajakokouksen edellä ja sen valmistelujen osana Tiedonantajassa (6—9/72) julkaistussa laajassa analyysissä todettiin: "Eräät puolueen jäsenet, pääosaltaan lehdistön työntekijät, SKDL:ssä, dem. nuorisoliitossa ja dem. naisliitossa sekä ammatillisessa liikkeessä muun muassa rakennustyöläisten liitossa ja puolueen eri järjestöportaissa työskentelevät toimitsijat esittivät ajatuksiaan puolueen 'uudistamisesta' ja sen vaatimista 'leikkauksista' ... eräät toverit alkoivat määritellä poliittisen tilanteen, strategian ja taktiikan toisin kuin mitä marxilais-leniniläinen teoria, puolueen ohjelmalliset asiakirjat ja kansainvälisen kommunistisen liikkeen arvioinnit edellyttävät. Se johti väistämättä keskusteluihin ja väittelyihin puolueessa. Täysin luonnollista on myös se, että kun syntyi poikkeama periaatteelliselta linjalta, syntyi taistelu, jonka kuluessa mielipide-erot johtiva avoimiin ristiriitoihin" (ks. Soihtu 1/72, s. 70).

Tähän liittyen on toistuvasti korostettu, että eräät periaatteelliselta linjalta poikenneet toverit eivät ole

mikään enemmistö. On korostettu että juuttuminen "enemmistö-vähemmistö"-asetelmaan on itse asiassa menetelmä hämärtää erimielisyyksien poliittis-ideologinen luonne ja vaikeuttaa niiden ratkaisemista. Niinpä toveri Erkki Tuominen totesi keskuskomitean kokouksessa lokakuussa 71: "Jos lähdettäisiin ajatuksesta, että nykyinen enemmistö-vähemmistö-jakautuma on säilytettävä se merkitsee, että SKP:sta muodostuisi puolue ilman periaatteita. Sen elämä rajoittuisi keskinäiseen taisteluun. Me emme halua, että nykyinen ns. enemmistö puolueen johdossa tulisi säilymään emmekä myöskään, että nykyinen ns. vähemmistö säilyisi. On tarpeen lujittaa ennen muuta marxismi-leninismin pohjalta toimivaa puolueen ydinjoukkoa" (Soihtu 1/72, s. 83).

Näyttää siis siltä, että arvio jonka mukaan väitettäisiin "keskuskomitean enemmistön" olevan oikeisto-opportunistinen, on katteeton.

Toveri Saarisen vaatimukseen hänen esittämänsä "perusongelman" mahdollisimman pikaisesta selvittämisestä, annetaan toveri Sinisalon alustuksessa vastaus: "Joskus tosin kuulee vieläkin väitettävän, että puuttuu todisteet oikeisto-opportunistisen virtauksen olemassaolosta meillä. Ne, jotka vaativat esittämään konkreettisia tosiasioita kieltäytyvät kuitenkin niitä kuulemasta ja niitä tutkimasta. Näinhän tapahtui kun SKP:n Tampereen piirikomitean toimesta piirisihteeri Esko Malmberg esitti keskuskomitean kokouksessa 17. 9. 1971, että keskuskomitea tekisi arvion puolueessamme vaikuttaneista ja vaikuttavista ns. puolueuudistajain ryhmästä ja tämän ryhmän vaikutuksesta puolueen nykyiseen tilaan ... Tämä ehdotus tuli äänestyksen jälkeen äänin 20—15 hylätyksi" ("Puheenvuoroja", ss. 20—21).

2. Tässä yhteydessä on mielenkiintoista palauttaa mieliin se hieman toisenlainen arvio erimielisyyksien syistä ja luonteesta, jonka toveri Saarinen esitti SKP:n 16. edustajakokouksessa. Tällöin hän totesi ongelmien juurina olleen "tietyt poliittiset ja aatteelliset erimielisyydet", jotka sisälsivät "sekä oikeisto-revisionistisia että ahtaita lahkolaisia käsityksiä". Nämä rajoittuivat Saarisen mukaan kuitenkin vain kuusikymmenluvulle ja nykyisin erimielisyydet koskevat pääasiassa vain politiikan yksityiskohtia. Se miksi erimielisyydet kuitenkin ilmenevät varsin kärkevinä selitetään seuraavasti: "... epäluottamuksella, kun se kerran on päässyt syntymään ja syvenemään on taipumus jatkua" — esitetään siis aatteellis-poliittisista tekijöistä riippumattomia p s y k o l o g i s i a syitä (SKP:n 16. edustajakokous, ss. 52—53).

Oikeisto-opportunismin esiintymisen osalta Saarinen siis tietyssä määrin yhtyy Sinisalon ym. arvioihin. Mutta jäljelle jää kysymys mitä olivat ne "ahtaat lahkolaiset käsitykset", joihin Saarinen viittaa. Niiden synnystä, sisällöstä ja vaikutuksesta ei tehdä konkreettista erittelyä. Onko väite "ahtaista lahkolaisista käsityksistä" tarkoitettu vain hämärtämään oikeisto-opportunismin osuutta?

Avoimeksi jää myös kysymys siitä, missä vaiheessa marxismi-leninismistä poikkeavia käsityksiä vastaan on kyetty käymään niin tehokas kamppailu, että erimielisyydet on saatu supistumaan "eräisiin politiikan yksityiskohtiin". Edelleen kysymys siitä, miksi jakautuma tästä huolimatta puolueessa jatkuu, jää tältä pohjalta vakuuttavaa materialistista vastausta paitsi.

3. Toveri Arvo Aallon näkemys puolueen sisäisen tilanteen maaperästä on se, että 1960-luvulla puolue ei kyennyt käyttämään hyväkseen suhteellisen suotuisia ulkoisia olosuhteita, "vaan ajauduimme taantumaan ... Siksi tyytymättömyys kasvoi ja suuntautui puolueen johtoa vastaan. Muutokset puolueen johdossa 14. ja 15. edustajakokouksissa suoritettiin ennen muuta tämän tuloksena, eikä jonkin epämääräisen opportunistisen tai revisionistisen klikin yllätyshyökkäyksen ansiosta" ("Puheita" s. 13).

On hämmentävää lukea tällaista selostusta puolueen johdon syrjäyttämisestä samalta sivulta, jossa todetaan, että "uudet henkilöt eivät tulleet puolueen johtoon mukanaan selkeät käsitykset puolueen tilasta ja siitä, missä ollaan ja mitä ja miten pitäisi tehdä".

Tällainen abstrakti "tyytymättömyys", joka on vailla aatteellis-poliittista sisältöä muistuttaa läheisesti Saarisen käsitystä "erimielisyyksistä, joilla on taipumus kerran synnyttyään jatkua". Tuntuu kuin silläkin haluttaisiin kääntää huomio pois niistä tosiasiallisista aatteellisista katsomuksista ja poliittisista teoista, joihin tämä "tyytymättömyys" pukeutui. Näitä toveri Sinisalo selostaa seuraavasti: "Marxismi-leninismin sijaan 14. edustajakokouksessa ja sen edellä alettiin puhua nykyaikaisesta marxismista. Tällä perusteella toteutettiin varsinkin vuosina 1965—68 laajamittainen hyökkäys marxismi-leninismin perusasettamuksia vastaan, jolloin hyökkäyksen kohteena olivat mm. marxilainen oppi valtiosta ja proletariaatin diktatuurista, sosialistisen vallankumouksen teistä, työväenluokan roolista, marxilais-leniniläisen puolueen johtavasta osuudesta jne. Syksyllä 1965 pyrittiin saamaan keskuskomitea luopumaan proletariaatin diktatuurin opeista ... Keskuskomitean kokouksessa maaliskuussa 1967 esitettiin ajatus puoluen aatteellisen taistelun tarkistamisesta verukkeella, että se helpottaisi uusien jäsenten tuloa puolueeseen. Ideologiset kompromissit katsottiin ei vain mahdolliseksi vaan välttämättömäksi. Keskuskomitean kokouksessa helmikuussa 1968 esitettiin avoin vaatimus avauksesta oikealle, SKP:n muuttamiseksi moderniksi kommunistiseksi puolueeksi. Samaan aikaan syntyi avoin pyrkimys muodostaa SKDL:n yhdistämisen kautta uudentyyppinen puolue SKP:n sijalle" ("Puheenvuoroja" ss. 13—14). Kun puolueen johto ei näihin aatteellisiin "tarkistuksiin" suostunut, "puolueen ulkopuolelle syntyi ryhmittymä, joka esim. sanomalehden toimittajain ja ay-miesten voimin esiintyi painostusryhmänä puoluetta vastaan. Tässä toiminassa ei keinoja kaihdettu, vaikka suuriäänisesti puhuttiinkin puolue-elämän normeista. Jokainen joka vaivautuu silmäilemään mm. Kansan Uutisten numeroita esim. vuodelta 1968 voi havaita mikä halpamainen parjauskamppailu suoritettiin SKP:n ansioituneita johtajia ja jäseniä vastaan (ss. 13, 14, 17). Opportunistiset voimat käyttivät siis puolueen ulkopuolisena ryhmittymänä mm. kd-sanomalehtiä ja ay-liikettä hyväkseen kasvattaakseen tyytymättömyyttä puolueen johtoa kohtaan. "Sen tuloksena edustajakokoukseen (15.) muodostui niukka, noin 10 % kokousedustajista käsittävä enemmistö, jonka varassa ja johon nojautuen opportunistit laskivat voivansa toteuttaa tavoitteensa" (Sinisalo, ss. 17—18).

Vaikka toveri Aalto toteaakin tiettyjen poikkeamien vaikuttaneen 1960-luvulla, hänen analyysinsä puolueen ongelmista rakentuu ratkaisevasti muiden tekijöiden varaan.

4. Toveri Olavi Hänninen esittää, että "puoluen nykyisen tilan ja sisäisten ongelmien perussyy ei ole mielestäni oikeisto-opportunismi ja revisionismi" ("Puheita" s. 22). Hänninen ei kuitenkaan tuo viittaustakaan siihen, mikä se mahdollisesti olisi. Hän toteaa, että "tilanne puolueessa ei ole kehittynyt toivotulla tavalla, eikä varmasti vain yhden syyn ja yhden osapuolen vuoksi" (s. 21). Myöskään toveri Hänninen ei näin ollen tarjoa mitään luotettavaa analyysiä erimielisyyksien ja ongelmien luonteesta ja yhtenäisyyden saavuttamisesta.

5. Kokousaineiston mukaan eräät toverit irroittavat ongelmat ehdottoman jyrkästi ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen toteamista aatteellis-poliittisista erimielisyyksistä. Tällaisella metodilla toveri Oiva Björkbacka "todistaa", että kysymys onkin vain "byrokraattisesta virkapaikkakahakoinnista", mihin syyllistyen toinen osapuoli "jättää puoluetyön tekemättä" ("Puheita" s. 43).

Ongelman perusluonteen hämärtäminen vaikeuttaa yhtenäisyyskehitystä

Palatkaamme ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen johtopäätöksiin: Niissä todetaan, että

— puolueessa esiintyy aatteellisia ja poliittisia erimielisyyksiä,

— jotka puolue voi voittaa "nojautumalla lujasti marxilais-leniniläiseen maailmankatsomukseen, voimistamalla aatteellista työtään, lujittamalla työväen luokkatietoisuutta, levittämällä tieteellistä sosialismia,

torjumalla kaikki poikkeamat marxismi-leninismistä pitäen kiinni kansainvälisen kommunistisen liikkeen yhtenäisestä taisteluohjelmasta imperialismia vastaan, kokoamalla puolueen kaikki voimat puolueen päätöksiin nojautuvaan poliittiseen taisteluun ... Erimielisyydet hälvenevät yhtenäisen taistelun kuluessa, joka myös vahvistaa sen, mitkä katsomukset ovat oikeita ja kestäviä, mitkä vääriä ja virheellisiä" (16. edustajakokous, s. 114).

Edellä tarkasteltujen asiakirjojen valossa näyttää tiettyä yhteistä pohjaa löytyvän sille asettamukselle, että 1960-luvulla esiintyi selviä oikeisto-opportunistisia virtauksia (Saarinen, Sinisalo, ym.). Yhteisiä käsityksiä sensijaan ei ole tai ei ainakaan ole tuotu julki siitä, onko puolueessa edelleen oikeisto-opportunistisia virtauksia. "Vasemmisto"-poikkeamia koskevia väitteitä ei ole perusteltu — niiden osana lienee jäädä historian lehdille esittäjiensä taktisten tarpeiden merkinnöiksi. Osa tovereista joko suoraan tai epäsuorasti kieltää aatteellisten kysymysten osuuden koko ongelmien vyyhdessä osoittaen näin samalla oman arvionsa ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen yksimielisistä johtopäätöksistä.

Edustajakokousten edellyttämän ideologisen taistelun voimistamisen kannalta on tärkeätä, että kyetään paikantamaan aatteellisten poikkeamien luonne sekä menneisyydestä että nykyisyydestä. Tämän vuoksi eklektinen "kaikkien osapuolten syyllisyyden" toteaminen (Hänninen) tai abstraktiksi verhottu "teoria" "tyytymättömyyden" kasvusta puolueen johtoa kohtaan (Aalto) jäävät marxismi-leninismin ja sen poikkeamien välisen ideologisen taistelun ratkaisemisen kannalta hedelmättömäksi. Kieltämällä ideologisen keskustelun välttämättömyyden ne lisäävät opportunismin liikkuma-alaa, antavat sille mahdollisuuden jälkiensä peittelemiseen ja uusiin manöövereihin. Toveri Björkbackan muotoilema näkemys "virkapaikkakahakoinnista" ei vain epäile ideologisen keskustelun välttämättömyyttä, vaan ilmeisestikin suuntautuu sen t u k a h d u t t a m i s e e n.

Ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen yhtenäisyyslinjan kahtena muuna menetelmänä ideologisen taistelun voimistamisen ohella ovat puolueen jäsenten ja ystävien toiminnan yhtenäisyyden luominen edustajakokouksen määrittelemän poliittisen linjan pohjalta sekä suurpääomanja oikeistonvastaisen joukkoliikkeen kehittäminen. "Minkäänlaiset erimielisyydet eivät saa olla esteenä yhteiselle taistelullemme monopoleja vastaan" (Ylimääräisen edustajakokouksen Yhtenäisyysvetoomus SKP:n jäsenille). Näiden puolien käsittely olisikin jo toisen artikkelin arvoinen asia.

13. 1. 1974
Juhani Artto

Latinalainen Amerikka — imperialismin heikko rengas III

Raporttimme edellisissä osissa (Soihtu 5—6/73) olemme käsitelleet Latinalaisen Amerikan vallankumousprosessin yleispiirteitä sekä anti-imperialistisen kehityksen ilmentymiä eri maissa. Seuraavassa luodaan katsaus Brasilian, Paraguayn ja Bolivian rooliin vastavallankumouksen iskunyrkkinä, fasistisena akselina (ks. myös Reijo Miettisen Chile-analyysi tässä numerossa). Lopuksi kommentoidaan Karibian meren alueen tilannetta. — Toimitus.

FASISTINEN AKSELI

Edistyksellisten voimien nousun vastapainoksi erityisesti Latinalaisen Amerikan länsirannikolla, Andien maissa on imperialismin ydinalueeksi muodostunut Brasilian, Paraguayn ja Bolivian äärioikeistolaisten sotilasjunttien hallitsema ryhmittymä.

Näiden maiden hallitukset, päinvastoin kuin kansalliseen vapautukseen pyrkivät demokraattiset ja anti-imperialistiset voimat, suuntautuvat alistamaan taloutensa palvelemaan USA:n imperialismin tarkoitusperiä. Siitä asti kun äärioikeistolaiset kenraalit ottivat vallan Brasiliassa v. 1964, on Brasilia saanut yhä kasvavan ja muihin maihin verrattuna suhteettoman osan niin USA:n nk. "avusta" kuin investoinneistakin. Brasiliassa ja Boliviassa myydään valtiollisten yritysten osakekantaa ulkomaiselle pääomalle ja lakkautetaan aikaisempien hallitusten perustamia valtiollisia yrityksiä mahdollisimman suuren liikkumavapauden takaamiseksi yksityiselle pääomalle.

Tämän talouspolitiikan toinen puoli on teollisuustyöväestön ja maataloudesta toimeentulonsa saavan väestön taloudellisen ja sosiaalisen aseman ennennäkemätön kurjistuminen sekä demokraattisten oikeuksien lähes täydellinen puuttuminen, työväenpuolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen kieltäminen ja vainoaminen.

Samalla nämä maat ovat imperialismin iskunyrkki naapurimaissa tapahtuvia edistyksellisiä prosesseja vastaan. Brasilia sekaantui suoranaisesti äärioikeistolaisten upseerien kaappaukseen Boliviassa v. 1971, keskitti joukkojaan Uruguayn rajalle v. 1972 Laajan Rintaman uhatessa voittaa presidentinvaalit ja antoi suoranaista taloudellista ja aineellista tukea kesäkuussa 1973 kaappauksen suorittaneille Uruguayn äärioikeistolaisille upseereille ja presidentti Bordaberrylle. Boliviassa lietsottiin suoranaista kansallisvihaa Chilen Kansan Yhtenäisyysrintaman hallitusta vastaan ja Chilestä karkoitetut fasistit saivat Boliviassa valmistella niitä toimenpiteitä, jotka osaltaan nyt ovat johtaneet käänteeseen Chilen kehityksessä.

Hyökkäyksen varsinainen kärki on Brasilia, joka erityisesti anti-imperialististen voimien nousun jälkeen Chilessä, Uruguayssa ja Argentiinassa on harjoittanut voimakkaasti ekspansiivista politiikkaa. Brasilia pyrkii kytkemään Bolivian ja Paraguayn siirtolaisuuden, taloudellisten ja poliittisten sopimuksien ja kiinteytyvän alueellisen yhteistyön verkon avulla niin tiukasti itseensä, että anti-imperialististen voimien eteneminen kävisi jo geopoliittisista syistä näissä maissa vaikeaksi. Tämän tendenssin vaikutus on jo havaittavissa Uruguayssa ja se uhkaa myös Chileä siinä määrin kuin kenraalijuntta pystyy vakiinnuttamaan asemansa.

Brasilian laajentumispolitiikka suuntautuu myös korostetusti kansalliseen riippumattomuuteen pyrkivien maiden taloudelliseen ja poliittiseen vahingoittamiseen, mikä on ilmennyt erittäin havainnollisesti Brasilian toimenpiteissä Argentiinaa vastaan Camporan vaalivoiton jälkeen.

USA:n lisääntyvän taloudellisen ja poliittisen tuen turvin Brasilian ympärille on muodostumassa fasististen junttien ja hallitusten valtablokki, joka pyrkii estämään vallankumouksellisen liikkeen nousun Latinalaisessa Amerikassa ja jonka politiikassa ja sisäisissä oloissa heijastuu äärimmäisen selkeästi imperialismin yhä avoimemmin väkivaltaan, riistoon ja kansojen orjuutukseen perustuva luonne.

Brasilia

Brasilian kenraalit ottivat vallan 1. huhtikuuta 1964. Yhdysvaltojen presidentin Lyndon Johnsonin kenraaleille lähettämä onnittelusähke oli päivätty 31. maaliskuuta. Tästä lähtien USA:n ja Brasilian yhteistyö on ollut kitkatonta. Uuden juntan johtaja marsalkka Castelo Branco kumosi neljä päivää vallankaappauksen jälkeen voittojen vientiä säätelevän lain, pääoman tuonnilta poistettiin aikai-

semmat rajoitukset, ja kenraalit maksoivat USA:n aikaisemmin korvauksetta kansallistetuista yrityksistä runsaskätiset korvaukset.

Kenraalien talouspolitiikan ydin on ollut pohjoisamerikkalaisen pääoman esteettömän tunkeutumisen salliminen Brasilian talouteen. Tähän on liittynyt "yritysten yksityistäminen". Esim. vuonna 1971 Brasilia myi valtiollisen öljy-yhtiönsä Petrobasin osakekannasta erittäin huomattavan osan pohjoisamerikkalaisille öljymonopoleille ja niiden tytäryhtiöille. Tämän kehityksen seurauksena ulkomainen pääoma ja ulkolaiset yritykset Brasilian Keskuspankin tietojen mukaan hallitsivat jo v. 1970 82,5 % maan koko taloudellisesta toiminnasta. Teollisuudessa ulkomaisen sektorin osuus on 70,2 %, kuljetusalalla 67,8 % ja joukkotiedotusvälineistä 62,2 %.

Tässä on Brasilian "taloudellisen ihmeen" tausta. Valtavat ulkomaiset investoinnit ovat kasvattaneet Brasilian kansantuotetta viime vuosina ennennäkemättömät 9 % vuodessa. Tämä kasvu on merkinnyt paitsi maan joutumista yhä murtumattomammin taloudellisin sitein USA:n kontrolliin, myös työtätekevän väestön aseman suoranaista kurjistumista. Työtätekevän väestön reaaliansiot ovat alentuneet Juntan valtaantuloa edeltäneeltä kaudelta n. 25 %.

Nekin voitot, joita Brasilialle jää, suunnataan lähinnä varustelun kiihdyttämiseen samalla kun sosiaalisiin uudistuksiin tarvittavien varojen puute pitää kansan kurjuudessa. Maassa on esim. yli 600.000 tuberkuloosija toista sataa tuhatta lepratapausta. Terveydenhoitovarojen niukkuus kuitenkin estää tautien hoidon. Brasiliassa käytetään terveydenhoitoon 1,88 dollaria henkeä kohden, kun vastaava luku köyhässä Nicaraguassa on 3 dollaria ja Chilessä 8 dollaria. Maranhoan osavaltion 122 kunnassa on keskimäärin yksi lääkäri 20 956 asukasta kohti ja Brasiliassa on seutuja, joilla asuu satoja tuhansia ihmisiä vailla minkäänlaista terveydenhuoltoa. Samanlaisia tietoja voitaisiin esittää myös koululaitoksesta, sosiaaliturvasta jne.

Eniten Brasilian sotilasjuntta kiinnittää huomiotaan varustautumisen voimakkaaseen kiihdyttämiseen, mikä liittyy olennaisena osana sen laajentumispoliittisiin suunnitelmiin. Vuoden 1972 budjettissa oli varattu runsaasti toista miljardia dollaria varustautumista varten. Brasilia pyrkii hankkimaan itselleen niin sotilaallisesti kuin poliittisestikin johtavan roolin Latinalaisessa Amerikassa. Hallitus esimerkiksi sijoittaa 250 miljoonaa dollaria laivaston ajanmukaistamiseen. Englannista on jo saatu uusi sukellusvene ja tilauksessa on 6 Vosper-Thorneycraft fregattia. Sotilashallitus on ostanut myöskin USA:lta Vietnamin sodassa käytetyn risteilijän ja on tilannut niinikään 25 miinanraivaajaa ja 25 partioalusta. Näin Brasilia kasvattaa laivastonsa alusmäärän 131:een, erääksi Etelä-Atlantin suurimmista laivastoista.

Varustautuminen ei suuntaudu sotilaallisen hegemonian saavuttamiseen ainoastaan Latinalaisessa Amerikassa. Brasilian amiraalit ovat todenneet olevansa valmiita "ottamaan Etelä-Atlantin hegemonian käsiinsä". Juntta on käynyt keskusteluja NATO:n edustajien kanssa Pohjois-Atlantin sopimuksen soveltamisesta koskemaan myös eteläistä Atlantia. Samoja päämääriä ovat palvelleet neuvottelut Etelä-Afrikan ja Portugalin kanssa. Brasilian laajentumispyrkimykset ovat siis kanavoitumassa maailman rauhanomaisen kehityksen kannalta turmiollisiin ja kylmän sodan kyllästämiin hegemoniapyrkimyksiin sekä koordinaatioon imperialististen sotilasliittoutumien kanssa. On myöskin täysin mahdol-

lisuuksien rajoissa, että Brasilia on kehittämässä omaa ydinasettaan, joka kruunaisi kenraalien suurvaltahaaveet.

Brasilia kytkee Bolivian ja Paraguayn tarkoitusperiensä välineeksi

Kenraali Alfredo Stroesnerin Paraguay on Brasilian kenraalien valtaantulon jälkeen kytkeytynyt yhä vahvemmin siteiin suureen naapuriinsa.

Brasilian laajentumispolitiikan selvin ilmaisu Paraguayssa on näiden maiden välisen rajan läheisten Paraguayn maakuntien brasilialaistuminen. Stroesnerin hallitus on myynyt rajoittamattomasti maata pohjoisesta naapuristaan tuleville ostajille, minkä seurauksena Paraguayhin on muuttanut jo yli 100.000 brasilialaista. Paraguayn rajamaakunnissa puhutaan nyt portugalia ja Brasilian rahayksikkö cruzeiro on siellä käytössä. Brasilialaisten kiihtyvän maahanmuuton asettaa outoon valoon sekin tosiseikka, että Paraguayta ympäröivissä maissa on lähes miljoona paraguaylaista (maassa on 2,3 miljoonaa asukasta), yksin Argentiinassa yli puoli miljoonaa, joista suurin osa oleskelee luvatta maassa. Työttömyys Paraguayssa on tästä huolimatta n. 12,5 %, maaseudulla joillakin alueilla jopa 60 %.

Brasilialaisten siirtokuntien lisäksi on Paraguayn maaperällä myös Brasilian armeijan yksiköitä ja tukikohta. Paraguay ja Brasilia ovat solmineet sopimuksen sotilaallisen yhteistyön kehittämisestä kumouksellisen toiminnan tukahduttamiseksi. Paraguayn alueella Itaptuan departementissa on Yhdysvaltojen raskaasti aseistettujen helikopterien tukikohta.

Paraguay on siis pohjoisamerikkalaisen imperialismin ja sen eteläamerikkalaisen päälakeijan lähes täydellisesti tahtoonsa alistama maa, jonka taloudelliselle ja sosiaaliselle kurjuudelle on vaikea löytää vertaa.

Brasilian, Paraguayn ja Argentiinan välisellä rajalla, sitten Argentiinan sisäosiin kääntyen kulkee Paraina-joki, jonka hydroelektriset resurssit suurten korkeudenvaihtelujen takia ovat maailman rikkaimmat. Sekä Brasilian että Argentiinan keskeiset teollisuusalueet ovat suhteellisen lähellä tätä aluetta, mistä syystä sekä Brasilia että Argentiina olivat käyneet neuvotteluja Paraguayn kanssa joen voimavarojen hyväksikäytöstä. Tilanne oli kauan muodollisesti avoin kunnes huhtikuussa 1973 kenraali Stroesner teki sopimuksen Brasilian hallituksen kanssa maailman suurimman vesivoimalaitoksen rakentamisesta Guiaran putouksien lähelle. Voimalaitos tulisi maksamaan 2,5 biljoonaa dollaria; pääoma saataisiin lainoina pohjoisamerikkalaisilta monopoleilta. Tämä Paraguayn toimenpide oli vakava isku Argentiinan hallitukselle ja energiapulasta kärsivälle teollisuudelle. Se on kuitenkin erittäin johdonmukainen toimenpide, koska pohjoisamerikkalaisen pääoman käsissä oleva teollisuus Etelä-Brasiliassa tarvitsi mahdollisimman halpaa energiaa kehittyäkseen. Se taas, että minkäänlaisiin kompromisseihin Argentiinan kanssa ei päästy, osoittaa millä tavoin Brasilian kenraalit kykenevät käyttämään hyväkseen rautaista otettaan vasallimaistaan.

Brasilia on tehnyt myös Bolivian hallituksen kanssa useita sopimuksia, jotka luovuttaessaan Bolivian tärkeimmät luonnonvarat Brasilian käytettäväksi suuntautuivat myös avoimesti Argentiinaa vastaan.

Tärkein näistä sopimuksista on Brasilian kenraalien ja Hugo Banzerin sopimus Bolivian Santa Cruzissa sijaitsevien maailman rikkaimpiin kuluvan rauta-

esiintymän hyväksikäytöstä. Toukokuussa 1973 tehdyn sopimuksen mukaan brasilialaiset tulevat rakentamaan Mutuniin terästehtaan, josta toimitettaisiin vuosittain 30 miljoonalla dollarilla terästä Brasiliaan. Tämä sopimus oli avoimesti suunnattu Argentiinan hallitusta vastaan. Ensinnäkään Brasilia ei tarvitse Mutunin rautarikkauksia. Sillä on itsellään valtavat rautaesiintymät erityisesti Amazonazilla mutta myös muualla maassa. Sen sijaan Argentiinalla on jo San Nicolasissa terästehtaat, jotka kehittyäkseen olisivat kipeästi tarvinneet raaka-ainetta Mutunista. Brasilian ja Banzerin sopimus oli suunnattu Argentiinan terästeollisuutta vastaan.

Brasilia teki myös sopimuksen bolivialaisen maakaasun ostosta kahdeksikymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Kaasua toimitetaan 7 miljoonaa m^3 päivittäin 3 000 km:n pituista kaasuputkea pitkin, jonka rakennustyöt piakkoin aletaan. Tämäkin toimenpide suuntautui Argentiinaa vastaan joka tähän asti oli Bolivian maakaasun ainoa ostaja.

Brasilian pyrkimys Bolivian Santa Cruzin departementin lähentämiseen Brasiliaan on myös ilmeinen. Santa Cruzissa on voimia, erityisesti suurmaanomistajat, jotka ajavat 300.000 km^2:n alueensa liittämistä Brasiliaan. Brasilia on nyt myöntänyt Banzerin hallitukselle 6 miljoonan dollarin lainan, jolla on määrä rakentaa Santa Cruzin Brasiliaan yhdistävät maantiet. Niin ikään brasilialais-bolivialainen tekninen neuvottelukunta tutkii mahdollisuuksia maiden rautatieverkkojen yhdistämiseen toisiinsa. Tämä palvelee, ei ainoastaan Bolivian kytkemistä yhä tiukemin Brasilian valtapiiriin, vaan myös Santa Cruzin luonnonvaroiltaan rikkaan alueen separatististen pyrkimysten edistämistä.

ANTI-IMPERIALISTINEN YHDENTYMINEN KARIBIAN MERELLÄ

Englantia puhuvien Karibian meren maiden poliittisessa suuntauksessa on tapahtunut selvä käänne Yhdysvaltojen dominaatiota vastaan.

Muutos liittyy Karibian meren entisten Englannin siirtomaiden taloudelliseen yhdentymiseen. Englannin liityttyä EEC:hen sen entiset siirtomaat suuntautuivat raaka-aineittensa perinteellisen aseman säilyttämiseen Englannin markkinoilla. Tätä varten Guyana, Barbaros, Trinidad Tobacco ja Jamaica perustivat heinäkuussa 1972 Chaguaramasin (Trinidad — Tobacon pääkaupunki) sopimuksella Karibian meren Vapaakauppaliiton (CARICOM). Vapaakauppaliiton syntyyn sisältyy kuitenkin voimakkaana tekijänä myös Karibian meren englantia puhuvien maiden poliittinen yhdentymispyrkimys, jonka ajajana on erityisesti ollut Guyanan pääministeri Forbes Burnham. CARICOMIN pääministerien ensimmäisiin toimenpiteisiin kuului kaupallisten ja diplomattisten suhteiden luominen Kuubaan, mikä toteutui lokakuussa 1972.

Yhdysvallat uhkasi Kuuban tunnustamisen jälkeen taloudellisila pakotteilla CARICOMIN maita. Guyanan pääministerin kommentti näistä uhkauksista oli yksiselitteinen: ”Sillä mitä Yhdysvallat tekee tai jättää tekemättä ei ole väliä, Guyana ja kolme muuta maata, jotka laativat Chaguaramasin julistuksen tulevat luomaan suhteet Kuubaan.”

Tämän jälkeen CARICOMin maiden eri taloudelisten alojen kehittämistä tutkivat lähetystöt ovat vierailleet Kuubassa tiheään. Kesäkuussa 1973 Kuubassa vierailleen CARICOMin maiden kauppavaltuuskunnan puhenjohtaja Eugenio Moore totesi: ”Kuuban vallankumouk-

sen saavutukset ovat tehneet meihin suuren vaikutuksen. Kuuba tulee epäilemättä olemaan esimerkkinä Latinalaisen Amerikan ja yleensä kolmannen maailman alikehittyneille maille." Fidel Castro kokoontui myöskin juuri ennen Algerissa syyskussa 1973 pidettyä sitoutumattomien maiden kokousta näiden neljän maan pääministerin kanssa.

Karibian meren yhdentymispyrkimyksiin liittyy osana yhteisen, anti-imperialistisen poliittisen linjan korostaminen. Tämä on sitäkin merkittävämpää kun CARICOMiin on liittymässä joukko Karibian meren vielä Englannin siirtomaiden asemassa olevia saaria. CARICOM tulee olemaan epäilemättä tärkeä ase myös niiden itsenäisyystaistelussa.

Kesällä 1973 Jamaican ja Yhdysvaltojen välit ovat voimakkaasti kiristyneet pääministeri Michael Manleyn karkoitettua USA:n suurlähettilään saareltaan heinäkuussa. Syynä oli se, että suurlähettiläs de Roulet oli sekaantunut Yhdysvalloille tyypillisellä tavalla Jamaican sisäisiin asioihin. Jamaicalla sijaitsevat Yhdysvaltojen lentokoneteollisuuden kannalta tärkeät bauksiitti ja alumiinikaivokset, jotka ovat suurimmaksi osaksi kolmen pohjoisamerikkalaisen kaivosyhtiön käsissä. Vuoden 1972 vaaleissa oli pääministeri Manley nostanut erääksi keskeiseksi tunnuksekseen maan tärkeimpien luonnonvarojen, erityisesti bauksiitin saattamisen yhteiskunnan valvontaan ja omistukseen.

Suurlähettiläs de Roulet oli tällöin esittänyt pääministeri Manleylle "herrasmiessopimusta", jonka sisältönä oli vaihtokauppa: mikäli Manley pidättäytyy vaalikampanjassaan bauksiitin kansallistamistunnuksesta, ei Washington vastavuoroisesti tule sekaantumaan Jamaican vaaleihin. Tapahtuma osoittaa selvästi, minkälaisiin vaikeuksiin Yhdysvaltojen sanelupolitiikka Karibian merellä uuden poliittisen suuntautumisen seurauksena joutuu. Nyt Yhdysvalloissa pelätään, että Manley saattaa bauksiittikaivokset valtion kontrolliin noudattaen Guyanan esimerkkiä, joka toimi juuri näin erään kanadalaisen alumiinikaivoksen kohdalla.

Lisäksi Karibian meren Hollannin alaisuuteen toistaiseksi kuluvilla Antilleilla (ABC-saaret: Aruba, Bonaire ja Curacao) esiintyy voimakas pyrkimys yhdentymiseen Venezuelan ja yleensä Latinalaisen Amerikan kanssa. Pyritään tietoisesti vaalimaan yhteisiä piirteitä Latinalaisen Amerikan kanssa ja höllentämään siteitä Hollantiin. Näillä saarilla toimii lisäksi siirtomaa-aseman lakkauttamiseen pyrkivä vapautusliike. Samantyylisiä pyrintöjä on havaittavissa myös Ranskan siirtomaiden ja merentakaisten maakuntien vasemmiston keskuudessa (Guadalupe, Ranskan Guyana ja Martinique).

*

USA vastasi anti-imperialististen voimien vahvistumiseen muuttamalla politiikkansa kasvoja: enää se ei puhu demokratiasta tai "vallankumouksesta vapaudessa" vaan asettuu mitään kaihtamatta tukemaan äärioikeistolaisia junttia ja hallituksia.

Ensimmäinen tämän uuden politiikan ilmentymä on massiivinen ja antaumuksellinen apu Brasilian valloitushaaveita hautoville kenraaleille ja heidän hegemoniapyrkimyksilleen Latinalaisessa Amerikassa.

Viime kuukausien tapahtumat Uruguayssa ja Chilessä ovat kuitenkin siirtäneet mantereen tilanteen aivan uuteen vaiheeseen. USA:n tuella on fasismi iskenyt kahteen maahan, joissa työväenluokan ja sen puolueiden järjestäytyneisyys on perinteellisesti vahva ja joissa demo-

kraattisten voimien rintama on kokenut juuri ennen fasismin iskua voimakkaan nousun. Samalla nämä ovat maat, joille USA 60-luvulla jo markkinoi reformismia, Edistyksen liiton hedelmiä ja edustuksellista demokratiaa. Tänään näiden valhellisten lupauksien sijaan imperialismi on pystyttänyt fasistisen terrorin.

Tulevat kuukaudet ovat äärimmäisen tärkeitä koko mantereen poliittisessa kehityksessä: joko fasismin onnistuu USA:n ja Brasilian avulla väliaikaisesti vakiinnuttaa asemansa ja vallankumouksellisen prosessin eteneminen Latinalaisessa Amerikassa viivästyy tai sitten demokraattiset voimat kykenevät antamaan murskaavan iskun niin fasismille kuin sen takana olevalle imperialismille ja monopoliporvaristolle, mikä taas merkitsisi vallankumousprosessin voimakasta syöksähtämistä teenpäin.

Reijo Miettinen
Jyrki Lappi-Seppälä

Kirjoja

Hyödyllinen kirja tulopolitiikasta

Seppo Toiviainen: Tulopolitiikan arvostelua, Tammi, Helsinki 1973, 84 s.

Seppo Toiviaisen teos on laajin tähän mennessä suomen kielellä ilmestynyt marxilainen tulopolitiikan arvostelu. Tammen Huutomerkki-sarjassa ilmestyneenä pamflettina se voi tavoittaa kenties paljonkin sellaisia lukijoita, jotka aikaisemmin eivät ole seuranneet tulopolitiikasta käytyä keskustelua.

Kirja jakaantuu neljään osaan. Ensimmäisessä osassa tekijä toteaa, että tulopolitiikka on erityinen oppirakennelma ja käytännön keino palkkojen kasvun rajoittamiseksi. Kysymys ei ole mistään ylihistoriallisesta ilmiöstä vaan melko tarkoin kapitalismin tiettyyn kehitysvaiheeseen rajattavissa olevasta työväen luokan palkkataistelun tukahduttamisen keinosta. Näitä toteamuksia vahvistaa tulopolitiikan tärkeimpien ulkomaisten kokemusten lyhyt esittely sekä katsaus Suomessa harjoitettuun palkka- ja talouspolitiikkaan 1930-luvulta UKK-sopimukseen asti. Toiviainen hahmottelee tulopolitiikan käyttöönoton syitä, pääomanomistajien pyrkimystä korvata inflaatio toisenlaisella voiton suhdeluvun kohottamisen keinolla ja työväenluokan taisteluvoiman kasvua.

Toisessa osassa käsitellään tulopolitiikan perusteluna käytettyä porvarillista tuloteoriaa, jonka mukaan työn tuottavuuden nousun ylittävät palkankorotukset johtavat inflaatioon. Toiviainen tutkii myös, miten tuloteoria on liittynyt Suomessa 1960-luvulta lähtien harjoitettuun valtiomonopolistiseen sääntelyyn ja "kasvupolitiikkaan".

Kolmannessa osassa Toiviainen selvittää tulopolitiikan vaikutuksia taloudelliseen tilanteeseen, tulonja-

koon ja työväenluokan asemaan Suomessa vuosina 1968—70. Keskeinen on johtopäätös, jonka mukaan näinä vuosina palkansaajien reaaliansiotaso jäädytettiin tai se kasvoi vain äärimmäisen vähän, kun hintojen kohoamisen lisäksi otetaan huomioon verorasituksen kasvu ja työtahdin kiristyminen reaaliansioita alentavina tekijöinä.

Hyvin ajankohtainen on luku, jossa osoitetaan miten tulopolitiikka on johtamassa pakkosovintosuunnitelmien toteuttamiseen.

Viimeisessä osassa Toiviainen perustelee tulopolitiikan torjumisen välttämättömyyden, sen, että tunnus "irti tulopolitiikasta" on oikea.

Toiviaisen kirjan ansio on siinä, että se laajahkoon Suomea koskevaan tosiasia-aineistoon vedoten osoittaa tulopolitiikan peruspiirteet, sen työväenvastaisuuden, sen seuraukset ja kehityssuunnan, sen torjumisen mahdollisuuden ja välttämättömyyden. Parhaimmillaan kirja on mielestäni niissä kohdissa, joissa tarkastellaan tulopolitiikan konkreettista ilmenemistä Suomessa.

Tekijä korostaa kirjan puheenvuoromaista luonnetta, mikä on otettava huomioon kirjaa arvioitaessa. Hän toteaa myös, että se ei nojaa valtiomonopolistisen kapitalismin laajaan kokonaisanalyysiin. Tästä huolimatta voisi todeta, että kirjaa lukiessa paikoin häiritsee esityksen tietty epätäsmällisyys ja epämääräisyys. Sisällön kärsimättä olisi joissakin kohdissa voinut käyttää selkeämpää, tavallisen lukijan helpommin ymmärrettävissä olevaa ilmaisutapaa. Nämä huomautukset — jotka koskevat erityisesti lukua, jossa käsitellään tuloteoriaa — eivät kuitenkaan voi estää suosittelemasta Toiviaisen kirjaa luettavaksi jokaiselle, joka haluaa perehtyä tulopolitiikkaan ja syventää tietojaan siitä. Jatkossa tulopolitiikkaa koskevalle tutkimustyölle Toiviaisen tekemä työ antaa paljon, eikä vain "pari lähdeviitettä" kuten tekijä itse turhan vaatimattomasti arvelee.

Pertti Honkanen

Johdatus imperialismiteoriaan

Ernst Haak, Hannes Wunderlich: Leninin "Imperialismin" peruskurssi, Kansankulttuuri 1973 306 s., 13 mk. Kääntänyt Timo Koste.

Leninin luoma imperialismianalyysi kehitti Marxin ja Engelsin kapitalismia koskevaa oppia osoittamalla kapitalismin korkeimman vaiheen erikoisuudet. Lenin itse piti imperialismitutkimuksensa ja myös "Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena"-teoksensa (1917) päätehtävänä "näyttää kiistattomien porvarillisten tilastotietojen yhteenvetojen ja kaikkien maiden porvarillisten tiedemiesten perusteella, minkälainen oli kokonaiskuva kapitalistisesta maailmantaloudesta, sen kansainvälisten keskinäisushteiden kannalta katsoen, 1900-luvun alussa, ensimmäisen imperialistisen maailmansodan aattona." Lenin halusi päästä selville "siitä taloudellisesta peruskysymyksestä, jota tutkimatta ei kyetä lainkaan arvioimaan nykyistä sotaa eikä nykyajan politiikkaa, nimittäin imperialismin taloudellista olemusta koskevasta kysymyksestä." (Lenin: Teokset 22. osa, s. 182). Tämän kysymyksen hän ratkaisi osoittamalla vapaan kilpailun muuttumisen monopolistiseksi kapitalismiksi, määrittelemällä imperialismin monopolikapitalismiksi.

Kapitalismin kehittyminen 1900-luvulla, monopolikapitalismin kasvaminen valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi ei ole vähimmässäkään määrin vähentänyt Leninin teoksen tärkeyttä. Valtiomonopolistisen kapitalismin lähtökohdan ja teoreettisen selityksen saa juuri imperialismiteorian kautta tarkastelemalla monopolin ristiriitojen kehittymistä tieteellisteknisen kumouksen ja kahden maailman järjestelmän välisen kilpailun oloissa. Vamokap ei avaudu pelkästään siten, että lähdetään valtiosta ja valtion puuttumisesta talouteen.

Kansankulttuurin nyt suomeksi julkaisema SED:n keskuskomitean "Karl Marx" -puoluekorkeakoulun

toimesta v. 1971 ilmestynyt E. Haakin ja H. Wunderlichin "Leninin 'imperialismin' peruskurssi" tarjoaa oivan mahdollisuuden imperialismiteorian perus- ja jatko-opiskelulle. Kirjan ensisijaisena tehtävänä ei ole antaa jonkinlaista teknisluontoista "lyhennelmää" Leninin teoksen sisällöstä, vaan se pyrkii tekemään siitä "hyödyllisen nykyisessä luokkataistelussa imperialismia ja sotaa vastaan, rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta" (Peruskurssi, s. 11). Tämän vuoksi kirjassa on runsaasti seikkaperäisiä esimerkkejä imperialismin päämaissa esiintyvistä uusista ilmiöistä.

Kirjan perspektiivi on myös jossain määrin laajempi kuin Leninin "Imperialismin". Ei-taloudellinen puoli — politiikka, valtio, ideologia ja kulttuuri — ovat saaneet siinä painotetun aseman. Tämä johtuu toisaalta siitä, että kirjassa käsitellään myös valtiomonopolistisen kapitalismin aiheuttamia muutoksia talouden ja politiikan suhteissa. Perussyy siihen että Lenin itse joutui teoksessaan tarkastelemaan imperialismia lähinnä taloudellisten lainalaisuuksien valossa on yksinkertainen: tsaarinvallan sensuuri. Tämä muistutus on ajankohtainen ottaen huomioon Schellenbergin "Marxin 'Pääoman' peruskurssin" (ks. Soihtu 5/73) saamia kommentteja. Sosialidemokraatti Hannu Vesa (Ylioppilaslehti 26/73) väitti, että politiikan mukaan ottaminen Schellenbergin kirjaan on omiaan hämärtämään kirjan "pääteemaa" ja on "täysin tarpeeton". Syyt tällaiseen kantaan on varsin helposti nähtävissä: politiikan mukaan ottaminen on johtanut "sosialidemokratian vastaisiin hyökkäilyihin".

Imperialismin peruskurssi noudattaa "Imperialismi" -teoksen ja Leninin imperialismista antaman määritelmän rakennetta. Se jakaantuu kolmeen varsinaiseen lukuun: (1) imperialismi on monopolistista kapitalismia, (2) imperialismi on loismaista ja mädäntyvää kapitalismia sekä (3) imperialismi on kuolevaa kapitalismia.

Ensimmäisen luvun lähtökohtana on monopolien synty ja finanssipääoman muodostuminen. Sitten siirrytään luonnehtimaan pääomanviennin huimaa lisääntymistä imperialistisen laajentumispyrkimyksen tärkeimpänä taloudellisena välineenä. Tämä laajentumispyrkimys johtaa puolestaan taisteluun eri monopoliryhmittymien ja imperialististen valtojen välillä maailman taloudellispoliittisesta jakautumisesta.

Toisessa luvussa nousevat keskeisiksi imperialismin ja porvarillisen demokratian välisen suhteen analysointi, henkisen manipuloinnin merkityksen kasvu imperialistisessa järjestelmässä ja imperialismin ja opportunismin välinen lainalainen yhteys.

Kolmannessa luvussa käsitellään imperialismin paikkaa historiassa ennen muuta kapitalismin yleisen kriisin eri vaiheiden avulla.

Yhdessä Kansankulttuurin kesällä julkaiseman W. Schellenbergin "Marxin 'Pääoman' peruskurssin" kanssa "Imperialismin peruskurssi" täyttää vuosien kuluessa ongelmaksi kasvaneen aukon Kansankulttuurin julkaisutoiminnassa nimenomaan poliittisen taloustieteen alalla. Molemmat kirjat tulevat olemaan keskeistä opintoaineistoa marxismi-leninismin opiskelussa. Molemmissa teoksissa lukijaa auttaa myös kääntäjän, Timo Kosteen ehdottoman asiantunteva ja sujuva käännös.

Christian Blom

3,—